

REAKTOR

The background of the entire cover is a textured, painterly illustration. It depicts a large, dark, cratered planet (resembling Saturn) in the upper half. Below it, a smaller, lighter-colored celestial body is visible. In the foreground, a hand with long, dark, pointed fingers reaches out from a circular, metallic-looking frame, as if trying to break through or touch something. The overall color palette is muted, with greys, browns, and a hint of yellow from the celestial bodies.

juuni 105

**Palju õnne, David
Bowie!**

Ohtralt arvustusi

**Karen Orlau, Bar Hiid,
Peeter Helme & Hundu**

Peatoimetaja veerg 06/20 (Triin Loide)

Kui maikuises Reaktoris hõikusime ahastavalt välja, et arvustusi ja napib ja tulge ometi appi, hea ulme-ilmarahvas, siis hea ulme-ilmarahvas võttiski neid karjeid kuulda ja saatis meile arvustusi. Sellest on ainult hea meel ja niimoodi võiks jääda. Seekordses Reaktoris on kolm raamatuarvustust, nii Tõnis kui Weinberg arvustavad juttusid ning Taivo Rist arvustas kuulekalt aprillikuist Erektorit. Ma sooviks jällegi rõhutada, et formaat on vaba ning Reaktor sünnib meie kõigi pingutuste, ideede, mõtete, välgatuste ja ajede koosmõjul, seda ideed kannab ka "Fusiooniks" ristitud viies Tuumahiid, mille arvustamise seekord [Reidar Andreson enda peale](#) võttis ja arvustuse isegi enam-vähem õigeks ajaks ära saatis peale hirmsaid ähvardusi ja emotsionaalset manipuleerimist. Loomulikult on eelistatud uudiskirjanduse ja eelmise Reaktori numbri arvustused ning kui kunagi teatrisse ja kinno jälle julgeb minna, siis ka värskete lava- ja linatükkide ülevaatamised, aga lõppkokkuvõttes on lava vaba.

Soovid kokku panna oma Reaktori top 10 lugusid läbi aegade? Lase käia, kirjuta valmis, saada meile. Soovid kokku panna enda läbi aegade kümme kõige viletsamat Reaktori lugu? Noh, ikka sobib, lase käia, pane kirja ja meie poole tee. Nutame ja loeme, ehk muutume targemaks. Arvustused ei pea tingimata ainult kiitvad olema ning kui aus olla, siis tihtipeale on negatiivsed arvustused palju toredamad lugeda, mahlasemad. Arvustamiseks saame raamatuid teile kirjastusest hankida, nii et pidage seda meeles, kui koroonaviiruse teine laine peaks sügise poole uuesti üle Maarjamaa pühkima ning kodus kiirnuudleid ja pitsat mugides igav hakkab. Varustame lugemisvaraga!

Ja mitte ainult trükitud lugemisvaraga (kuigi palun ostke Tuumahiidu, see on meie autorite ainus võimalus praegu teenida), vaid ka digitaalse lugemisvaraga, mille ise oleme kokku roobitsenud. Minu arvates juba Fantaasia jutuvõistlusel tubli soorituse teinud Bar Hiid on tagasi looga "[Liiga palju tööd](#)". Selle numbri üheks pärliks on kindlasti Karen Orlau mahukas "[Õpilane](#)" ning ma ei saa jätta mainimata, et kui on üks värskel autorikogumik, mida ma tahaks lugeda, siis see kannaks kindlasti Orlau nime. Ehk õnnestub see temalt välja meelitada siiski kunagi? Peeter Helme leidis, et Reaktor on üks tore asi, kohustab kord kuus ühe jutukese kirjutama. Jaa, sellega saame ainult nõus olla, võetagu ulme kirjutamiust laialdasemalt sellise kohusetundlikkusega. Igal juhul on tema sellekuine jutt pealkirjaga "[Kontakt](#)" ning sellekordse algupäraste juttude valiku lõpetab Henri Hundu "[Satelliit sokke triikimas](#)".

Artiklitest [annab Jüri Kallas](#) ülevaate välismaal ilmunud Reaktori juttudest ning [Sulbi räägib](#) seekord Asumist. Sulbi on luubi alla võtnud asjaolu, et Asumi-sarja raamatud tunduvat olevat justkui vales järjekorras kokku pandud. Mis võiks olla lahenduseks?

Taivo Risti Wikipedia-ülevaade on jälle üks muhe lugemine ja ma tunnen moraalselt kohustust ikka ja jälle reklaamida, et see pole lihtsalt niisama linkide rittaseadmine, vaid täiesti omaette kunstivorm, mille lugemise käigus teinekord isegi naerma võib pahvatada. Ja ma olen üsna kindel, et küllap need Estconi-mälumängu vastused ka suuresti just neis artiklites peidus on, kuigi mul pole hetkel meeles, kas sellest on üldse kunagi juttu olnud.

Kalveri õnnesoovid läksid seekord muidugi [David Bowiele](#) ja seekordne ulmestaar on Andrei Samoldin.

Järgmise numbri paneme kokku juba pärast Estconi. Loodetavasti võtavad ka kõige vastalisemad ulmikud olukorda siiski tõsiselt ning jätavad üritusele tulemata, kui ennast kehvasti tunnevad või on olnud haigetega lähikontaktsed. Hoolimata sellest, et laias maailmas

seda küsimust kangesti politiseerida tahetakse, siis see pole poliitiline küsimus, vaid teaduslik, bioloogiline, meditsiiniline ... See peaks ju teadusulmefännidele hõlpsasti hoomatav olema, et meie kõigi ja meie lähedaste heaolu on meie endi kätes. Kas eelmistel aastatel ei olnud? Oli. Alati on. Ehk ongi koroonakriisi positiivne mõju see, et me võtame edaspidi kõiki haiguseid tõsisemalt ning ei roni enam köha, nohu ja palavikuga teiste keskele neid nakatama. Koroonaviirus pole sugugi ainus haigus, mis meid kõiki niita võib ning eestlaste komme haigena ringi jõlkuda ongi üsna tobe ja kahjulik.

Nii et loodetavasti kohtume kõik Estconil ning loodetavasti on see kõik praegu niisama ettevaatus ja manitsemine, kuigi mine tea, mida see 2020. aasta veel tuua võib, ehk oleme kõik selleks ajaks tapjapuukide hordide eest ära Arktikasse põgenenud. Kuigi ka see sulab ja põleb ...

Kes pole varem Estconil käinud, see võib isu tekitamiseks lugeda eelmise aasta külastajate [meenutusi üritusest](#).

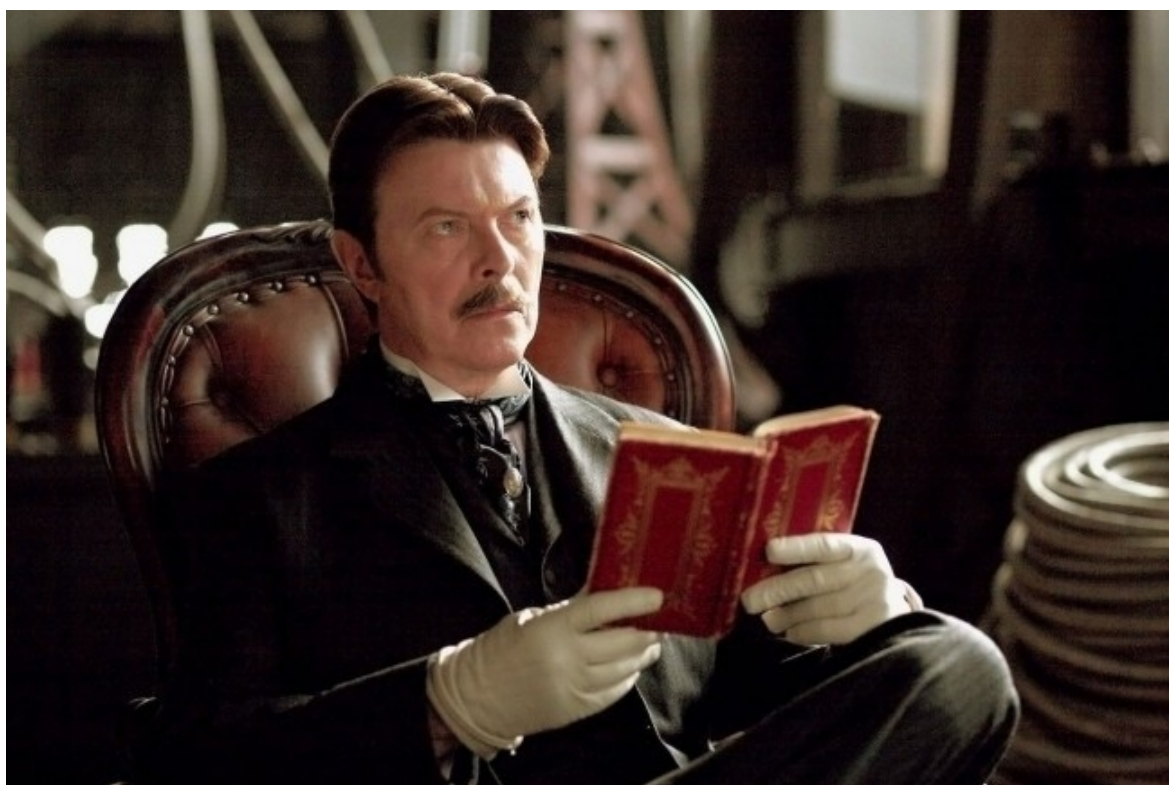
Igal juhul ootame teiega kohtumist väga!

Tervitades

Triin & toimetus

Palju õnne, David Bowie! (Kalver Tamm)

Kui David Bowie oma sünnipäeval, 8. jaanuaril 2016. aastal, albumi *Blackstar* avaldas, oli see paras ootamatus, veelgi suurem ootamatus oli kaks päeva hiljem saabunud surmateade. Minu arusaamist mööda üks kuulsamaid Bowie biograafiaid *Starman*, mis eesti keeldegi tõlgitud, mingil veidral põhjusel aga põhimõtteliselt ignoreerib mehe näitlejatöid. Sest kuigi tuntuim on Bowie muidugi lauljana, siis on tema kontol ka arvestatav hulk filmirolle ja teeleesinemisi. On isegi arvamusi, et kui David oleks ainult soovinud ja end näitlejakarjäärile rohkem pühendanud, siis ande taha ei oleks midagi toppama jäänud. *Starman*is on aga paar pilti Davidist filmirollides ja poolteist lehekülge teksti poja Duncan Jonesi ulmefilmist *Moon* (2009).



Nii et püüan nüüd keskenduda Bowiele kui näitlejale. Ja seda käsitlust tundub olevat mõistlik alustada faktist, et David Robert Jones sündis 8. jaanuaril 1947 Londonis. Juba noore Davidi lauluhäält peeti piisavaks, tema tantsuliigutusi erksalt artistlikeks, ja olevat ta ka ukulelel päris kibe käsi olnud. Esimese bändi pani kokku 15-aastaselt, esimene album ilmus veel viis aastat hiljem. 1969 tuli välja laul *Space Oddity*, 1972 album *The Rise and Fall of Ziggy Stardust and the Spiders from Mars*.

Ja kuigi aastaks 1976 oli Bowiel Ziggy Stardusti karakter Thin White Duke'i vastu vahetatud, siis Nicholas Roegi filmi *The Man Who Fell to Earth* elutähtsa missiooniga Maale saabunud tulnukat Thomas Jerome Newtonit mängima sobis ta suurepäraselt. Juba oma füüsilise poolest – habras ja lumivalge nahaga. Vaadake või seda kaunist stseeni filmi alguses, kus värskelt maale kukkunud Thomas varjamatu naudinguga vett joob. Filmi kulgedes ja seisus, kus algselt väga lubavalt kulgenud missioon lootusetult rappa kiskus ja Maa teadlased kauge külalise peal järjest põhjalikumaid ja valusamaid eksperimente läbi viima asusid, muutus aga Thomase olek järjest eemalolevamaks. Tema keha võis küll vangis olla, aga oma peas oli ta kuskil hoopis mujal. Siinkohal on igaühel võimalik valida, kas uskuda selle efekti saavutamisel Davidi

näitlejameisterlikusse või dopingust saadud abisse. Nimelt, Davidi enda sõnade kohaselt tarbis ta võtteperioodi ajal niipalju kokaiini, et filmist suurt midagi aru ei saanud. Samas, kaasnäitlejanna Candy Clark meenutab, et David lubas lavastajale, et võtteperioodi ajal „no drugs“ ja pidas oma lubadusest kenasti kinni.

Ühegi hilisema suurema filmirolli juures igatahes seda teemat rohkem ei paistnud mainitud olevat. Vähemalt siis mitte filmidega *Merry Christmas*, *Mr. Lawrence*, Tony Scotti *The Hunger* (mõlemad 1983) või Jim Hensoni *Labyrinth* (1986) seoses. Muuhulgas jäi samasse perioodi aga ka tagasilükatud roll Max Zorinina bondi-filmis *A View To Kill* (1985). Kui see produktiivsem periood anomaaliaks lugeda, siis pigem jäi tunne, et oma näitlemistungi sai David oma muusikavideotes ja lavapersoonides välja elada, ainult vahepeal mõnes kinofilmi kõrvalosas üles astudes või *cameos* vilksatades. See eksklusiivsus aitab aga ehk kaasa sellele, et need sutsakad paremini meelde jäävad. Olgu siis püstihullu FBI detektiivina David Lynchi müsteeriumis *Fire Walk with Me* (1992), Christopher Nolani erisoovil Teslana kahe rivaalitseva mustkunstniku vägikaikaveos *The Prestige* (2006), Pontius Pilatsena Martin Scorsese eepikus *Last Temptation of Christ* (1988), innuka madrusena püütonite piraadiseikluses *Yellowbeard* (1983), moekõnni kohtunikuna üle keskmise naljakas komöödias *Zoolander* (2001). Neid ikka tuleb. Denis Villeneuve planeeris muuhulgas teda ka osatäitjaks filmi *Blade Runner 2049* (2017), aga kuri haigus tuli vahele.

Tulles aga tagasi nende suuremate näitlejatööde juurde: vampiirifilmis *The Hunger* kehastab David vampiiri, kes leiab end ootamatult seisust, kus senini veatuna püsinud silmade ümber on tekkimas kortsud. Kes on näinud Tony krimifilmi *Domino* (2005), siis see on ehk kõige eredam näide mehe stiilist, kus visuaalne külg jääb sisu üle mõneti domineerima. Mis ei ole etteheitekena mõeldud, vastupidi, sest kas saab veel olla suuremat maitsevääratust kui igasugusele stiilile vilistavat vampiirifilmi? Siin on meil aga voogavad kardinad ja Susan Sarandoni ja Catherine Deneuve'i lembestseen ning ümmarguste klaasidega päikesesprillidega Bowie. Thin White Duke. Silmale väga ilus.

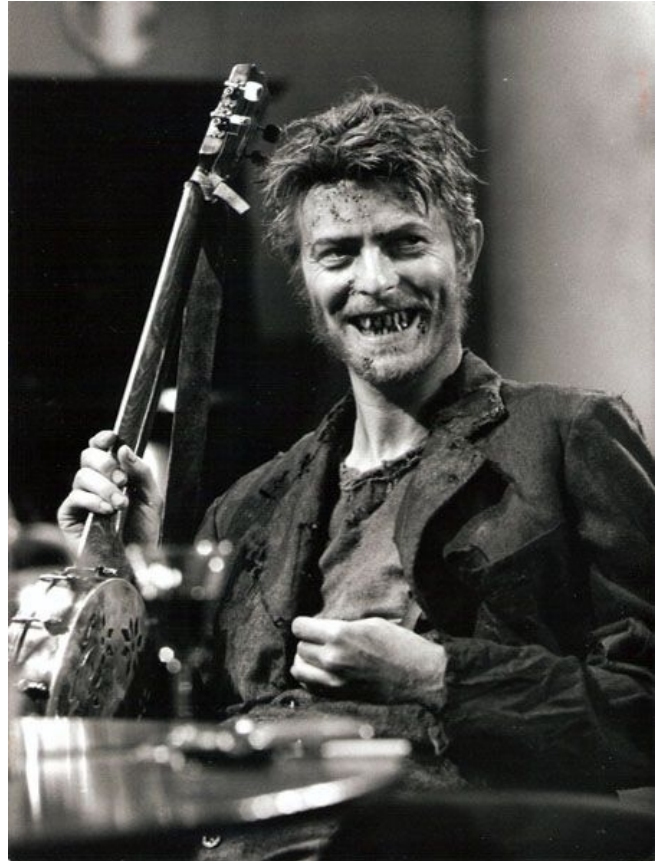


Varalahkunud Jim Hensoni õrnalt lolitaliku hõnguga fantaasiaseikluses *Labyrinth* mängib David goblinite kuningat Jarethit, kes noore Jennifer Connelly enda lossi ümber laiuvasse labürinti seiklema meelitab. Oleneb muidugi, kelle käest küsida, aga üldine konsensus on, et tegemist on ühe mehe parima näitlejatööga.

Sarnaselt maale langenud tulnukaga jäi mulje, et ega ta tegelikult väga näitlema ei pidanudki. Pigem ta lihtsalt oli. Ja sobis sellesse muinasjutumaailma täpselt niimoodi. Lihtsalt olles. Võib muidugi vaielda, kumb on parem näitleja, kas stanislavskilikult oma rollile lähenev professionaal või asjaarmastaja, kes lihtsalt ilmub võtteplatsile ja mõjub veidi naeruväärsele kostüümile vaatamata ikkagi ehedalt. Eheda goblinite kuningana. Aga kes on seda üdini positiivse tunde jätnud filmi näinud, siis proovige sellesse rolli Robert DeNiro või Tom Hanksi ette kujutada.

Minu jaoks suurim probleem Davidi kui näitlejana ei ole aga üldse see, kas ta nagu päris päriselt näidelda oskas, vaid hoopis tema hääles. Kõike muud saab meigi ja kostüümidega peita, aga häält sedasi moonutada, et sealt üldse Bowiet läbi ei kõlaks, no ei. Mis kombineeritud mehe eneseteadlikkusega loob selle ootuse, et kohe läheb lauluks. Ta on lauljana sedavõrd oluline suurus, et mina vaatajana ei suuda teda puhta näitlejana võtta. Mis ilmselt on põhjuseks, et ma ise goblinite kuninga rolli mehe parimaks osatäitmiseks pean. Sest seal sai ta ka laulda. Vallatult hoogne *Magic Dance* ja igatsev *As the World Falls Down* kahe näitena.

Samas vaimus jätkates tuleb ka *Absolute Beginners* (1986) ära mainida, kus Bowie kõrvalosas üles astus ja teemalugu esitas.



Aga neid filme ja sarju, kus põhilugudena *Space Oddity* ja *Fame* ja *Young Americans* ja *Starman* ja *Life on Mars?* ja *Heroes* ja ... mina kokku lugeda ei jõua, imdb.com-i andmetel on neid 752. Peab uskuma. Tundub rohkem.

Selle minu poolt õhku jäetud näitlejameisterlikkuse küsimuse otsustab tegelikult ära John Merricki elule tugineva lavastuse *Elephant Man* salvestus. Erinevalt David Lynchi filmiversioonist on lavastuse John grimeerimata, nii et Davidil ei ole siin näitlejana millegi taha peituda. Kel aga ajaga kitsas, siis kõige konsentreerituma laulva näitleja etteaste teeb David sarjas *Extras*.

Ja kui tavaliselt lõpetan ma siinkohal mingi sooviga sünnipäevalapsele, siis praegu soovin ma meile kõigile, et kuna see müstiline eluloofilm *Starman*, kus ühtegi Bowie enda laulu ei kõla, olevat juba põhimõtteliselt valmis, siis et kunagi saaksime ikkagi ka sellise, kus kõlavad need lood, mille pärast Bowiet armastatakse.

Päeva materjal Wikipedias, mais 2020 (Taivo Rist)

KUU VÄLJASURNUD ELUKAS: [katopsbaatar](#): nähtamatu keha ja nähtava peaga mongoli kangelane (3. mai)

Hulgiköbrulised olid imetajate selts, mis eksisteeris juura ajastu algusest kuni eotseeni-oligotseeni väljasuremissündmuseni – see tähendab, et elas sauruste surma pikalt üle. Nimi tuli sellest, et neil oli purihammastel palju kõbrukesti (tänapäeva imetajatel 3 kõbrukest), silmahambaid polnud. Kuni paleotseenini kuulusid umbes pooled imetajad hulgiköbruliste hulka. Katopsbaatar on sellesse seltsi kuuluv perekond. Selle luustikke on leitud paljudest kohtadest Mongoolias, kuid väljastpoolt Mongooliat mitte. See asjaolu kajastub nimeski: „baatar” tähendab mongoli keeles kangelast (ja Mongoolia pealinn Ulanbaatar on Punane Kangelane), „katops” on kreeka keeles „nähtav”. Teadlaste jaoks on nähtav üksnes katopsbaatari pea (kolju oli kuni 7 cm pikk), ülejäänust on säilinud väga vähe. Katopsbaatarid elasid hiliskriidil Campania perioodil 83–72 miljonit aastat tagasi, nii et koos saurustega.

Välimuselt ja eluviisilt olid nad arvatavasti näriliste moodi.

KUU ARVUTIMÄNG: [„Sõjajumal: Taevaminek”](#) (5. mai)

„Sõjajumalal” on innukaid fänne, seekord vaadelgem seitsmendat, seni eelviimast osa. Sarja ajaliinis on ta paigutatud kõige varasemaks. See on sarja seni ainus mäng, mida saab mängida mitme mängija režiimis, nimelt üle võrgu ja kuni kaheksakesi. Peategelase Kratose peamine (kaugeltki mitte ainus) relv on Kaose Mõõgad ehk mõõkade paar, mis on aheldatud tema randmete ja käsivarte külge. Kratos vaevleb illusioonide kütkes, mille on loonud kolm fuuriat. Fuuriad karistavad teda selle eest, et ta murdis Aresele antud truudusevande, kui Ares meelitas ta pettuse abil tapma oma naise ja tütre. Tähtsal kohal on vannetest kinnipidamise jumal Horkos. Mängu lõpuks on kõik fuuriad tapetud nagu ka Horkos ning kaksikud Kastor ja Polydeukes (mütoloogias oli Polydeukes surematu).

Kriitika oli põhiliselt positiivne, aga auhindu mäng ei saanud, kui selleks mitte pidada paljusid nominatsioone.

KUU ULMEAJAKIRI: [Unknown](#) (6. mai)

Unknown oli Ameerika ajakiri, mida ilmus 1939–43 kokku 39 numbrit ja algusest lõpuni oli toimetajaks John Campbell, kes ühtlasi toimetas ajakirja Astounding Science Fiction. Tolle aja juhtiv ulmeajakiri Weird Tales keskendus õudus- ja šokilugudele ning vastukaaluks nõudis Campbell, et kõigis tema ajakirjades ilmuvates lugudes peab loogika sees olema. Selle tulemusel tuli Jack Williamson välja jutuga (pärast romaaniga) *Darker Than You Think*, mis põhjendab libahuntide olemasolu, ning Sprague de Camp ja Fletcher Pratt kirjeldasid Harold Shea sarjas matemaatilisel loogikal põhinevat maagiasüsteemi. Ilmus ka Ron Hubbardi „Kirjutusmasin taevas”. Hoolimata ärilisest ebaedust on ajakirja Unknown korduvalt nimetatud kõigi aegade parimaks ulmeajakirjaks.

Suurbritannias anti kuni 1949. aastani välja ajakirja kordustrukk ja ajakirja juttudest on koostatud 6 antoloogiat.

KUU ULMEFILM: [„Need on need reisid ...”](#) (13. mai, esilinastuse 15. aastapäev)

Sarja „Star Trek: Enterprise” viimase, 4. hooaja viimane episood. Aastast 2370 pärit „Enterprise-D” kapten William Riker ja tüürimees Deanna Troi ning aastast 2161 pärit „Enterprise NX-01” kapten Jonathan Archer ja tüürimees T-Pol võitlevad inimröövijat ... ähh... andorianiröövijatega. Niihästi võttemeeskond, kriitikud kui vaatajad võtsid episoodi negatiivselt vastu. Tegelased olevat käitunud ebaloogiliselt, sündmustik olevat vastuolus sarja kaanoniga ja Trip Tuckeri surm polevat üldse vajalik olnud. Põhiliselt süüdistati produktsioonikompaniid. Kui sarja esimest osa vaatas 12½ miljonit inimest, siis viimasel hooajal käis see ka 2½ miljoni peal ära. Lõpuosa vaatas siiski 3,8 miljonit. Peaproductsent väitis, et pärast 18 hooaega ja 624 tundi „Star Treki” hakkas vaatajaskond ära väsima ja stsenaaristid ei suutnud enam midagi huvitavat välja mõelda.

Terve „Enterprise’i” viimane hooaeg sai väga vähe nominatsioone auhindadele ja needki olid sellised nagu parim soeng, parim meik-up ja parim kaskadööride tiim.

ESIMENE PROMINENT: [Harry Truman](#) (18. mail oli 40. surma-aastapäev)

Harry Truman ei olnud USA president. Hoopis tema nimekaim oli. Neid ühendas see, et kummagi keskmine nimi oli ühetäheline. Truman elas USA-s Washingtoni osariigis Saint Helensi mäe jalamil oma 16 kassiga ja keeldus lahkumast, kui geoloogid hoiatasid, et varsti purskab. No oli see vanamees alles juurikas. Tal oli 1957. aasta roosa Cadillac, ta vandus sageli, armastas arutada poliitikat ning vihkas vabariiklasi, hipiseid, väikseid lapsi ja kõige rohkem vanureid (ise oli üle 80-aastane). Ajakirjandus tegi ta kuulsaks, ta sai hulgaliselt fännikirju ja abieluettepanekuidki. Mõnele fännikirjale ta isegi vastas, näiteks Michigani 5. klassi õpilastele saatis ta tänutäheks vulkaanilist tuhka, mis pärast hinda läks. 18. mail 1980 toimus ajaloolise aja suurim maalihe, millega kaasnes lõõmpilv, ning Truman hukkus koos kõigi oma kassidega hetkeliselt.

Tema sünni- ja surma-aasta langevad kokku minu vanaisa sünni- ja surma-aastaga.

TEINE PROMINENT: [Anne Hathaway](#) (23. mai)

Anne sai kuulsaks „Printsessi päevikutega”, aga kui ulmefilme vaadata, siis tulid varsti Tuhkatriinu ja Punamütsikese osatäitmised filmides „Võlutud Ella” ja „Täitsa metsas!”. Bondi-paroodias *Get Smart!* mängis ta agenti 99 ja nimetati Laste Valiku auhinna kandidaadiks. 2008. aasta film „Reisijad” (žanrilt vist hämarulme) põrus nii äriliselt kui kriitikute silmis. Järgnesid „Alice imedemaal” ja „Läbi peegli”, kus ta mängis Valget kuningannat Miranat. „Pimeduse rüütli taastulekus” mängis ta Kassnaist ja nimetati hulga auhindade kandidaadiks naiskõrvalosatäitjana (võitis „Saturni” ja Teismeliste Valiku auhinna). Filmis „Tähtedevaheline” otsis Hathaway inimkonnale elamiseks sobivat planeeti ja nimetati Saturni kandidaadiks, filmis „Colossal” tegi terve Souli maatasa.

Tänavu valmib Roald Dahli „Nõidade” uusversioon, kus Hathaway mängib ülemnõida (1990. aasta filmis mängis ülemnõida Anjelica Huston).

KUU TEHNIKA: [Suurbritannia vesinikupommiprogramm](#) (31. mai)

1932 avastas Chadwick Cambridge’i ülikoolis neutroni. Samal aastal lõhustasid Cockroft ja Walton sealsamas liitiumi aatomi, kasutades kiirendatud prootoneid. 1940 avastasid Saksamaalt ärakaranud juudid Frisch ja Peierls, et tuumaplahvatuseks vajalik uraani hulk pole tonnides, nagu varem arvatud, vaid alla 10 kilo, ja see plahvatab tuhandete tonnide dünaamiidi jõuga. Britid läksid kihevile ja löid tuumauuringute programmi, millele segaduse tekitamiseks anti nimeks Torusulamid. Britid pöördusid ameeriklaste poole teaduskoostöö asjus, kuid

esialgu ei läinud asjaks, sest Manhattani projekt polnud niigi kaugel kui brittide oma ja pealegi kartsid britid andmeleket Manhattani programmi kaudu – irooniana oli just nende endi tuumaprogramm nõukogude spioone täis.

1943 kahe riigi tuumaprogrammid siiski ühendati ja tööd toimusid USA-s tingimusel, et avastusi jagatakse Suurbritanniaga – siin aga USA pettis ja koostöö lõppes 1946. 1952 otsustas Suurbritannia endalegi tuumapommi saada ja see lõppes 9 tuumaplahvatusega Kiribatil 1957–58. Sellele järgnes tuumakatsetuste moratorium.

KUU ASTRONOOMIAPILT: [Michael L. Gernhardt](#) (4. mai)

Esialgu töötas Gernhardt tuukrina. Sellepärast ta kosmonaudiks sobiski: tuukriülikond ei erine palju kosmonaudi skafandrist. 1988 asutas ta kompanii Oceaneering Space Systems, mis kohandas süvaveetehnikat kosmose tarbeks, näiteks kantavad elutagamissüsteemid ja dekompressioonimeetodid, kuid ka kaugjuhitavad ja robottoõriistad. Kosmost käis ta nautimas 4 korda 1995–2001 ja nagu pildilt näha, tegi ta seda ikka täiega. Avakosmoses jalutas ta 4 korda kokku 23 ja veerand tundi, tema kosmoselennud kestsid kokku üle 43 päeva. Barack Obama ametissevannutamise paraadil juhtis ta kuukulurit. Tema paljusid medaleid ma ei hakka parem tõlkima.

KUU JUMAL: [Abundantia](#) (28. mai)

Abundantia on vanarooma mütoloogias külluse ja õitsengu kehastus. Tegelikult polegi temaga müüte seotud, ta esineb ainult kujutavas kunstis ja kirjanduses. Tema peamine atribuut on küllusesarv, millest lõpmatul hulgal head-paremat nänni välja voolab. Küllusesarve päritolu kohta on räägitud, et see pärineb Amaltheia-nimeliselt kitselt, kelle piimaga Jupiter (Zeus) üles kasvas, või siis pulliks moondunud jõejumalalt Acheloosilt, kellel Hercules (Herakles) sarve ära murdis. Vanakreeka müütides Abundantiat pole, roomlased võtsid selle üle mitraismist. Nagu näha, nõuab õndsust tähistava küllusesarve endalesaamine mingi kitse või pulli alistamist, seetõttu oli härjavõitlus mitraismi tähtis osa.

KUU MÜTOLOOGIAPILT:

[„Kevad külvab tähti“](#) (11. mai)



PÄEVA MATERJAL COMMONSIS



KUU SÜRREALISM:

[hotell Lopesan Baobab](#)
[Kanaari saartel](#) (6. mai)



KUU LOODUSEPILT:

Davidsoni liustik Alaskal (23.
mai)



KUU NÕIDUSEPILT:

šamaanide sambad Baikali
järves asuval Olhoni saarel
(28. mai)

ESIMENE VANAFILM: [„Brasiilia avastamine”](#) (avastati 3. mail 1500)

See tunnipikkune 1937. aasta seiklusfilm näitab, kuidas Portugali meresõitja Pedro Alvares Cabrali ekspeditsioon avastas 1500. aastal Brasiilia.

Filmi esimene pool on igav, teine pool kõlbab isegi vaadata. Kasuks tuli animatsioon, mis näitas laeva teekonda mööda maakaarti – 1937. aastal oli mängufilmi ja animatsiooni segamine uudne. Indiaanlastele tsivilisatsiooni tutvustamise kohta oli paar head stseeni. Kõik indiaanlased on palja ülakehaga (seda ma ootasin) ja nende hulgas pole ainsatki naist (seda ma ei oodanud). Rahvaste sõpruse märgiks korraldavad indiaanlased tantsupeo (seda ma ootasin), kus portugallased tutvustavad breiktantsu (seda ma ei oodanud). Portugallased raiuvad maha puu, mille kohta indiaanlased räägivad, et nii suurt puud pole võimalik maha raiuda, ja valmistavad hiiglasliku risti (seda ma ootasin, see on neil veres, mõelge maailma suurimale Jeesuse kujule mäe otsas). Saabub kulminatsioon: indiaanipealik suudleb krutsifiksi (ma ei oodanud, et see ongi kulminatsioon). Veebruari Reaktoris näitasin teile kõigi aegade parimat Brasiilia filmi ... Jah, „Piir” meeldis mulle rohkem.

Commonsi esilehelt käis läbi ka vanim säilinud Brasiilia mängufilm „Vanaisa prillid” (1913. aasta, pikkus 4½ minutit), mida ma ei lingi, sest seal polnud mitte midagi tähelepanuväärset. Sellega loen oma huvi Brasiilia filmikunsti vastu ammendatuks.

TEINE VANAFILM: [„Valge Hirvevasika pühendumus”](#) (4. mai)

11 minuti pikkune 1910. aasta Ameerika seiklusfilm, vanim säilinud film, mille režissöör oli indiaanlane, nime poolest James Noor Hirv. Ta tegi sadakond filmi, millest säilinud on kümnekond. Tema naine oli tolle aja tuntuim indiaanlasest näitleja Punane Tiib, aga selles filmis ta ei mängi. Näitlejad olid samuti enamjaolt indiaanlased, nimesid ei öelda. Sisu oli ennekuulmatult kõlvatu ja tekitas valgetes ameeriklastes vastikust. Valge mees on abielus indiaani naise Valge Hirvevasikaga ja neil on isegi laps, rassiülene abielu oli esimene jõledus. Mees saab pärimisteate. Naine hakkab kartma, et mees jätab ta maha, ja pussitab end. Meest süüdistatakse oma naise mõrvas, ta põgeneb, indiaani sõdalane saadetakse teda taga ajama. Täheldasin, et indiaanlased kannavad tõepoolest nahksukki. Väga kõlvatu on see, et indiaanlane võtab valge mehe vangi. Selgub, et naine ei saanudki surma, ja nad andestavad teineteisele. See, et mees eelistab indiaani naist ja eluviisi pärandusega kaasnevale valge inimese eluviisile, oli eriline jätkus.

KOLMAS VANAFILM: [„Oliver Twist”](#) (5. mai)

74 minuti pikkune 1922. aasta Ameerika film, soovitan vaadata. See oli juba seitsmes Oliver Twisti film. Eelmised olid kõik veidrad, ainult Ungari filmis mängis Oliveri poiss, ühes oli peategelaseks Fagin ja ühes hoopis Nancy, Marie Doro mängis Oliveri koguni kahes filmis 30- ja 34-aastasena. Seekord siis peaosas 8-aastane Jackie Coogan, kes oli kuulsuse tipul pärast seda, kui oli eelmisel aastal koos Chapliniga teinud filmi „Poiss”. Ka Faginit mänginud Lon Chaney oli karjääri tipul, kehastades järgmisel aastal Quasimodot ja 3 aastat hiljem Ooperifantoomi, aga kõik teisedki näitlejad olid kuulsad.

Filmi peeti kadunuks, kuni see 1973 Jugoslaaviast välja ujus, ainult subtiitriteta. Õnneks olid Coogan ja produtsent Sol Lesser veel elus ja kahekesi suutsid nad subtiitrid taastada.

NELJAS VANAFILM: [„Naeratav proua Beudet”](#) (6. mai)

38 minuti pikkune Šveitsi impressionistlik melodraama 1922. aastast. Härra Beudet'l on totter komme: kui eestlased vahel ütlevad: «Nii loll lugu, et kuul pähe,» siis Beudet võtabki sellises

olukorras revolvri, paneb vastu pead ja vajutab päästikule. Revolver on alati laadimata. Tema abielust armastus puudub ja proua paneb revolvrisse kuulid, et mees end ise maha laseks. Võib arvata, et miski läheb untsu. Mõned peavad seda maailma esimeseks tõeliselt feministlikuks filmiks, nimelt on proua vaimsete huvidega ja härra ei ole. Subtiitrid on kahes keeles, üleval prantsuse ja all saksa keeles. Ja kui šveitslane sõbrale kirja saadab, siis kindlasti kahes keeles. Kahtlustan, et kui šveitslane plangu peale roppuse kirjutab, siis ikka ülevale prantsuse keeles ja alla saksakeelse tõlke.

KUU KOSMOSEVIDEO: [Saturni B-rõnga plekid](#) (7. mai)

Juba Gogoli „Surnud hingedes“ imestab üks lollpea, mis märjast materjalist Päikese plekid on, et ära ei põle. Selgus, et Saturni rõngastelgi on plekid. Veenduge ise, video kestab kolmveerand minutit. Näidatakse B-rõngast, mis on Saturni rõngastest suurim, massiivsem ja heledaim, 25 500 km lai, aga ainult 5–15 m paks. B-rõnga siseserv asub Saturni keskmest 92 000 ja pinnast 32 000 km kaugusel. Rõnga kogumass on pisut väiksem kui Mimasel, mis on Saturni kuudest massi poolest 7. ja suurtest Saturni kuudest kõige sisemine.

Kunagi arvati, et rõngad on tekkinud koos Saturniga, uuematel andmetel aga on nad 100 miljonit aastat vanad – sama vanu saurusi tutvustan teile sageli. Sel juhul tekkisid nad eeldatavasti loodejõudude mõjul lagunened kuust. Rõngastelt langeb alailma ainet Saturnile ja seda nimetatakse rõngavihmaks. Saturni rõngaste plekid on hooajalised: nad kaovad suvise ja talvise pöörpäeva ajaks (Saturni aasta on 30 korda pikem maisest), kõige nähtavamad on nad võrdpäevsuse ajal. Plekkide jälgimine teeb kohe selgeks, et Saturni rõngad pöörlevad. Saturnil pole kindlat pinda ja eri laiuskraadidel on ööpäeva pikkus erinev, aga plekid pöörlevad sünkroonis magnetosfääriga. Arvatavasti koosnevad nad elektrostaatiliselt laetud mikroskoopilistest tolmuosakestest.

KUU MATEMAATIKAVIDEO: [põleva laeva fraktal](#) (16. mai)

Olen teile näidanud juba mitut fraktalit, aga põleva laeva fraktalit veel mitte. See avastati 1992. Võrreldes eelmiste fraktalivideotega on see vastupidine: mitte ei alustata üldpildist ega minda järjest sissepoole, vaid esimene kaader on väga tugeva suurendusega ja suumi järjest vähendatakse, kuni lõpuks näete põlevat laeva. Video kestab 27 sekundit ja ainuüksi põleva laeva nägemine on seda väärt.

KUU ASTRONOOMIAVIDEO: [LaunchAmerica start](#) (27. mai)

SpaceX sai 30. mail 2020 esimeseks eraettevõtteks, mis saatis inimesed orbiidile, ja 31. mail esimeseks eraettevõtteks, mis saatis inimesed Rahvusvahelisse Kosmosejaama. Esialgu pidi LaunchAmerica startima 27. mail, aga troopilise tormi Berta põhjustatud halva ilma tõttu lükati see edasi veerand tundi enne plaanitud starti. Astronaute oli kaks, mõlemad NASA töötajad, ja kummalegi oli see kolmas kosmosereis. Pärast Space Shuttle'i programmi lõppemist 2011 on see esimene USA-st väljunud mehitatud kosmoselend ja õnnestumise korral kavatakse NASA seda korrata, sest teenuse sisseostmine SpaceX-ilt on poole odavam kui Venemaalt. Video kestab 107 sekundit.

VIIES VANAFILM: [„Booked for Safekeeping“](#) (31. mai)

USA politseil on igasugu veidraid õppefilme. See 1959. aasta pooletunnine film õpetab politseinikke hulludega ümber käima. Film on tehtud Louisianas, aga millegipärast on peaaegu kõik tegelased valged. Ulmejuttude kirjutajad võiksid ju tutvuda, sest kas ulmes hulle vähe on.

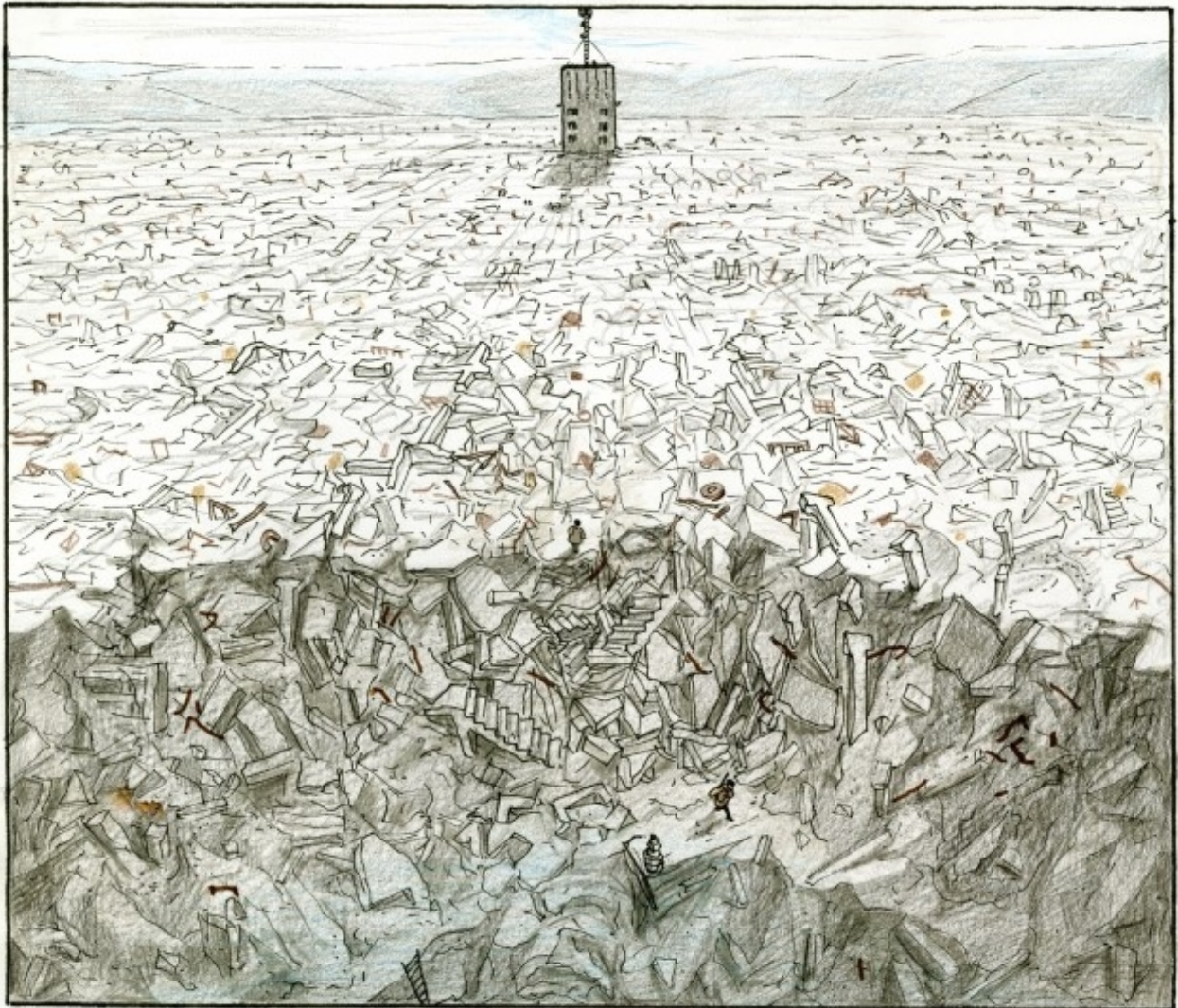
Segavereline koomiksimaailm: Antennimaja inimesed (Laura Loolaid)

Selles postituste sarjas vaatleme ulmelisi kõrvalvoolu-koomikseid, nii veebis- kui ka trükisilmuvaid. Tutvustatava materjali valik on sügavalt erapoolik ja kujuneb printsiibil “lugesime, nautisime, jagame”. Seekord võtame sirvimisele kodumaise trükikoomiksi [“Antennimaja inimesed”](#).

Piltloo kirjutas ja joonistas Mark Antonius Puhkan ning ilmus see aastal 2019.

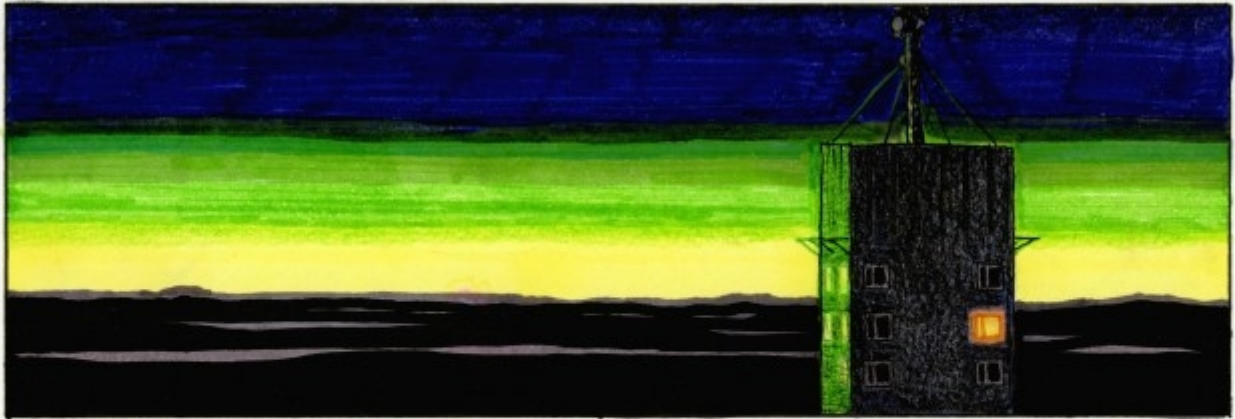
Muide, esimest korda sattus Puhkan Reaktorisse täpselt aasta tagasi, sest tegin [ülevaate Koomiksiseltsi näitusest KõheFolk2](#). Nüüd, selle suve hakul sattusin lugema “Antennimaja inimesi”, sest töotan autoriga juhtumisi sama projekti kallal ja tuli jutuks.

Tegevus toimub määramatus tulevikus, määramata kataklüsmi järgsel ahermaastikul.

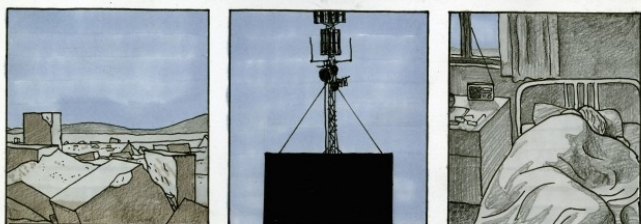


Lausmaal elavad inimesed kellel on kõik olemas - tuulevaikne lohk elupaigaks, rohkelt räbu ehitusmaterjaliks; solgiojad, millest saab juua ja kalagi püüda; iheramm, põlev bensiin ning padrunid, jõuga toidu hankimiseks, tasuta wifi, mille poole palvetada.

Eemal, kõrges antenniga majas elavad inimesed, kellel on kõik puudu - hingerahu, ilu, inspiratsioon, loomingu jäävus...



Lugu algabki sellega, kuidas väike poiss ütleb lahti nii palju nukrust toonud unistusest ja temast kasvab tõsine jahimees. Seda, kui ohtlikud on unistused, näeme antennimaja elanike pealt veel aastaid hiljemgi. Maja kolm elanikku, aednik, kujur ja radist (minu meelevaldselt antud nimed), muudkui unistavad ja igatsevad. Öiseid eetrisahinaid kammides kuulis radist juhuslikku meloodiat ja on nüüd lohutamatu, sest pärast viivukest muusikaelamust ei paku lihtsad raadioraginad enam hingekosutust. Kujur aga ei suuda vormida midagi peale varemekildude, mida ümbrus niigi täis on. Ainult aednik on oma unistustes kummaliselt rahulolev; tema käte all küpsevad justkui eimillestki kohvimarjad ja puhkevad roosid.



Ühe pikaleveninud uudistusretke järel selgub, et antennimaja on ka küti tütrele halba mõju avaldanud. Kalk jäätmaarüblilik, siiani isa au ja uhkus, keda ei õnnestunud isegi värvilise traadiga lollitada, igatseb ühtäkki taga närbunud roosiõit. Asi läheb nõnda hulluks, et isegi Püha Kohviautomaadi altaril palvetades ei küsi plika enam head jahiõnne ega parimaid padruneid (nagu kord ja kohus), vaid püüab närbunud lilleräbalat ellu äratada.

Kütt ei tohi asja muidugi sinnapaika jätta ning läheb lapse elu ära rikkunud ilutsejatelt õigust nõudma.

Tüli käigus kukutatakse võimas antenn lõpuks katuselt ja ootamatu murrang muudab kõigi tegelaste maailma üpris ettenägematul moel.



Kuigi näpu vahel õhuke, pakub “Antennimaja” juurdlus- ja avastamisrõõmu päris tükiks ajaks. Esimesel lugemisel visandliku hõllandusena mõjunud lugu kerib end ajapikku põhjalikumalt lahti, silmale nähtavaks joonistatud detailid hakkavad tagantjärele aina tõhusamalt kokku ja pildimaastikel avaneb uusi kihte veel õige mitmendal taaskülastusel.

Need, kelle jaoks lugemiselamus tähendab peaasjalikult sunnib-lehte-keerama-tunnet, siit ilmselt oma naudingut kätte ei saa. Kuid näiteks minu jaoks ei tähendanud

teadasaamine “mis siis edasi sai” lugemisprotsessi lõppu, vaid rohkem nagu eeltööd.



Kui olin kiiremal käigul põhilooga esmatutvuse sõlminud, lugesin seda veelkord pildirea kaupa - justnagu veebikoomiksi vaatamise rütmis. Ja siis lugesin veel ja veel, nüüd juba juhuslikult siit-sealt, üksikutesse piltidesse süüvides. See “juhuslikult ja süvitsi” uurimine hakkas meenutama tunnet, mida viimati kogesin Stalker'i või New Vegase mängumaastikel kindla sihita ringi konnates ja vana maailma jäänustes sonkides. Igal leheküljel, vahel igas pildiruudus avaneb pisasjades oma lugu: värviline prügi kõneleb möödunud tsivilisatsioonidest, tornmaja nõuka-arhitektuur ja tubased elemendid annavad vihjeid sündmustiku toimumispiirkonnast...



Ka autor ise andis raamatuga kaasa soovitus: "loe aeglaselt". Lisan omalt poolt soovitus: "loe mitu korda, mõttega". Soovitus kehtib muidugi lugejale, keda üleüldse niisugused asjad paeluvad - pealtnäha lihtne ja kodune post-apo, seestpoolt-suurem maailm, mis avab end pisitasa, leidlikud detailid, mida märkab alles mitmendal vaatamisel, vastamata küsimused, mille osas võib siiski sisu põhjal järeldusi teha.



Artikkel: Reaktori jutud võõrkeeltes (Jüri Kallas)

Eesti ulme ei saa just hiilata arvukate tõlgetega võõrkeeltesse. Kuid midagi siiski toimub ning võib suisa öelda, et jää isegi liigub. Eks probleeme ole palju, aga eelkõige muidugi eesti keel ja selle mitteoskamine laias maailmas. Isegi kui huvi oleks, siis pole keegi raja taga võimeline otsustama, mis on tõlkimisväärtne või mis mitte. Ja kui isegi mingi otsus tehakse, siis kes tõlgib?

Meenub, kuidas Argentiina võrguajakirja „Axxón“ peatoimetaja uuris, kas eesti ulmet on tõlgitud inglise või vene keelde, äärmisel juhul prantsuse keelde? Noh, et nad siis neist keeltest oleks võimalised hispaania keelde ümber panema.

Seda rõõmustavam on, et esimene Reaktori jutt, mis võõrkeeles ilmus, on otsetõlge eesti keelest. Nimelt ilmus Ungari ulmeajakirja Galaktika 258. numbris (jaanuar 2020) Kersti Kivirüüdi jutt „Must kiirgus“, mis esmatrükis ilmus Reaktori 34. numbris (juuli 2014) ning mis Nóra Ráczí tõlkes sai pealkirjaks „Fekete sugárzás“.

Galaktika on ka varem Kivirüüdi avaldanud: 2012. aasta aprilli- ja juuninumbris ilmusid vastavalt siis jutud „Kolmeteistkümnes linaleoauk“ ja „Jaaniöö Röövlimäel“. Tõenäoliselt tingis nende juttude tõlkimise ja avaldamise Kersti Kivirüüdi romaani „Okultismiklubi“ ungari tõlke ilmumine samal aastal, sest romaani kirjastanud Metropolis Media Group annab välja ka ajakirja Galaktika.



Sama kirjastus on ka Indrek Hargla Melchiori lugude Ungari kirjastus ning seetõttu pole ka imestada, et ajakiri Galaktika avaldas 2013. aasta detsembrinumbris Hargla jutu „Apteeker Melchior ja katustel tantsija“ tõlke. Eks neid Melchiori raamatute reklaame ole Galaktikas enam kui sageli ning 2016. aasta juulinumbris oli seal suisa pikk intervjuu Indrek Harglaga. Ja üsna äsja, täpsemalt siis Galaktika 2019. aasta detsembrinumbris ilmus jutu „Jõulujõud“ tõlge.

Mainiks veel, et Galaktika 2012. aasta aprillinumbris ilmus ka Craig Wolfi napi jutuloomingu tõenäoliselt parim tekst „Jälitaja“.

Kindlasti tuleb ära märkida ka meie toimetaja Artur Räpi jutu „Välisnõustaja“ ilmumine Prantsuse ajakirjas Galaxies 2010. aastal, mis muide on esimene eesti ulmeteksti tõlge muu maailma žanriajakirjas.

Ancestral

de Maniakkide Tănava | 13 Iunie 2020



ilustrație de ImaArtist@Pixabay

În acest *hard SF* despre colonizarea spațiului cu nave generaționale, realizăm, treptat și cu duritate, alături de astronauta Linda, ce sacrificii sunt cerute de un astfel de demers epic; dar și ce riscuri nebănuite



ȘTIRI

Ja kõige värskem tõlge pärineb Rumeenia võrguajakirja Galaxia 42 tänavusest juuninumbrist, kus pealkirjaga „Ancestral“ ilmus Maniakkide Tănava jutt „Vanemate nimel“, mille esmatrükk ilmus Reaktori 5. numbris (veebruar 2012).

Kui aga käesoleva kirjatüki alguse juurde tagasi tulla, siis oleks vägagi sobilik lõpetada Maniakkide Tănava kirjeldusega, kuidas tema jutt rumeenia keelde sai: „Selle pani esmase tõlkena puuinglise keelde Silver Soon, seejärel iniminglise keelde Laura Loolaid ja sealt edasi üllasse rumeenia keelde Miloș Dumbraci.“

Artikkel: Asumi triloogia ehk Valesti kokku pandud raamatud (Raul Sulbi)

Kõik ulmesõbrad mõistagi teavad, et aastail 1951–1953 esmakordselt ilmunud Asumi-triloogia raamatud koosnesid jutustustest ja lühiromaanidest, mille Isaac Asimov oli kirjutanud 1940ndatel ja avaldanud oma mentori John W. Campbelli ulmeajakirjas Astounding Science-Fiction aastail 1942–1950.

Vaid tsükli kõige esimese pala – «Psühhoajaloolased» – kirjutas Asimov jutte raamatuteks kokku seades sarjale juurde. Või siis täpsemalt ette.



Ülareas: Eve Kask – Mirabiliad – ja Avo Essenson, allreas: teadmata, DeviantArt.

Neid raamatuteks kokku pannes langetati koostöös kirjastaja Martin Greenbergiga Gnome Pressist (keda ei tohi segamini ajada paarkümmend aastat noorema haigusliku

antoloogiatekoostaja Martin H. Greenbergiga :P) otsus, et nende tekstide maht võimaldab välja anda raamatukolmiku, triloogia, mis on teadupärast ka oluline sümbolne arv kristlikus usuasjanduses. Kolme peetakse näiteks kahest või neljast täiuslikumaks, mistap on kirjanduses triloogiaid üüratult rohkem kui diloogiaid või tetraloogiaid.

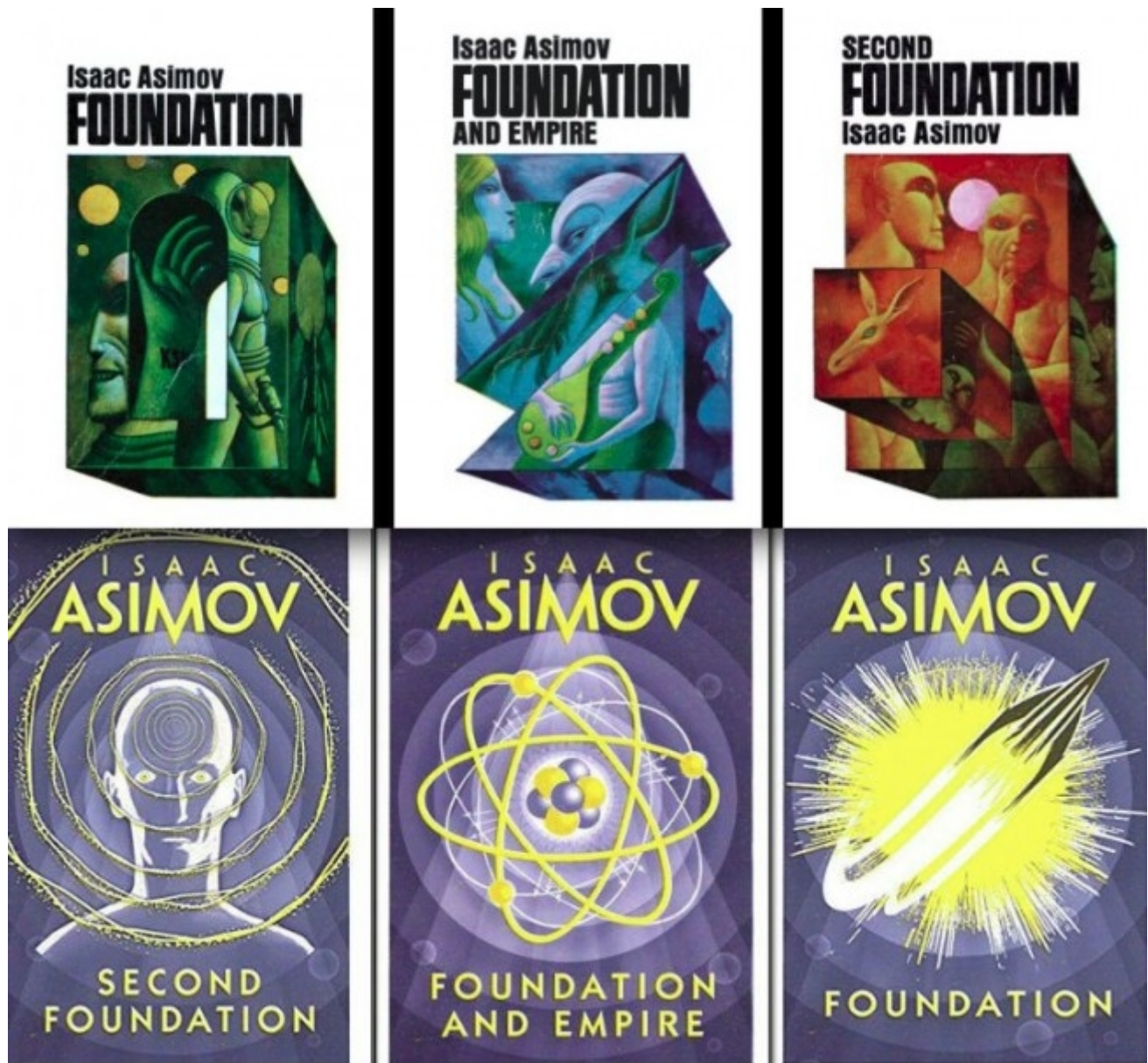
Nii ilmusidki need algselt ajakirjades avaldatud 8+1 pala kokku kolmes tollast kirjastustraditsiooni arvestades tüüpmahtuga köites – nii umbes 200-leheküljelistena. Tänapäeval näiteks ei tuleks keegi kirjastusmaailmas selle pealegi, et selline tekstikorpus kolmeks lüüa ja nii õhukeste heftikestena välja anda – praegu ilmuksid kõik need lood ühes «mõistliku mahuga» 500-600-leheküljelises köites.



Ülareas: David Kyle, Ric Binkley, Edd Cartier, allreas: Ed Valigursky, Robert E. Schultz, Ed Valigursky.

Ja siit koorubki huvitav tõsiasi: vaatame neid köiteid mispidi tahes, pealkirjad on neile sattunud üsna suvaliselt ja need pealkirjad ei klapi sisuliselt kuigi hästi kokku vastavas köites olevate paladega. See koherentse ja ühtse tervikuna mõeldud jutusari on tänaseks tänu neile täiesti suvalistele ja juhuslikele kirjastuspoliitilistele otsustele aga juba viimased 70 aastat

elanud täiesti oma elu: inimesed võrdlevad omavahel neid kõiteid, justkui oleksid need omaette kirjutatud, esimene, siis teine ja siis kolmas. Inimestel on omad lemmiklood ja mõnda kõidet peetakse võrreldes teistega kehvemaks. Aga see on ju täiesti jabur, kuna neid ei ole raamatu kaupa kirjutatud, nad ei tohiks olla omaette kolm tervikut! See on üks tervik, mis on kolmeks seibiks saetud üsna suvalistest kohtadest.



Ülareas: Don Punchatz, allreas: Mike Topping.

Algusest alustades ei tundu see asi ehk nii hull, esimene köide kannab loogilist pealkirja ja lood arenevad oma sisemise loogika järgi. Katki läheb see asi tegelikult teise ja kolmanda raamatu juures. Teine raamat kannab pealkirja «Asum ja Impeerium», ometi kirjeldab nende kahe galaktilise suurvõimu vahelist konflikti raamatu esimene, oluliselt lühem tekst «Kindral». Raamatu mahust umbes 2/3 hõlmava «Muula» ajaks on Galaktikaimpeerium edukalt oma tegevuse lõpetanud, hävinenud, vaid kusagil kolkaplaneedil mängib üks erivajadustega perekond endiselt elu keisripalees. Suurem osa raamatust lahendab juba hoopis järgmist probleemi, Impeerium on aktuaalsuse minetanud.

Kummalisel kombel **jätkuvad** Muula seiklused kolmanda raamatu esimeses, lühemas osas. Ühe loogilise terviku moodustavad Muula-osad on ära jagatud kahe raamatu vahel. Ning niisama vähe, kui on ühist teise raamatu kahe loo vahel, on seda ka kolmanda raamatu kahe

teksti vahel. Jah, seal toimub mõlemas Teise Asumi otsing, aga see toimub juba ju ka teises raamatus...

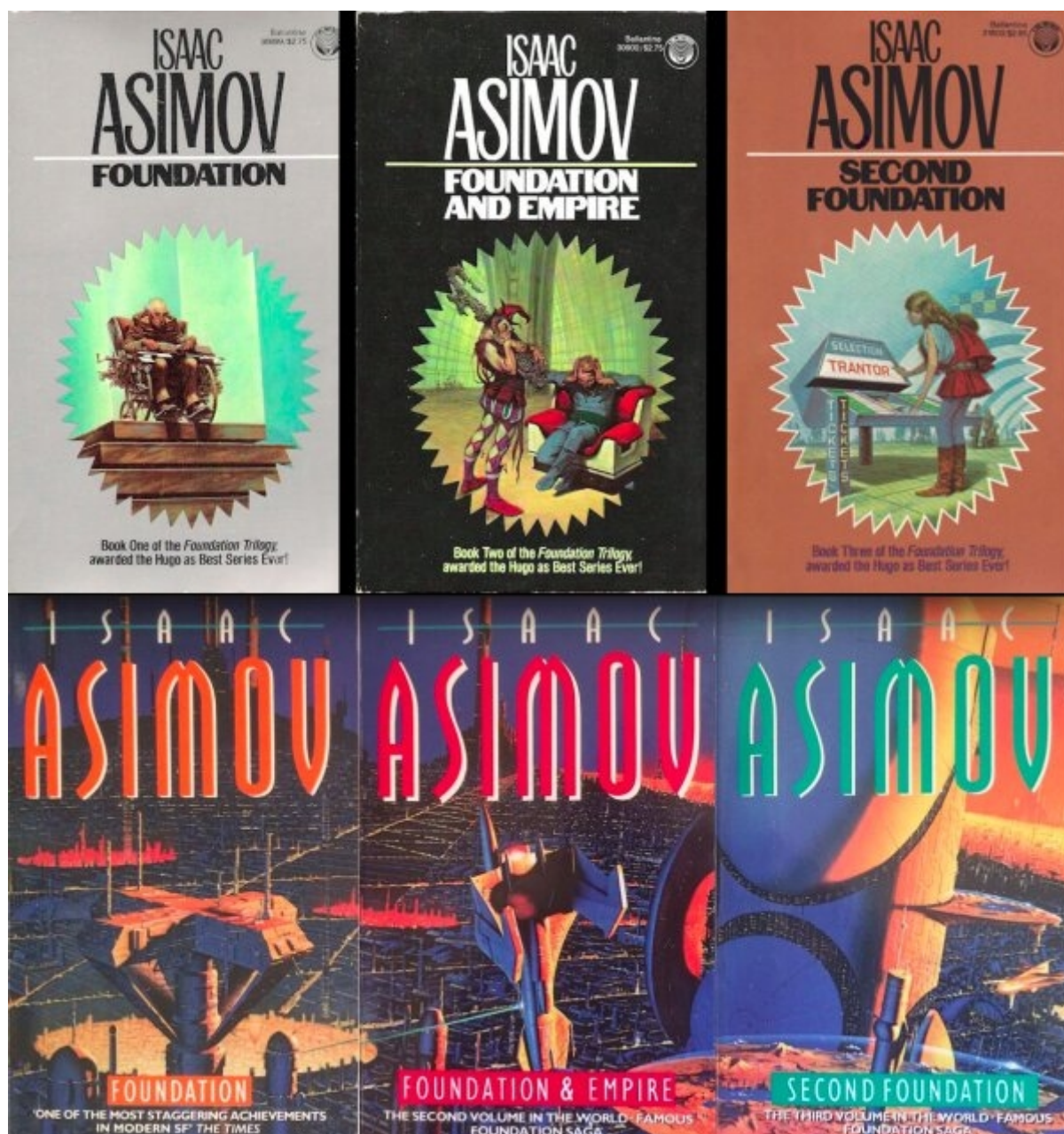


Ülareas: Chris Foss, allreas: Stephen Youll.

Totter kogu selle asja juures on, et tegelikult eksisteerib täiesti lihtne ja geniaalne viis, kuidas need 9 teksti tulnuks kokku panna ja avaldada – kui me arvestame siinkohal, et päris 600-leheküljelist tellist 1950ndate alguses tundmatu väikekirjastus avaldada poleks suutnud. Ja arvestades Asumi-fännide hulka üle maailma ei tahaks ma kuidagi uskuda, et vaid mina üksi selle teema üle mõtisklema olen sattunud ja ühtlasi ka õiget vastust tean.

Ja see vastus on, et raamatud tulnuks teha vaid õige veidi mahukamad ja need lood tulnuks koondada kahte kogumikku. Sest mõelgem nüüd. Teise raamatu keskel, hetkel, kui Asum on seljatanud Galaktikaimpeeriumi, jõuab üks areng oma haripunkti, sarja esimene liin oma loogilise kulminatsioonini. On fakt, et «Asumi ja Impeeriumi» esimene tekst, kus seikleavad Bel Riose, Ducem Barr ja Lathan Devers, kuulub oma teemadelt ja laadilt rohkem kokku esimese raamatu juttudega, kus entsüklopedistide ja inseneride Asum tegutseb veel

Galaktikaimpeeriumi domineeritavas ruumis ja selle tsükli lõpuks saavutab Asum oma emaimpeeriumiga võrreldava kaalu.

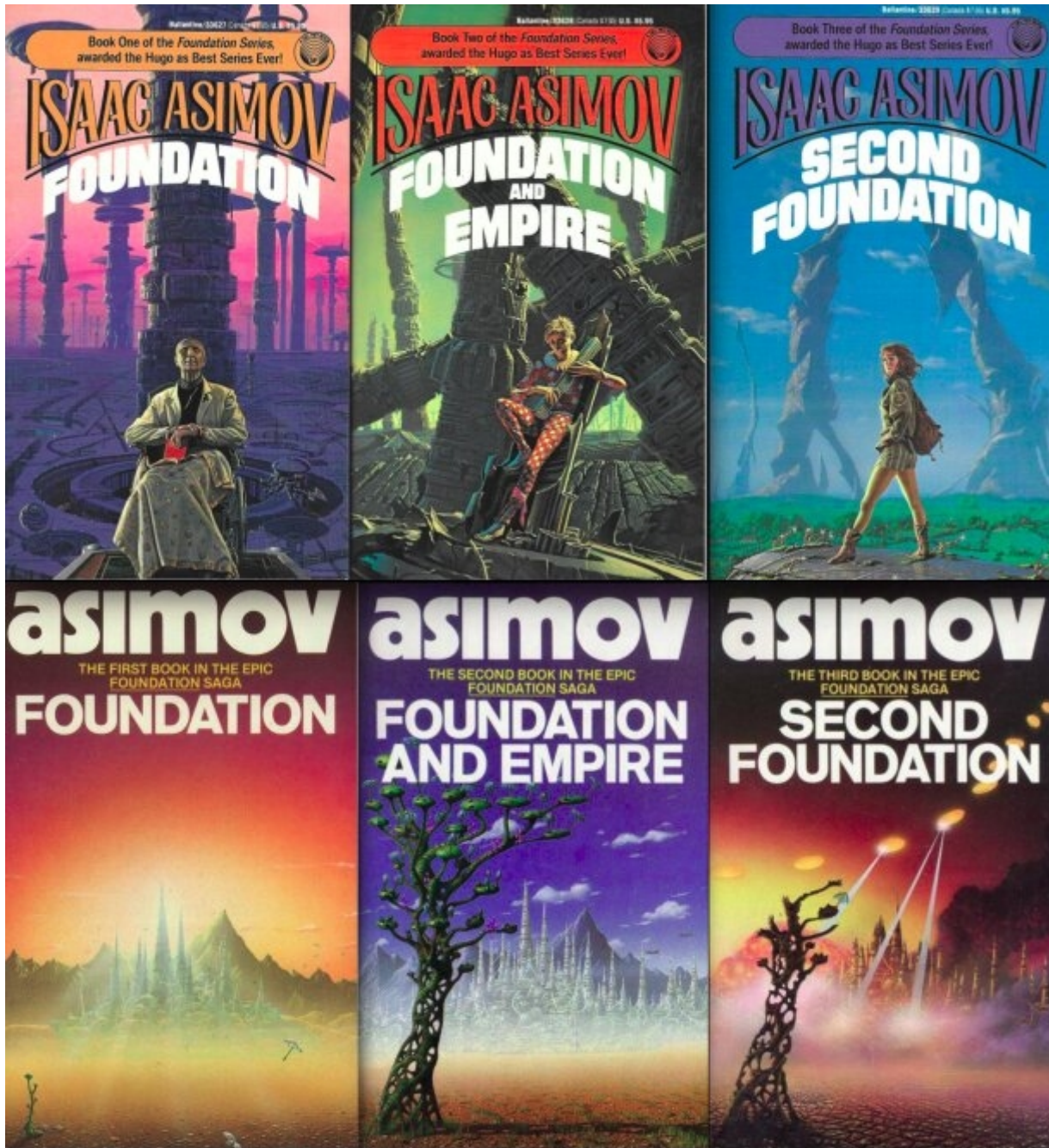


Ülareas: Darrell K. Sweet, allreas: Fred Gambino.

Sarja ülejäänud kolm, juba mahultki märksa pikemat teksti on aga hoopis teises helistikus ja lahkavad teisi probleeme, mille saab temaatiliselt kokku võtta psühhohuligaanlusega ehk mentaalikute ehk teisasumlastega, kellele omamoodi sarnane tegelane on ju mutant Muulgi. Enamgi veel: kõik need kolm pikka teksti lahkavad konkreetset Teise Asumi probleemi, neis kõigis kolmes otsitakse Teist Asumit, olgu selle otsingu tagamõtted siis millised tahes. Bayta ja Toran otsivad Teist Asumit abi saamise eesmärgil, Muul otsib teda hävitamise eesmärgil ja lõpuks avastab endal sama eesmärgi olevat ka Esimene Asum.

Nii olekski loogiline, kui see jutusari oleks koondatud kahte üsna võrdse mahuga köitesse, mille pealkirjad võinuks siis olla kas «Asum» ja «Teine Asum» või «Asum ja Impeerium» ning «Teine Asum». Ega selline muutus enam kunagi ju teoks ei saa, aga kui palju tobedaid võrdlusi nende kolme köite vahel oleks olemata, kui need lood oleksid kokku grupeeritud sisulise loogika ja sarnaste vormiliste tunnuste alusel (6 lühemat pala, 3 pikemat teksti), mitte lihtsalt niimoodi, nagu tollal tavaks olev köite mõistlik lehekülgede arv kirjastajale ja autorile ette

dikteeris.



Ülareas: Michael Whelan, allreas: Tim White.

Raamatuarvustus: „Tuumahiid 5. Fusioon” (Reidar Andreson)

Mõneti imekspandav, et ulmeajakirja Reaktor eestvedajad on järjekorras viienda kogumikuni jõudnud. Aastate möödudes on algajast katsetajast saanud veidi lihvitum helmes, kui te mu prantsust vabandate. Nagu tavaks on saanud, valib toimetust kindla perioodi jooksul veebiajakirjas ilmunud juttude hulgast välja nende meelest parimad, mis leiavad seejärel tee paberile. Kogumik sisaldab kümne erineva autori lugusid ja tuntud tegijate kõrval nagu Maniakkide Tänav, Heinrich Weinberg, Mairi Laurik või Joel Jans saavad sõna ulmeringkonnas vähetuntud või lausa uustulnukad. Kui esimeses Tuumahiius võis leida ühelt autorilt mitmeid lugusid, siis praegune lähenemine – üks autor, üks jutt – on minu arvamuse kohaselt igal juhul eelistatud. Olgu nii produktiivne ja kvaliteetne autor kui tahes, kõik saavad võrdse kohtlemise ja lisaks pakutakse lugejale eripalgelist kogemust, kuna paratamatult on ühe inimese looming varasemaga sarnane. Pealegi saavad nii pildile uued kirjutajad, kes võivad mõne lugeja arvates olla ehk isegi kogumiku pärliks. Värskeks sõõmuks või oodatud vihmavooks varasuvisest läppusest kurnatud eestlastele praegusel perioodil, maitset on erinevad.

Kui rääkida veel kogumikust üldiselt, siis viies number on vahetanud kirjastust, kuid see ei ole vähendanud küljenduse ja kujunduse kvaliteeti. Lummuri esimesed raamatud olid omade vigadega, aga nüüdseks on mähkmetest välja kasvatud ja õpitud. Kristjan-Jaak Rätsepa keeleteoimetus, Virge Ilvese küljendus ja Meelis Krošetskini taas kord hea kaanepilt annavad kokku silmale kena ja hästi loetava tulemuse. Kiidan veel ka loobumist ajalehelikust teksti tulpadeks jaotamisest. Palju meeldivam on normaalse laiussega teksti lugeda ja üldmulje on kuidagi raamatu kujul olevale antoloogiale sobilikum.

Kümme juttu pooleteist-aastasest perioodist (jaanuar 2018 - juuli 2019) ei ole palju, kui võtta aluseks, et selle aja jooksul on Reaktor avaldanud umbkaudu 60 algupärandit. Tulemust saab võrrelda Ulmeühingu poolt koostatud jutuvõistluse valimiga, kus samuti kümme paremat raamatukaante vahele seatakse. Umbes selline (60-80) võiks olla mõistlik mass tekste, mille seest head lood välja kooruvad. Kuna valijaid on antud Tuumahiiu puhul neli, siis on ehk kaetud laiem maitsete spekter ning tulemuse keskmine kvaliteet kõrgema skooriga. Pean subjektiivselt nentima, et kümnest kaheksa puhul olin nn Reaktori žürii otsusega üldjoontes nõus. Seda öelnuna ei anna ma hinnangut nende kahe kirjatehnikale, stiilile või oskamatusesele. Minu valik Reaktori lugude varamust oleks ilmselt olnud nende osas teistsugune, aga see on täiesti normaalne, et eelistan oma tassist teist marki teed limpsida. Nüüd aga lugudest endist ka.

Marika Piip – Üksi

Norra põhjaosas aset leidev õudulugu, kus peategelasest nooruke naisterahvas aitab pere eemalolemisel võõrastemaja käigus hoida. Selgub, et pealtnäha idüllilise Norra rannikulooduse ja omapäraste külaliste kõrval peidab maja midagi saladuslikku. Kui ma õigesti mäletan, osales see jutt ka viimasel jutuvõistlusel, kuigi esikümne hulka ei mahtunud. Tegelasel läbielamisi, olustikku ja sündmustiku vaikset lahtikerimist oli selle lühikese loo puhul korralikult edasi antud. Ma arvan, et probleem võis olla mitte A-st B-ni kulgemine, vaid see B tagasihoidlikkus, mis võis hindajaid õlgu kehitama panna. Samas kirjanduslik teostus on lool iseenesest väga hea ja on

rõõmustav, et Eesti ulmeautorite ring üha laieneb. Tuult tiibadesse uute ulmelugude jutustamisel!

Kadri Umbleja – Kollaborant

Tegemist on autori esimese ulmejutuga, mis sarnaselt viimasel jutuvõistlusel 3.-4. kohta jaganud looga “Siis, kui nad tulid...” kajastab sõjaga (antud juhul täpsemalt vastupanuvõitlusega) seotud psühholoogilisi läbielamisi, suhteprobleeme ja õuduseid. Umbleja valdab hästi teemat, mis kumab tekstist selgelt välja. Lohutu lugu, mis paneb mõtlema, ja lõpustseen, olles küll väga visuaalne või filmilik, kõrvetus mõneks ajaks teravalt mällu. Võib kritiseerida, et olustikupilt ja ulmeline element ei olnud kuigi kandev või oluline, aga mulle siiski meeldis.

Maniakkide Tänav – Tähed täis surma

Tänavile omaselt hoogne, militaarne ja küberpungilik jutt, mis ei tundu hetkeksi peatuvat, sest juhtub palju, kuna mastaap on lai ning tegevustik väga mahukas. Peategelane on digitaalteadvusena kandnud juba tuhande aasta jagu erinevates kaevandusmasinates rügedes karistust, kui ühtäkki humanoidsed tulnukad ta vabastavad. Ees ootab pingeline põgenemine ja kohtumine uute ning vanade sõprade või liitlastega. Teades tausta, et autoril on ilmus antud maailmas romaan või lausa sari, siis võib antud lugu võtta kui tempokat sissejuhatust millelegi suuremale. Uudishimu tekitamiseks sobilik kraam tuntud headuses.

Miikael Jekimov – Muld ei hoia

Võiks öelda, et tegu oli ühe tõeliselt häiriva etnoliku õuduslooga, kus elus palju kaotanud taluperenaine peab rinda pistma millegi kohutavaga. Hästi teostatud, mõnus sõnakasutus, painav õhustik ja hea lahendus. Tuleb nõustuda Kristjan Sanderi öelduga BAAS-is, et sobilik kraam mõne Eesti kvaliteetse õuduskogumiku tarbeks. Tugev sooritus ja minu meelest üks paremaid jutte antud kogumikus.

Heinrich Weinberg – Vaikust ja rahu

Tsiteerin enda BAAS-is kirjutatud: /--/ *Weinbergi kohalik õuduslugu räägib ühest nn kontorirottide seltskonnast, kes otsustavad ette võtta väikese retke Kaansoo keskel asuva soojärve saarekesele, et seal onnis mõnusalt öö veeta ja romantitseda. Retke käigus avastame koos tegelastega, et soos ei ole asjad kõik päris nii nagu peaks. Lugu ise algab rahulikus tempos ja loob õuduslooks vajalikku atmosfääri. Kuid ei maksa arvata, et leiame siit tüüpilise etnosugemetega rupskiloo või painajasteri. Peagi suubume müstikalt Weinbergile tuttavaliku teadusulme valdkonda, mis jällegi pole miinus. On tore tegelastega koos avastada, et asjadel on täiesti loogilised seletused. Oma ülesehituselt meenutab see veidi Joss Whedoni "The Cabin in the Woods" filmi, kus samuti nii öelda klassikaline õuduslugu pöörab ühtäkki hoopis millekski muuks. /--/ Jutustada Weinberg mõistab, vahest (antud) loo lõpetamise osas jääb veidi nagu midagi puudu või on liigset. Üldjoontes oli siiski väga lobe lugemine ning autor võiks julgelt proovida õudusžanris veelgi sügavamalt vagu künda.*

Joel Jans – Taevatrepi punased astmed

Kui see Joeli lugu oleks viimasel jutuvõistlusel osalenud, saaksime seda suure tõenäosusega “Täheaeg 18” (2019) antoloogiast lugeda. Siin on olemas huvitav butafooria (mis sest, et levinud troop), usutav tegevus ja lahti kirjutatud motiivid. Kuigi kohe loo alguses sooritab peategelane moraalses mõttes väärteot, näeme sündmustiku arenedes, et kõik ei ole nii must-valge kui alul võiks arvata. Kuna autor annab võimaluse tegelasele kaasa tunda, ei täitu lugeja tuima ükskõiksusega, kui järgnevat tegevust ja mõllu jälgima satib. Jutus on mõned väikesed tehnilised ja loogilised möödalaskmised, mida saaks testlugejate abil siluda, aga

sellest hoolimata tubli töö.

Laura Loolaid – Öö laulupeomuuseumis

Antud autor ei ole eesti keeles veel kuigi palju avaldada jõudnud ja enamasti keskendub Loolaiu looming teadusulmelisele kosmootikale. Seetõttu oli antud lugemine mulle tõsiseks üllatuseks. Sättung, kus terve naiskoor on peategelaseks ja peab sõna otseses mõttes rinda pistma zombidena esinevate papa Jannseni ja Koidulaga Tartu Laulupeomuuseumis, on ideena niivõrd hullumeelselt jabur ja samas ka lahe. Mõneti ootamatus rupsiooperis ei hoidnud autor end tagasi, vaid keeras vindi peale kõigele, mis kätte (või pigem pähe) sattus. Antud jutt on muidu tõsise kogumiku lugude seas vaat et ainus humoorit sisaldav teos. Ma usun, et õudusžanr ei ole Loolaiu jaoks esimeseks valikuks, aga midagi sellist võiks täitsa veel lugeda.

Mairi Laurik – Kaks pistet rebase jalga

Lauriku jutt meenutas mulle stiililt sama autori romaani “Novembriöö kirjad” (2017). Seda mitte sisulisest küljest, vaid stiililt. Kahel erineval ajastul toimuva edasiandmist võiks täitsa võtta kui kirjade lugemist sündmustest, mis on aset leidnud ja mille põhjal saab lugeja aegamisi erinevates liinides laiali olevat tükid tervikuks kokku sätitada. Autoril on kogemusi sõnade omanäolise ja korraliku seadmisega, mistõttu suudan täitsa vabalt ühe ERM-is töötava tegelase uuringutesse sukelduda. Siit ei maksa otsida tempokat tegevust, vaid mõtlikku endasse ja ajalukku süüvivat kulgemist. Ma arvan, et antud jutt võiks hästi sobida näiteks “Loomingus” avaldamiseks.

Ander Skarp – Inimlik eksimus

Tegemist on autori esimese paberile jõudnud jutukesega, mis ei ole üldse halb. Lugu ühest tehismõistusest, mis enda olemasolu teadvustab ja tahab midagi suuremat korda saata. Kogumiku kõige lühem jutt on edasi antud peategelase sisemonoloogi ja kirjeldustena, mis jätab hea mulje tervikust. Kindlasti võiks sellest pika ning tegevusrohke heietuse kirjutada, kuid ulmelise idee edasiandmine on siin hästi õnnestunud. Mina isiklikult oleksin vist ühe teise Skarpi loo antud kogumikku valinud, aga see ei tähenda midagi. Konkreetne ja hea jutt!

Helina Ravasoo – Musta reede söömaaeg

Pean ütlema, et kogumiku viimane lugu ei olnud päris minule. Peamiseks probleemiks minu jaoks oli ilmselt liigne stseenilikkus ehk et jättis mulle mulje kui ühest kavandist või visandist. On selline tegelaskond, on selline olukord, on sellised reaktsioonid, aga see ongi kõik. Mulle jäi siin millestki puudu – oli see siis ulmelise elemendi parem lahtikirjutamine või tegelaste areng – aga siin oleks vaja kõrvaltvaataja pilku ehk ulmesuunaga toimetajat, kes paluks üht või teist kohendada. Samas võiks antud autori loomingut lugeda veel, kui vähegi ette satub. Viimane lugu pani mind üldisemalt mõtlema, et kokkuvõttes oleks huvitav lugeda kogumiku koostajate mõtteid, mis viisid ühe või teise loo valikuni, nagu seda sai viimase jutuvõistluse puhul lugeda.

Koostajad: Joel Jans, Maniakkide Tänav, Triin Loide ja Jüri Kallas

TUUMAHIID 5:

F U S I O O N

✓ ULMEAJAKIRJA
Reaktor
PARIMAD LOOD
2018 - 2019



Raamatuarvustus: Ülestõusjate kojutulek (Jüri Kallas)

„Ülestõusjad ja kodukäijad“ on kolmas Indrek Hargla koostatud ja kirjastuse Raudhammas poolt avaldatud eesti autorite originaallugude antoloogia. „Eestid, mida ei olnud“ (2017) keskendus Eesti ja selle elanike alternatiivsetele arengulugudele. „Vinguv jalaluu“ (2018) tegeles Friedrich Reinhold Kreutzwaldi ja ennemuistsete juttude töötlemise ja edasiarendamisega.

Tänavu, aprilli lõpupäevil ilmunud „Ülestõusjad ja kodukäijad“ koondab oma kaante vahele „Tosin ulmejuttu elavatest surnutest“. Sõnapaar „elavad surnud“ viitaks justkui zombidele, aga neid lugeja raamatust ei leia, vähemasti mitte selles traditsioonilises, filmikunstist inspireeritud vormis mitte. Seevastu on surmajärgsest elu, surnute taaselustamist, teadvuse ümberlaadimist ja mida kõike veel...

Mann Loper - Kungla rahvas

Antoloogia avalugu oli vähemasti minule paras üllatus. Ma ei ole Mann Loperit just palju lugenud, aga mulle on jäänud mulje, et tegu on liigpehme, naiseliku ja noortekaliku autoriga.

„Kungla rahvas“ võiks nimetada pea kübepunklikuks tekstiks, kui me ei käsitle küberpunkki liiga kanooniliselt. Eesti rahvas, folkloorne pärand ja virtuaalsed simulatsioonid. Servapidi tuleb sisse ka meie praeguse ühiskonna teadusrahastuse ja muuseumite teema. Tulemuseks kõitev ja suurepärane jutt, mis sundis mind oma muljet autorist ümber hindama ning oli ühtlasi ka antoloogiale suurepäraseks stardipauguks.

Indrek Hargla - Toonela tagasitulek

Lugeja kohtub taaskord folklorist Roomas Kinguga. Minu jaoks oli see kergelt segadusttekitav, sest Indrek Hargla varasemate juttude ja Süvahavva-romaanide dr Kingu ei saa ju kuidagi tegutseda tulevikus ja kosmoses. Olgu, kui ma oleks teatavat tõugu patoloogiline fänn, siis ilmselt paneks ma püsti teooria, kuidas dr Kingu saaks jne. Õnneks puudub mul taolisteks teooriateks tarvidus, sest autor on ise öelnud, et ta kasutab Roomas Kingut siis, kui talle sobilik ning teda ei vaeva see järgnevuse ja sobitumise küsimus. Põhimõtteliselt on Roomas Kingu siis otsekui krimikirjanike detektiiv, kes ei vanane ja võib tegutseda enam kui pika ajavahemiku jooksul.

Jutt ise on suurepärane lugu tulevikumaailmast, kuhu on saabumas tagasi tähelaev Toonela, pardal 315 surnud eestlast. Kui Indrek Hargla looming mõttelsilt kaheks lüüa, siis „Toonela tagasitulek“ on fantastiline, kosmiline, mastaapne, suisa suursugune tekst – taolistega ta omal ajal alustas –, vastandina siis autori loomingus uuemal võimutsevale olmelis-maisele n-ö relistlikumale ulmele. Mitte, et ma neid kahte teineteisele vastandaks, aga ajuti tunnen ma taolisest fantastilisest ja kosmilisest ulmest puudust küll, ka Indrek Hargla loomingus.

Kui tekstile midagi ette heita, siis muarust läks lõpus pisut kiirustamiseks, võib-olla oleks tekst lühiromaanina mõjuvam olnud.

Joel Jans ja Agur Tänav - Maatriksilaev

Tehnikaülikoolis töötav Remo Ploom ja muudetava reaalsuse erinevad variandid. Lühike tekst, millest pikemalt rääkimine oleks juba sisuseletamine.

Jutule teeb ehk karuteene asukoht antoloogias – kohe Indrek Hargla teksti järel. Vähemasti minul oli pisut raske ümber lülituda. Samas, kui ma järele mõtlen, siis oli võimas ja meeldis, aga midagi jäi ka kripeldama.

Kuu aega hiljem arvustust üle vaadates, märkan, et jutt on mul ikka veel meeles ning mulje on settides isegi parem kui lugemisjärgselt.

Meelis Friedenthal - Kõik äratatakse ellu

Tunnistan ausalt, et Meelis Friedenthali uuem looming on mulle pigem pettumust valmistanud, aga käesolev tekst võttis kohe alguses konksu otsa ja ei lasknudki enam lahti. Kuigi jutt on üsna abstraktsetest emotsioonidest ja vägagi ulmelistest (mõtte)konstruktsioonidest, on tekst samas kuidagi hästi füüsiline ja kombatav. Lugedes tekkis selline eheda kohaloleku tunne, otsekui oleks ma mingi kärbes peategelase õlal. Fjodorvism, punavõim ja surm, mida enam ei ole.

Heinrich Weinberg - Karma võlg

Kui ma ei eksi, siis peaks jutu tegevus toimuma samas maailmas jutuga „Helisev muusika“ (Reaktor nr 75, detsember 2017), aga varasema jutu teadmine pole uuema lugemiseks vajalik.

Selle jutu puhul on kõige parem asi taustaks olev maailm, siis tulevad tegelased ning kõige ebamäärasem ja ehk isegi nõutukstegev on jutus toimunu. Kaks kuud pärast lugemist oleksin ma päris raskustes, kui keegi paluks mul rääkida jutu sisust. Jah, mingi arvete klaarimine ja tagaajamine toimus, aga mis täpsemalt!? Samas, on mul meeles jutu maailm ja see, et ma tahaks antud maailmast veel midagi lugeda.

Mart Kivastik - Tema tädi pärandus

Ilmselt antoloogia kõige vähemulmelisem tekst, aga see pole hinnang. Jah, ma tean, et ulmefännid eelistavad reeglina selge ja lopsaka ulmesisaldusega teoseid, kus toimuva ulmelisus ei jäta mitte mingit kaksiti tõlgendamise võimalust. Mõneti mõistetav eelistus, aga selline ettemääratus võtab teinekord ära teatava lugemismõnu, mõnetise ootamatuse.

Ilmselt jäädaksegi vaidlema, kas Mart Kivastiku jutt on ulme, või mitte? Minu jaoks on see jutt ulme. Hästikirjutatud sealjuures, võib-olla isegi kogumiku parim. Kas ka hea ulme? Vaat see on tegelikult küsimus, mille üle võibki vaidlema jääda...

Kadri Pettai - Taranditagused

Rahulik ja päris olmeline tekst, mis vaikselt su endasse imeb ja mis pikapeale päris ulmeliseks keerab. Meeldis teatavat sorti vaikne huumor, mis ei lasknud jubedusel jube olla. Võib ju tähtsalt heietada, kas surm on õudne, kas tagasitulnud surnu on ohtlik, aga selge on, et elavate ja surnute maailmad on kaks erinevat maailma ja nende kokkupuutumisest ikka head nahka tulla ei saa.

Ühtlasi näitab taranditaguste-lugu, et omaaegne jutuvõistluse muna-jutt polnud Kadri Pettai juhuslik õnnestumine.

Mart Sander - Peiteaeg

Mart Sander esines kahes eelmises antoloogias ülitugevate juttudega, mis mõlemad olid nende antoloogiate tipplood. Ei tohiks võrrelda ja ehk olid ootused liigkõrged, kuid „Peiteaeg“ jääb neile kahele pisut alla. Ei, hea jutt ka see, aga...

Samas tuleb märkida, et jutus toimuv oli minu jaoks enam kui ootamatu, et konkreetset

autorilt ma midagi sellist poleks oodanud. Kolmas Riik ja selle saladused – see oli ootuspärane –, kuid see, mis toimus ja mida puänti paljastamata ma siin mainida ei saa – vaat see oli ootamatu teemavalik.

Jaagup Mahkra - Kõtse talu elajad

Taluperemees jääb leseks ja mis koledusi siis sellest sünnib. Jaagup Mahkra nimi jutu päises on otsekui lubadus, et lugeja saab portsu naturalistlikke elajate kirjeldusi, aga mitte ainult – autoril on alati lugu vesta ja on selleks ka stiili. Mees on ehk kõige järjekindlam arhailisel materjalil põhineva ulme viljeleja Eestis ning Kõtse talu elajate jutt on päris täpselt Mahkra kaanonis.

Peeter Helme - Tööjõureform

Kui Mart Kivastiku jutt oli kõige vähemulmelisem, siis Peeter Helme jutt on kindlasti kõige satiirilisem. Eks ulme tüüplugeja nüüd kangestub paanikas – sotsiaalne satiir, võeh! Las kangestub, sest ega autor pea lugeja kompleksidega arvestama.

Kuigi satiir on jutus ehk olulisem, on Peeter Helme näinud vaeva ka ulmega ning tulemuseks on tekst, mis oma ulmelisuse tõttu omaaegsesse „Pikrisse“ või mõne ajalehe huumori- ja satiirileheküljele poleks sobinud. Jah, jutt räägib ühiskondlikest valupunktidest, kui väljenduda ajalehekeeles, aga jutt on loetav ka siis, kui neid valupunkte enam keegi ei mäleta.

Joel Jans - Hallvanake ja Ussikuningas

Tegu on järjega antoloogias „Vinguv jalaluu“ ilmunud jutule „Tarkmees taskus“.

Taaskord müttamine arvutmängus ehk kuidas tulla välja olukorrast, millest väljapääsu pole. Muarust on järg pisut nõrgem, aga kindlasti pole tegu halva jutuga. Kui midagi konkreetset ette heita, siis ma oleks ehk tahtnud rohkem lugeda ka millestki muust, kui vaid n-ö suure malaka otsimisest ja kasutamisest.

Tuuli Tolmov - Elusa surnu päevik

Antoloogia lõpulugu tegi mind pisut nõutuks. Ma ei oskagi täpselt öelda, kas autor haukas liiga suure ampsu, või polnud mina selle tekstiga päris ühel lainel. Iseäranis alguses, kus tegevusaeg oli üsna segane. Mõnikord on selline segasus vajalik, aga antud juhul küll mitte ja pigem eksitas. Ma polegi päris kindel, kas autor plaanis seda algust n-ö segasena – pigem jäi mulje, et autor tahtis teha midagi uhket, aga...

Kui aga algusest läbi närida, siis edasi oli juba üsna lihtne ja sirgjooneline lugu ja üldse mitte halb lugu.

Kokkuvõtteks

Ma olen eelnevalt antoloogia jutte kiitnud ja ka sakutanud, aga üldmulje on pigem hea. Ei, väga hea ning ma arvan, et kolmest kirjastuse Raudhammas antoloogiast on see kõige ühtlasem ja isegi ehk kõige tugevam. Raamatus ei olnud ühtegi halba juttu.

Antoloogia „Ülestõusjad ja kodukäijad“ kõige suurem ja olulisem võlu on minu jaoks selles, kuidas autorid mõtestasid koostaja Indrek Hargla antud lähteülesannet. Leidlikult, sageli suisa ootamatult ja mis peamine – enamjaolt ka väga kindla kirjanikukäega. Ei olnud tüüpilisi zombilugusid, ei olnud lihtsakoelisi tondijutte. Oli näha, et autorid tõesti pingutasid ja tahtsid teha midagi ägedat ning vähemal või rohkemal määral ka tegid. Tunnistan ausalt, et mu arvamus eesti ulmest tõusis taas. Eks ma olen eesti ulmest ikka hästi arvanud, aga see raamat kergitas taas pisut latti.

Kui kolme sõnaga, siis ütleks: igatpidi uhke raamat!

Ülestõusjad ja kodukäijad

Koostanud Indrek Hargla

Raudhammas

2020

300 lk

ÜLESTÕUSJAD JA KODUKÄIJAD

Tosin ulmejuttu elavatest surnutest



Koostanud Indrek Hargla

Raamatuarvustus: Hea ja ehe ulmekirjandus (Jüri Kallas)

Kirjastuse Skarabeus tänavuse raamatu autori Svjatoslav Loginovi nimi ei tohiks eesti ulmelugejale enam päris tundmatu olla, sest Skarabeuse kahes antoloogias on mehelt varasemalt neli juttu ilmunud – antoloogias „Kaaren“ juba moodsaks klassikaks muutunud tekstid „Rotipüüdja Hans“ ja „Quest“ ning antoloogias „Maagia“ päris värsked „Roheline kuppel“ ja „Tule tagasi Sorrentosse“. Autorikogu „Eikeegi ja ilma nimeta“ sisaldab kaks laastu, kuus juttu ja kaks lühiromaani. Tegu on n-ö ülevaate- või läbilõikekoguga, mis peaks andma mitmekülgse pildi autori loomingust. Etteruttavalt võin öelda, et peaaegu annabki.

Raamatu alguses on kaks laastu. Esimene, „Raha lugu“ on Svjatoslav Loginovi kõige esimesena kirjutatud jutt ning sellega teksti väärtused suuresti ka lõppevad ning ega „Kuidas hukkus Atlantis“ pole oluliselt parem. Pigem mõistulood kui ulme ning ilmselt nii mõnigi kohalik fänn tõrvab neid BAASis mõnuga. Samas, kolm lehekülge, mis need kaks laastu raamatus enda alla võtavad, pole just suur kaotus ning näidetenaa autori loomingu ühest tahust on avaldamine enam kui põhjendatud.

Kogumiku kolmas tekst on juba täieõiguslik jutt – „Habemeajaja“, mis tegi autori omal ajal laiemalt tuntuks ja oli paljuki ka matriitsiks mehe edasisele loomingule. Teadupoolest pole Svjatoslav Loginov kunagi olnud innukas teadusliku fantastika autor. Vähemasti selle tavatähenduses. Teda on peetud vene *fantasy* loojaks ja suureks praktikuks, mis on ka õige, aga tegelikult võib suure osa Loginovi loomingust rahulikult sildistada terminiga ajaloolulme või siis ajaloo-teemaline ulme. Autor ütles 1988. aastal ühes antoloogias oma jutte kommenteerides, et ta on hakanud kirjutama ajaloolulmet ning kuigi see on keeruline ja nõudlik alamžanr, on see talle vägagi hingelähedane. Need jutud, mida Loginov niimoodi kommenteeris, olid „Rotipüüdja Hans“ ja „Habemeajaja“. Kui esimest võib veel mööndustega *fantasy*-ks pidada, siis teine on pigem ajalooaineline SF. Mõlemat ühendab, aga teatav illusioonivaba naturalism ehk isegi julmus ning teatav vastandumine. Ka jääb mõlemas üsna segaseks, kes on hea ja kes mitte ning kelle üritus on õigem. Eks ajaloolises ilukirjanduses ja *fantasy*s seda enam on ikka esinenud ilustamist ja karmi tegelikkuse pehmendamist. Loginov seda ei tee ning samuti ei vali ta pooli ja ei sea üht ajastut teisest kõrgemale.

„Mašake“ on (küla)realistlik jutt noore ravitseja/sensitiivi kujunemisest. Svjatoslav Loginovil on üsna palju jutte hääbuvast vene külaelust, mõnikord on ta neid lahendanud õudusloona, mõnikord pea realistlike tekstidena. „Mašake“ kuulub pigem nende viimaste hulka.

Lühiromaan „Loojang planeedil Maa“ on üks iseäranis originaalne tekst, mis kirjeldab seestpoolt mõistuslike dinosauruste tsivilisatsiooni. Vägev maailmaloo ja teatav irreaalne meeleolu annavad kokku teksti, mis jääb kauaks meelde. Jah, tõsimeelne ulmefänn võib hakata otsima ja virisema toimuvate protsesside tõepärasuse üle, aga ei olnud ju autoril eesmärgiks tõestada muistse dinosauruste kõrgtsivilisatsiooni olemasolu. Autoril on sõnum ja on lugu, millega ta selle sõnumi edastab.

Jutustus „Tavalise päeva ime“ pajatab meile loo sellest, kuidas keskaegsesse maailma avanesid ajaaknad tulevikust. Just (kinnised) aknad, kust sa näed, aga ei saa katsuda ja läbi minna. Taaskord on loogiline lugu kaetud irreaalsuse looriga, sest see keskaegne maailm pole

vist päris meie maailm, pigem ikkagi meie maailma peale modelleeritud fantaasiamaailm. Võtta või nimed, mille põhjal võib tegevus toimuda kusagil Peterburi kandis, või siis Poolas või hoopis tänapäeva Tšehhi aladel. Ja ega see tulevikumaailm konkreetsem pole. Eelnev polegi etteheide autorile, pigem minu mõtted pärast lugemist.

„Põllumees“ on Svjatoslav Loginovi skaalal päris haruldane tekst, sest selle tegevus toimub teisel planeedil ja tulevikus. Pole küll ainus selline, isegi eesti keeles on tal üks taoline ilmunud – „Roheline kuppel“, kui keegi mäleta –, aga autori loomingu hulgas on selliseid ikka väga vähe. Planeet, kus väga viljakas pinnas, aga kus putukad praktiliselt kogu saagi nahka panevad. Planeet, kus on üks eraomanikust põllumees ja riiklikult doteeritud põllumajandusettevõtte ning veel ka üks püüdlik looduskaitaja.

Jutud „Sponsor“ ja „Majake külas“ on pisut kergemakaalulised, aga üldse mitte halvemad. Mõlemad on naljalood, aga see huumor on üsna tume, esimesel veel ka karmküünalise alatooniga. Arvi Nikkarevi poolt igatahes hea valik need tekstid sinna vahele panna, sest pärast kolme ränka juttu-lühiromaani ning enne pikka ja morni lõpulühiromaani, on need kaks juttu enam kui hädavajalik hingetõmbepaus.

Kogumikule nime andnud pikem lühiromaan „Eikeegi ja ilma nimeta“, mis moodustab raamatu mahust pea kolmandiku, läks minu jaoks pisut raskelt ja nurgeliselt käima. Kujutatud ühiskond tundus pisut jabur ja ehk isegi ebareaalne. Kuid lugu arenes ja mingil hetkel märkasin, et keeran vaid usinalt lehekülgi. Samas, kui sisse elasin, siis ikka täiega nautisin olematu tütarlapse kulgemist sõgedas ühiskonnas. Eraldi tahaks veel ära märkida maitseka lõpu, kus Svjatoslav Loginov mõtles välja ja pani kirja vist ainuvõimaliku lõpu, mis poleks totter või labane.

Kas kogumik „Eikeegi ja ilma nimeta“ annab vähegi pädeva ülevaate Svjatoslav Loginovi ulmelisest jutuloomingust? Annab küll. Jah, siit puudub fantasy ja õudus, aga kolmesajale leheküljele kõik niiekhnaa ei mahu. Märksa olulisem on, et valik on korralik – kui jätta kõrvale kaks laastu raamatu alguses, siis ülejäänud jutud-lühiromaanid on kõik korralikul tasemel tugevad ulmetekstid.

Kui nüüd pisut viriseda tahta, siis mind tegi tegi nõutuks Arvi Nikkarevi otsus tõlkida sõna „miraakel“ lihtsalt imeks. On jah võõrik sõna, aga niisama võõrik oli see ka vene keeles. Ka häiris mind sõna bomš kasutamine lõpulühiromaanis. Jah, eestikeelne vaste „prükkar“ päris ei sobinuks, niisamuti ka „paadialune“. Samas, tõlkimine on vahendamine ning ma ei ole kuigi kindel, et vene keelt mitteoskav lugeja üldse teab sõna „bomš“ tähendust. Ilmselt peab taoline lugeja seda Loginovi leiutatud sõnaks, mis poleks ju ka vale, sest täpne termin on ju „bomž“.

Kokkuvõtteks võib öelda, et kuigi Svjatoslav Loginov on ulmekirjanik ja seda ilma igasuguse kahtluseta, pole tema loodu ehk päris traditsiooniline ulme. Mehe jutud pole nohikute lohutuslood, mida suur osa ulmet kipub olema ning mida paljud lugejad ka ootavad. Tekstid on realistlikud, ajuti suisa naturalistlikud, on karmid ning lõppude õnnelikkus on samuti enam kui vaieldav. Lõpud on aga leidlikud, niisama leidlikud on ka loodud maailmad. Nimetasin lõigu alguses Loginovi ulmekirjanikuks ning kuigi ta teostes on ulmet tihti päris vähe, on ulmel seal oma oluline roll ning autor on ulmelise keskkonna ja ideestikuga korralikult vaeva näinud. Ja see ongi ju hea ja eheda ulmekirjanduse eesmärk.

Eikeegi ja ilma nimeta

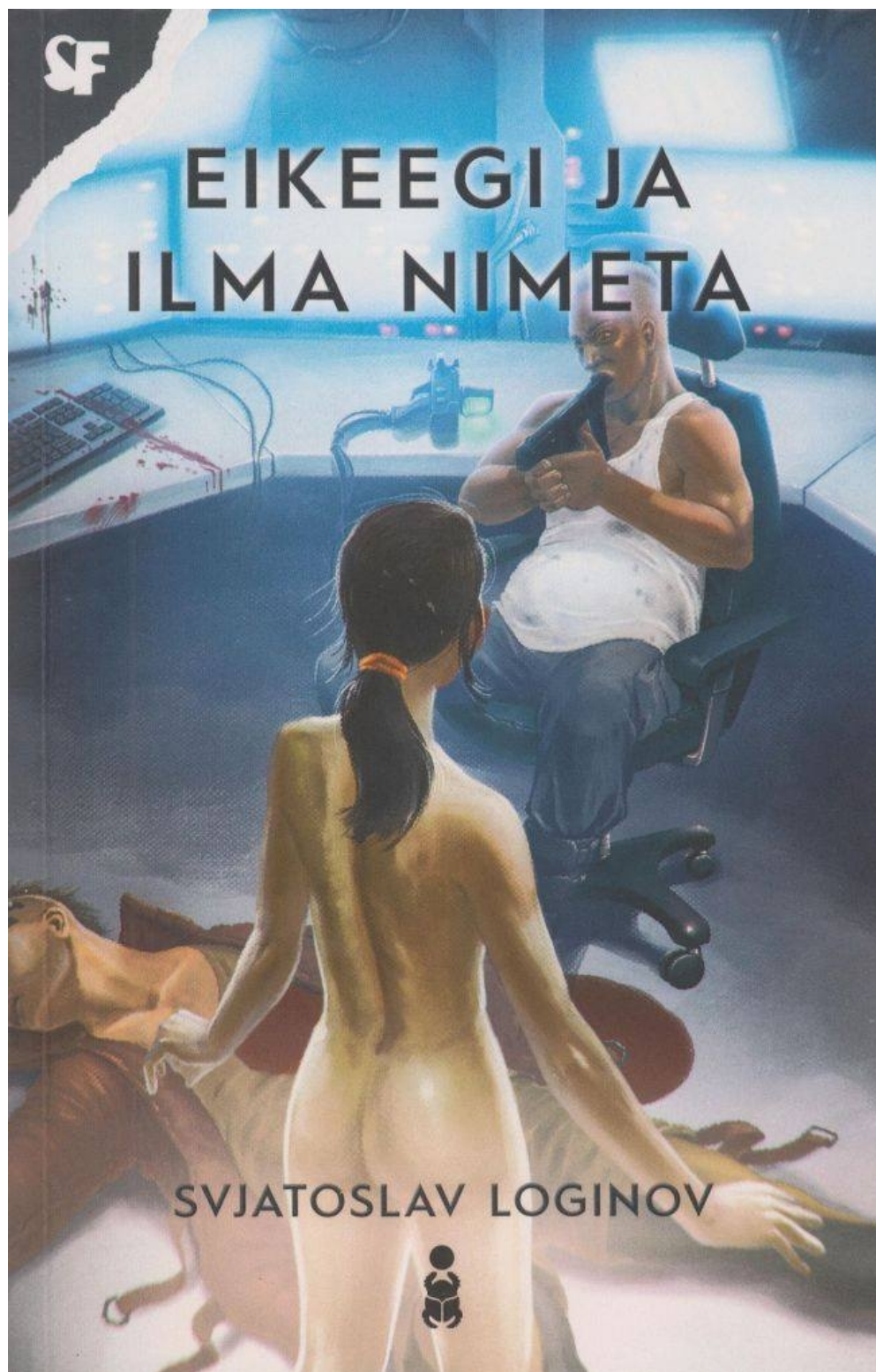
Svjatoslav Loginov

Tõlkinud Arvi Nikkarev

Skarabeus

2020

304 lk



Ulmkonnakroonika 06/20

Ulmestaar: Andrei Samoldin

Pärit olen pisikesest Võmmorski külast Setu-Võru-Vene piiril, kuid alaliselt elan Tartus, kus töotan meditsiinivaldkonnas. Hobideks on mälumäng ja kõik, mis puudutab sõjajärgset Petserimaad.

Mida praegu loed? Meeldib? Soovitad? Mida head vahepeal vaadanud-mänginud oled?

Hetkel loen enese erialaseks täiendamiseks patoloogia ja geneetika õpikuid ning ilukirjandusele seetõttu väga palju aega ei jää. Öökapiiraamatuks on hetkel Ivanovi „Isevärki kalmistu asukad“, millega olen vahelduva eduga maadelnud juba mitu kuud, sest Ivanovi tegelaste hingepiinade pikad kirjeldused pärsivad tuntuvalt lugemislusti.



Sellepärast olen jõudnud Ivanovile juba portsu teisi teoseid vahele lugeda. Nendest julgen soovitada 1990. aastate Piiteri boheemlastest jutustavat Klimova „Blonde elajaid“ ja kergemaks lugemiseks Beljanini „Tsaar Gorohhi salajuurdlust“, millest ise küll lootsin rohkem, kuid mõnus lugu on sellegipoolest.

Mis naelutab sind raamatu külge? Mis peletab eemale?

Mulle meeldivad sündmustest tiined lood. Sellised, kus jääb vaevu aega hinge tõmmata. Seetõttu ei kutsu lugema pikad looduse-, hingeelu-, välimuse-, vaimsete keerdkäikude jms kirjeldused, mis hoogu maha võtavad. Keerulised ja pikad laused ei ole ka minu rida – loed ja loed ja tunned, kuidas aeglane surm vaikselt peale tuleb. Nii et ma ei ole eriti nõudlik lugeja.

Veel meeldivad lood, kus pahalastel lubatakse karistamatult ülbitseda, ja häppiendi puudumises on samuti oma võlu.

Kuna ma olen suur spioonikate fänn, siis kõiksuguseid salavõrgustikke, meisterlikke sisseimbumisi ja osavaid erioperatsioone võin nende usutavuse osas analüüsida omaette veel päevi pärast lugemist.

Ahjaa – kehvasti toimetatud raamatu võin igasuguste süümepiinadeta sõnalt pooleli jätta.

Kolm lemmikut (juttu, raamatud, žanri, autorit...) ulmes? Paari lausega neist lugejale.

Lemmikautoreiks pean Pelevinit ja Sorokinit ning lugejate tagasisides on paar korda soovitatud isegi vähem sorokinlik olla. No ei tea, selle mehe fantaasia on ikka hoopis teisest kategooriast. Minu hinnangul just miskit, mille poole püüelda.

Žanritest on vaieldamatu lemmik alternatiivajalugu ja seetõttu on näiteks „Eestid, mida ei olnud” täpselt mulle mokkamööda. Frenchi ja Koulu lugusid võin ka lõputult üle lugeda ja ahastada, et miks mina ometi niiviisi kirjutada ei oska? Alternatiivajaloo puhul ei saa üle ega ümber ka Dicki „Mehest kõrges lossis”, mille leidsin kunagi rongist ja ei pannud enne käest, kui läbi sain. Praegu troonib see mu riulis aukohal.

Minu lemmikute hulka on lihtne pääseda ka teostel, milles leidub parajal määral viikingeid, natse, skandinaavia mütoloogiat või eesti muinasusundit. Kõik, mis on seotud ugri-mugri pärdikutega, on mulle südamelähedane. Ilmselt seetõttu, et olen keskkooli ajast saadik Meri „Hõbevalge” lummuses viibinud.

Ja Tsaari-lugusid ootan ka alati pikisilmi.

Kuidas sa üldse jõudsid ulmeni, kuidas Reaktorini?

Ulmega kohtusin esmakordselt Mirabilia vahendusel umbes 8. või 9. klassis, kui ühel viimasel suvel, mil raamatukogu oli juba suvepuhkusel, asusin läbi kammima vanemate raamaturiiulit ja võtsin sealt „Marsi kroonikad”. Niiviisi sai sõrm antud ja edasi tulid juba trifiidid, ahvid ja Strugatskid. Gümnaasiumis läbisin koos puberteediga ka kohustusliku Tolkieni perioodi. Ülikoolis õppides mulle ulmekirjandust millegipärast väga tihti näppu ei sattunud ja uuesti soojenesid suhted ulmega 2008. aastal, mil ilmus „Gort Ashryn”.

Umbes sel ajal tekkis esimest korda mõte, et võiksin ka ise kirjutamisega katsetada. See võis olla 2009. aasta kevad või suvi, kui Setumaal hakkasid levima kahtlast päritolu ankeedid, kus inimestel oli võimalik endid Venemaa lähivälismaalastena määratleda. Vastutasuks õigesse kasti tehtud linnukese eest lubati inimestele lihtsustatud piiriületuskorda. Sellise info valguses hakkas mul peas idanema jutuidee sellest, kuidas rahvahääletuse tulemusena liigub kogu Setumaa Venemaa koosseisu. Kuna töötasin tol ajal Kaitseministeeriumi valitsemisalas, et saanud ma sellise provokatiivse jutuga vähemalt enda nime all lagedale tulla. Ka välistas edevus kirjanduslikku debüüdi varjunime all. Nii jäi plaan viieks aastaks soiku ja vormus jutuks alles 2014. aasta ulmejutuvõistlusel „Joroski öö” nime all (seda küll juba algsest kontseptsioonist tublisti erineledes ja paljuski Sorokini juttudest kannustatult).

Sellele sündmusele järgnes peagi meeleolukas õhtu Õlleministeeriumis, kus õnnestus oma silmaga veenduda Metsavana, Mandi, Beliali ja paljude teiste ulmikute olemasolus. Sellest ajast alates olen jõudumööda katsetanud kirjutamisega ning proovinud võimalikult palju ulmekirjandust lugeda. Enda teise loo „Müür” saatsin Metsavanale, et nõu küsida ja pärast pisukest putitamist ütles J.J., et selle võiks Reaktorisse susata. See oli minu jaoks väga suur

asi ja nii ongi kõik minu järgnevad jutud ilmunud Reaktoris. Huvitaval kombel selgus ajapikku, et mul on väga palju tuttavaid, kes loevad regulaarselt Reaktorit. See on minu jaoks üks oluline motivaator kirjutamisel, kui tean, et inimesed mu lugusid ootavad.

Olen vahel mõelnud, et kui ma ei oleks Reaktoris kirjutama hakanud, siis kirjutaksin ilmselt sahtlisse ja võib-olla et isegi mitte ulmet. Siinkohal tänusõnad Metsavanale ja Mandile, kes oma näpunäidetega mulle korduvalt abiks on olnud, ja Laurale, kes minu uurija Haagiga kurja vaeva nägi ning mulle mitmeid kirjutamise algtõdesid tutvustas.

On sul lemmikloomi?

Olen suur kassisõber ja Tartus elan ma musta kassi Ronja kodus, kes on paras sitavikat. Maal laiutab mul veel valge maniskiga triibuline kass Simba, kes mingil põhjusel on terve ilma peale vihane ja ei kõhkle enda vaadete selgitamiseks hambaid ja küüsi kasutamast.

Estcon 2020



Pildil 2019 Estcon, pildistas Veiko Kastanje

Kuulutasime välja tänavuse Estconi registreerumise. Toimub see 17.-19. juuli 2020 Udu talus Jõgevamaal

Täpsem info on [siit lingilt](#).

Prima Vista fänniloomingu tulemused

Esimesel juunil selgusid Prima Vista fänniloomingu-konkursi võitjad. [Festivali noorteprogrammi leht kuulutab](#): “Noorema vanusegrupi parimaks kirjutajaks kuulutati Tartu Kesklinna Kooli esimese klassi õpilane Robin Kärgets looga „Sipsik limusiinis”. Vanema vanusegrupi parima kirjutaja tiitel läks 23-aastasele Kert Vasemäele, kes saatis võistlusele loo „Hunt, kes teadis ussisõnu: seitse katkendit akadeemilistest tekstidest”. Reaktoril oli žüriis samuti käpp sees ja töid lugedes tõdes Laura rõõmuga, et noored ulmet ei pelga.

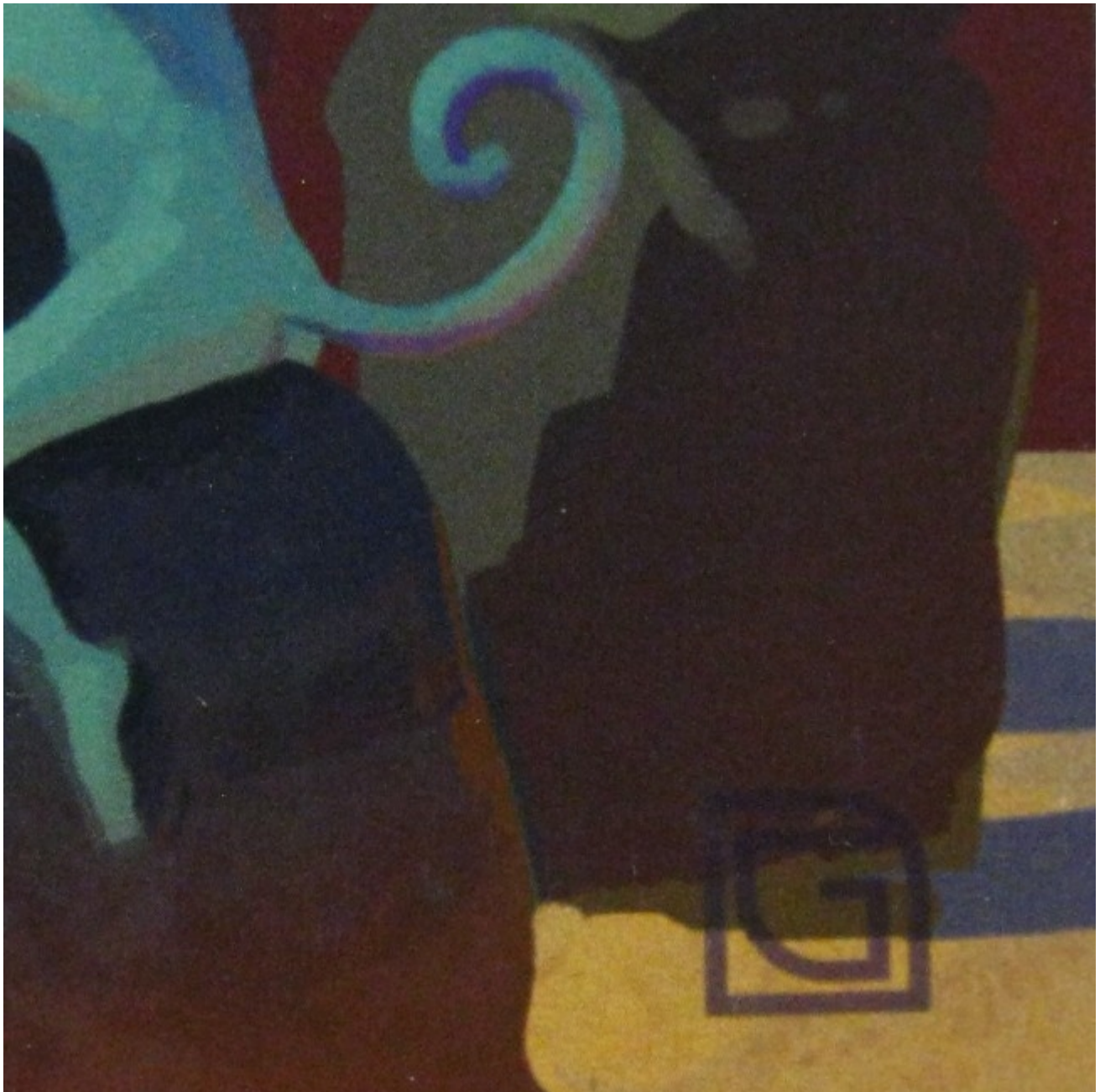
Pidulikud tseremooniad lükati pandeemia-oludes sügisesse, praegu edastab konkursi koordinaator Irina Möldre kokkuvõtted ja õnnitlused [video vahendusel](#).

Palju õnne võitjatele!



Grobušin Annelinnas

Tartlastel on taas võimalik raamatukogu-riiulite vahel ekseldes ulmelistele maastikele sattuda. Dmitri Gorbušini digimaalide näitus, mida meie [uudistasime juba jaanuaris](#), pandi jälle üles, seekord Linnaraamatukogu Annelinna harukogus. Näitus on avatud 15. juulini ([vaata kuulutust](#)).



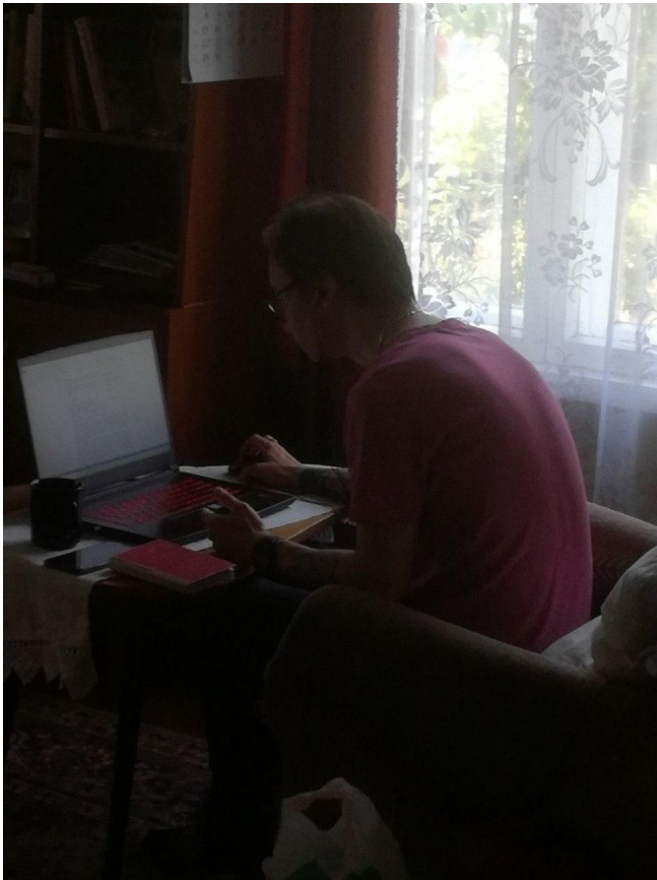
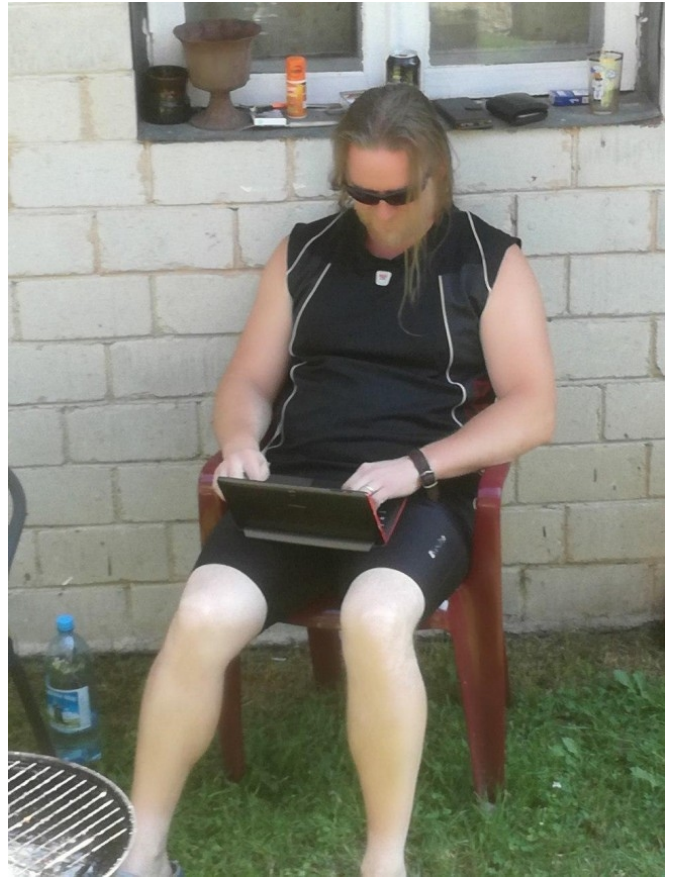
Morsavolle Räpinas

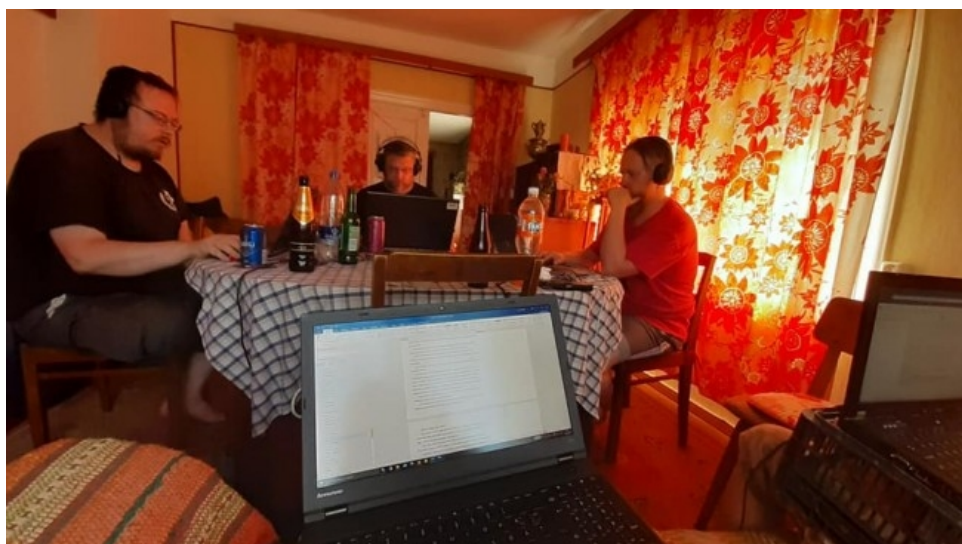
27 juunil küttis Räpina rannas ulmelisi kirgi maruline morsavolle-lahing. Omavahel võtsid mõõtu erinevate suundumuste ja alamžanride esindajad. Et aga keegi ei vaevunud võistkondadesse jagunema, kriitikanooli pilduma, rivaalidele jalga taha panema, või vähemasti vastaste püksikuid rebadele tõmbama, möödus lahing hoopiski süveneva koostöö vormis.

Et kosmilised jõud säärast omamehelikku seltsimist heaks ei kiida, nõudis järv ka ühe ohvri - soovime Mahkrale edu metallidetektori käsitlemisel.



Pärast morsavollet tegeleti pisut ka kirjutamise ning loodu üle arutamisega.





Pildistasid Maniakkide Tänav, Katrin Topin ja Miikael Jekimov.

Maniakkide Tänav tõlgiti rumeenia keelde



Kellel rumeenia keel on soravalt käes, saab [siit lingilt](#) lugeda rumeenia võrgu ulmeajakirja Galaxia 42 juuninumbris ilmunud Maniakkide Tänavaga lugu "Vanemate nimel". Selle pani esmase tõlkena puuinglise keelde Silver Soon, seejärel inimeinglise keelde Laura Loolaid ja sealt edasi üllasse rumeenia keelde Milos Dumbraci.

Õhtud eesti ulmega: Saladuslik tsaar 6

Reedel 12.06.2020 toimus Tartus kirjanduse maja välialal kell 19.00 esimene kriisijärgne Õhtud eesti ulmega sarja üritus. Esitlesime seekord kultuslikuks kujunenud Saladusliku Tsaari maailma kuuendat raamatut "Viimase vere poole" ning ajasime pärast ka niisama ulmejuttu.







Pildistas Jaana Muna

Lounge Vintage Factory - ta elab veel

Juunis toimus aset ka esimene kriisijärgne Tallinna ulmikute kolmanda reede kohtumine.





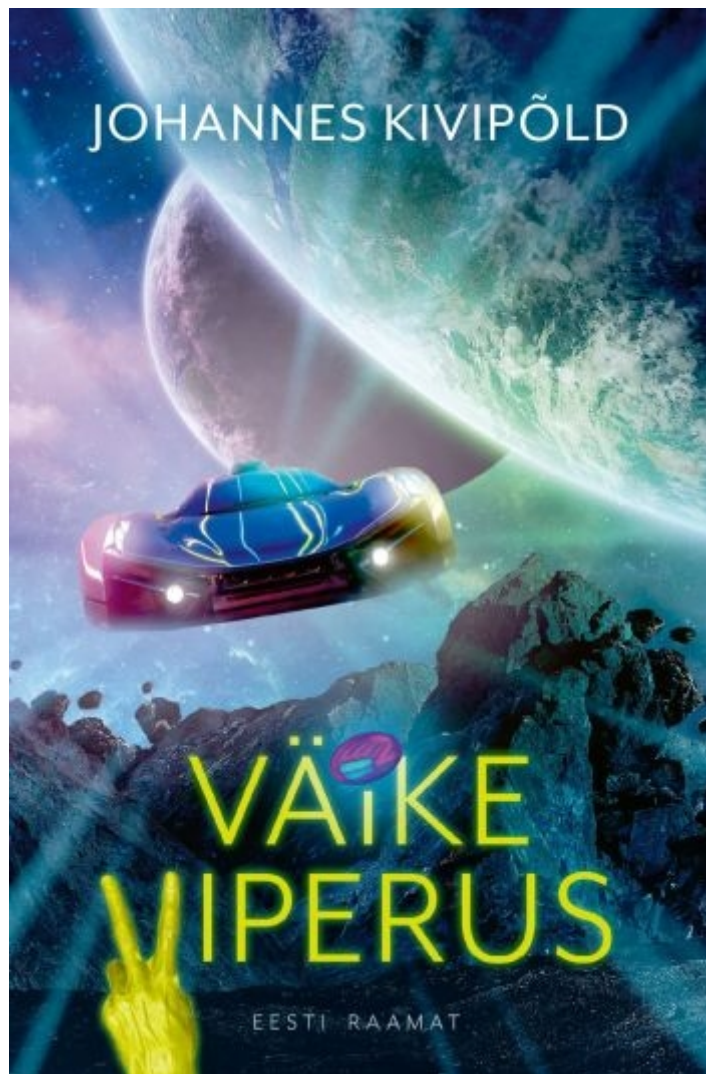
Pildistas Riho Vääk

Maailma lõpp jäi seekord tulemata

Hoolimata laialt levinud kuuldustest ning teatud elevusest ja ootusärevusest, siis jäi maailma lõpp sel kuul tulemata. Ei radiatsioonipilved, piibellike mõõtmatega tirtsuparved, leegitsev Arktika, mõrtsukvapsikud ega Hiinas avastatud uus seagripitüvi pole suutnud kahjuks elu Maal veel hävitada.

Toimumata jäi ka kauaoodatud zombiapokalüps ning intelligentsete võõrliikide invasioon avakosmosest.

Uudiskirjandus 06/20



Väike viperus

Johannes Kivipõld

Tulnukate Jareki ja Bleaki plaan oli õigupoolest imelihtne:

1) varastada hinnaline Skooni kivi – tehtud! 2) põgeneda – tehtud! 3) tagaajajad maha raputada – peaaegu! 4) elada mõnel teisel planeedil natuke aega kellegi teise kehas, ehitada uus õhusõiduk, naasta koju, Skooni kivi maha müüa ja ratsa rikkaks saada – ee ... kuskil läks vist midagi nihu ...

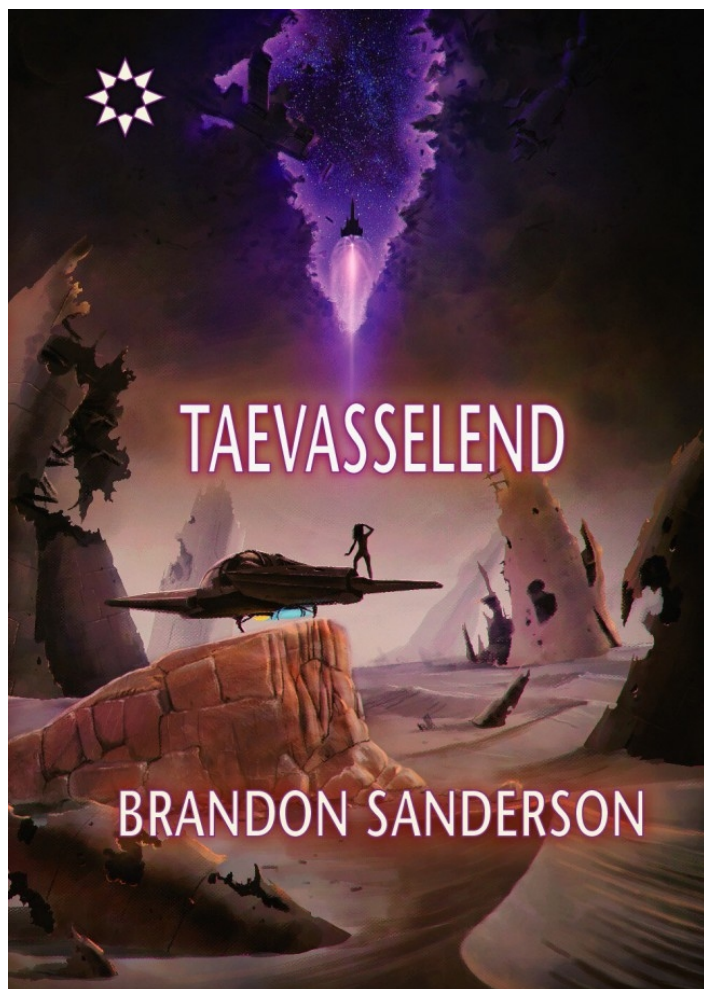
Pärast koduplaneedil sooritatud kuritegu on Jarek ja Bleak plindris, kuna neid asuvad jälitama korrakaitstjad. Tagaajajate maharaputamiseks otsustatakse varjuda ühel tagasihoidliku arenguga planeedil – Maal.

Oodatud rikkakssaamine osutub aga oodatust keerulisemaks, kuna tulnukate uus kehastus pole teps mitte see, mida nad ootasid. Kuidas naasta koduplaneedile ja viia lõpule oma kuritegu, kui sind kammitseb boheemlastest vanemate beebitüdruku keha? Ja kuidas edendada (olgu-olgu: mitte tuksi keerata) maailmakuulsa laulja karjääri, kui koduplaneedil tuntakse sind kobakäpast mehaanikuna?

„Väike viperus” pakub muheda nägemuse intelligentsete liikide vahelisest suhtlusest ning esitab lugeja fantaasiale lõbusa väljakutse. See on Johannes Kivipõllu neljas teos. Varem on ilmunud romaanid „Pööris” (2018), „Pörge” (2018) ja „(Vaba)surm” (2020).

Kirjastus Eesti raamat

204 lk



Taevasselend

Brandon Sanderson

Brandon Sandersoni romaanis „Taevasselend“ („Skyward“) on toimunud tervet galaktikat hõlmav kosmoselahing, milles inimesed on lüüa saanud ja sunnitud pagema Detrituse-nimelisele planeedile. Seal peituvad nad koobastesse, kuhu jäävad lõksu terveteks inimpõlvedeks, samal ajal kui planeeti ründavad salapärased võõrad tähelaevad. Koobastes kasvab ka piloodi tütar Spensa, kelle isa kohta räägitakse, et ta on kunagi lahingust põgenenud ja oma pere häbisse jätnud. Hoolimata kaaskodanike põlastusest püüab Spensa samuti piloodiks saada, et tulnukatega võidelda, teada saada, mis isaga juhtus, ja aidata inimkonnal püsima jääda.

Tõlkinud Eva Luts

Kaanepilt Meelis Krošetskin

Sari: Sündmuste horisont

ARKADI STRUGATSKI BORISS STRUGATSKI

Muinasjutt Troikast



Muinasjutt Troikast

Arkadi Strugatski, Boriss Strugatski

«Muinasjutt Troikast» (Сказка о Тройке) on 1968. aastal ilmunud satiiriline ulmeromaan. Kuna ilmumise ajal arvati, et see kritiseerib nõukogude bürokraatiat, valitsust ja teaduskeskkonda, sattus teos tol ajal «mittesoovitatud raamatute» nimekirja.

Venemaal kultusteose staatust nautiv «Esmaspäev algab laupäeval» ja selle järg «Muinasjutt Troikast» on vendade Strugatskite loomingus üsnagi erandlikud teosed, nende ainsa *fantasysarjana* on need teravalt satiirilised, kohati absurdsed, kohati hüsteeriliselt naljakad. Romaani kirju tegelastegalerii moodustavad lisaks teadureile ja bürokraatidele erinevad mütoloogilised ja fantastilised tegelased.

Romaanist eksisteerib kaks varianti, mis erinevad tegelaste ja mõningate süžeeelinide poolest. Esimest versiooni peetakse romaani «Esmaspäev algab laupäeval» otseseks järjeks. Teise versiooni sündmustik toimub Võlukunsti Instituudi seni avastamata korrusel. Tavaliselt avaldatakse kaks versiooni «Muinasjutust Troika» üheskoos, üks Arkadi ja teine Borissi lemmikuna, nagu oleme ka siin teinud.

Tõlkinud Tatjana Peetersoo

Kaanepilt Meelis Krošetskin

324 lk

PAAVO KANGUR



Viiking Sveni seiklused Tartos ja reis Bagdadi

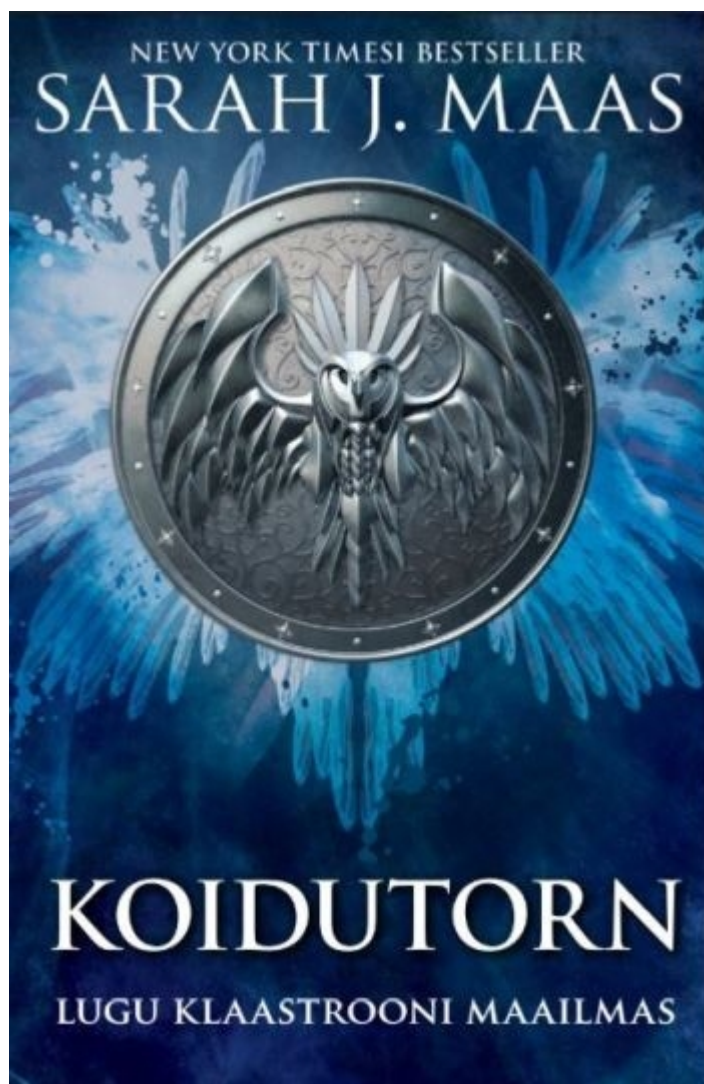
Paavo Kangur

Ajalooline ulmepõnevik viib lugeja viikingiaegsesse Tartusse ja Hõbevalge tee. Linna saabunud viiking Svenil tuleb päästa nii Norra kuningapoeg Olav kui ka Ugandi vanema tütar Piret ning selle käigus leida isiklik õnn ja lahendada mõned mõrvad. Ta peab otsima meeleheitlikult järgmist niidiotsa ja vahel tuleb appi võtta ka vahe mõõk. Kuid Sven ei jää loorberitele puhkama, sest saatus paiskab ta pikale reisile Bagdadi. Ja kui reisikaaslasteks on kaks lihaselist adrenaliinisõltlasest ärim meest, kelle käteramm ületab loomupärast taipikkust, siis voolavad ka kõik mahlad. See on tõeline lugemiselamus Hõbevalge teelt – tempokas ja üdini kaasahaarav lugu, mille lõppu pole võimalik ette aimata.

Ajalooline seiklusjutt põhineb Skandinaavia saagadel ja Tartu esimese linnapea Wulf Lucius Libo päevikutel, mis leiti hiljuti ühest Emajõe linna jäätmekastist.

Väljaandja: Inglisilla Produktsioon OÜ

176 lk



Klaastroon 6: Koidutorn

Sarah J Maas

Chaol Westfall ja Nesryn Faliq on jõudnud hiilgavasse Antica linna, et luua liit Lõunamandri kagaaniga, kelle otsatud armeed on Erilea viimaseks lootuseks. Ent nad on tulnud Anticasse ka teisel põhjusel: ehk suudetakse legendaarses Torre Cesmes ravida Riftholdi lahingu järel halvatuks jäänud Chaoli.

Pärast lugematute õuduste talumist lapsepõlves pole Yrene Towersil mingit isu aidata üht noort Adarlani isandat, tema ravimisest rääkimata. Kuid ta on andnud tõotuse aidata abivajajaid – ja kavatseb seda austada. Aga isand Westfall kannab kaasas omaenda mineviku pimedust ja varsti taipab Yrene, et see võib neid mõlemaid endasse neelata.

Ja sügaval kaugete mägede varjudes, kus sõdalased kihutavad vägevatel rukkidel, tukuvad ammu oodatud vastused. Vastused, mis võivad pakkuda nende maailmale ellujäämisvõimalust – või hukutada neid kõiki.

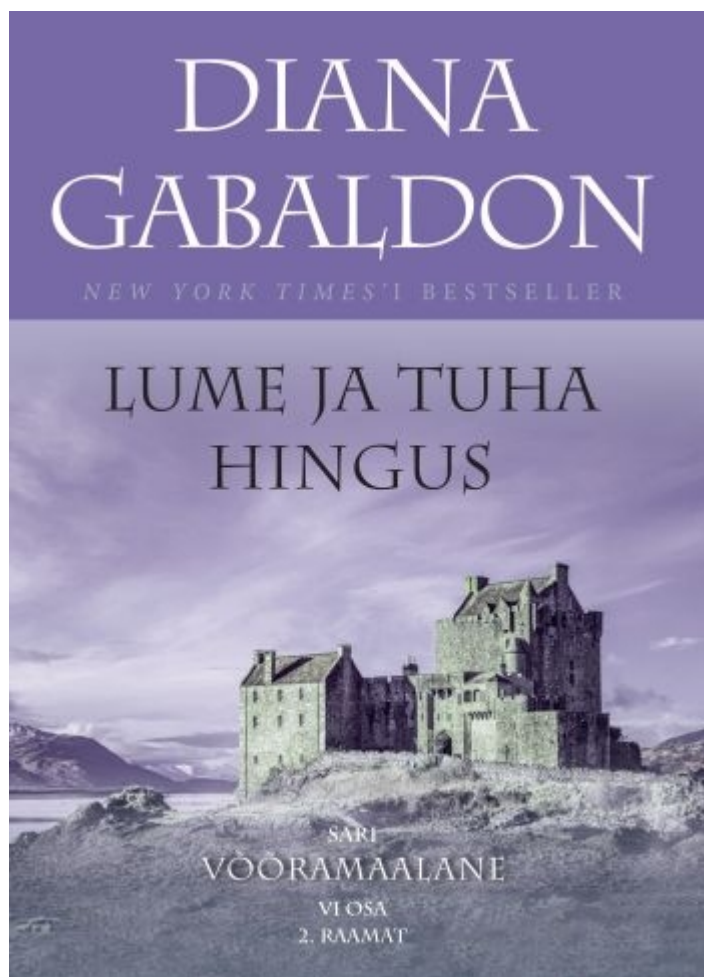
"Klaastrooni" seeria jutustab Celaena Sardothienist, 18-aastasest palgamõrvarist Adarlani kuningriigis. Kui kuningas vangistab ta, võtab Celaena vastu kutse võistelda klaaskantsis teiste palgamõrtsukate ja varastega võimaluse eest teenida kuningriigi kangelasena ja saada nelja aasta pärast vabaks. Seeläbi loob ta ootamatud sidemed kaardiväe kapteni Chaoli ja Adarlani kroonprintsiga Dorianiga. Aja jooksul tõmmatakse Celaena vandenõusse ja lahingutesse, mis viivad avastusteni nii kuningriigi kui tema enda kohta.

„Koidutorn“ on seeria kuues raamat.

Kirjastus Pikoprint

Tõlkinud: Mario Pulver

742 lk



Lume ja tuha hingus

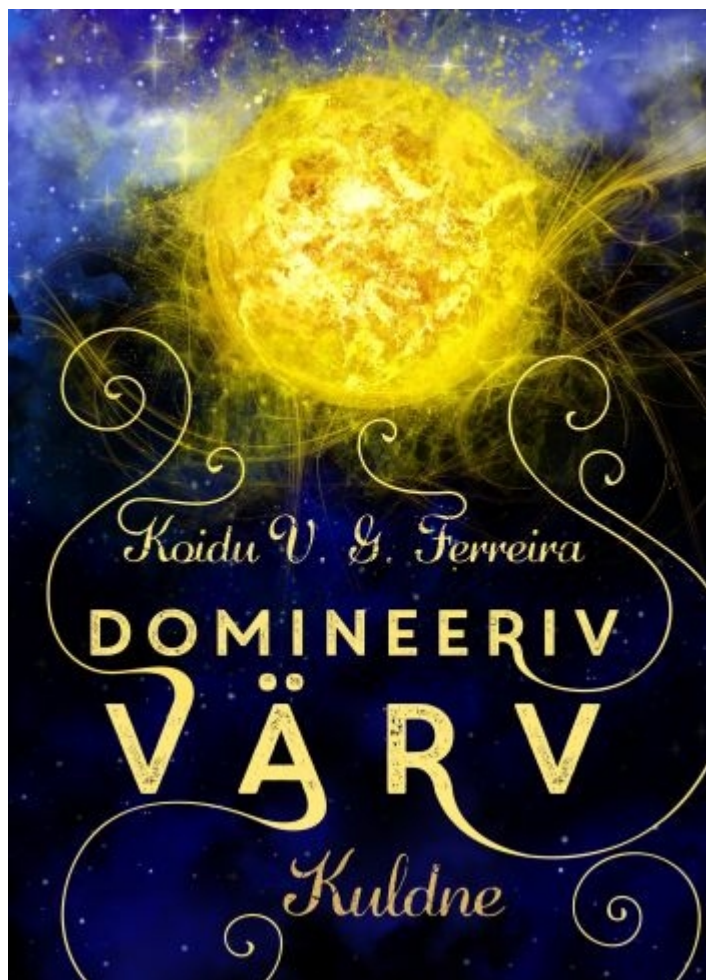
Diana Gabaldon

Diana Gabaldoni „Võõramaalase” sarja kuuenda raamatu „Lume ja tuha hingus” II osa jõuab otse Ameerika iseseisvussõja keerisesse, kus tuleb hakata pooli valima. Neis poliitilistes tõmbetuultes on Fraseritel ja MacKenziedel üha raskem säilitada Põhja-Carolina mägede rüppe kõrvalisse paika rajatud kodus varasemat rahulikku elu. Briti kroonile ustavust vandunud Jamie Fraser leiab end kahe tule vahelt, tundes, et võlgneb truudust hoopis vabaduseideaalidele. See raamat on täis kummitusi – luusigu need siis kullast ligi tõmmatuna Hector Cameroni hauakambri ümber või painaku Jamiet valusad mälestused Cullodeni lahingust ja Ardsmuiri vangla jubedustest ning ajarändureid Claire’i, Briannat ja Rogerit teadmised saabuvatest keerulistest aegadest. Kas jääda trotsima surmaohtu või minna tagasi oma aega? Ja kuigi kõik märgid on õhus, et kokkupõrkest ei pääse, loodab Jamie Fraser ikka, et ehk tema perekonna ajarändurite teadmised lähenevatest keerulistest aegadest ei osutugi täitunuks – aga seda näitab ainult aeg.

Kirjastus Varrak

Tõlkinud Krista Suits

640 lk



Domineeriv värv. Kuldne

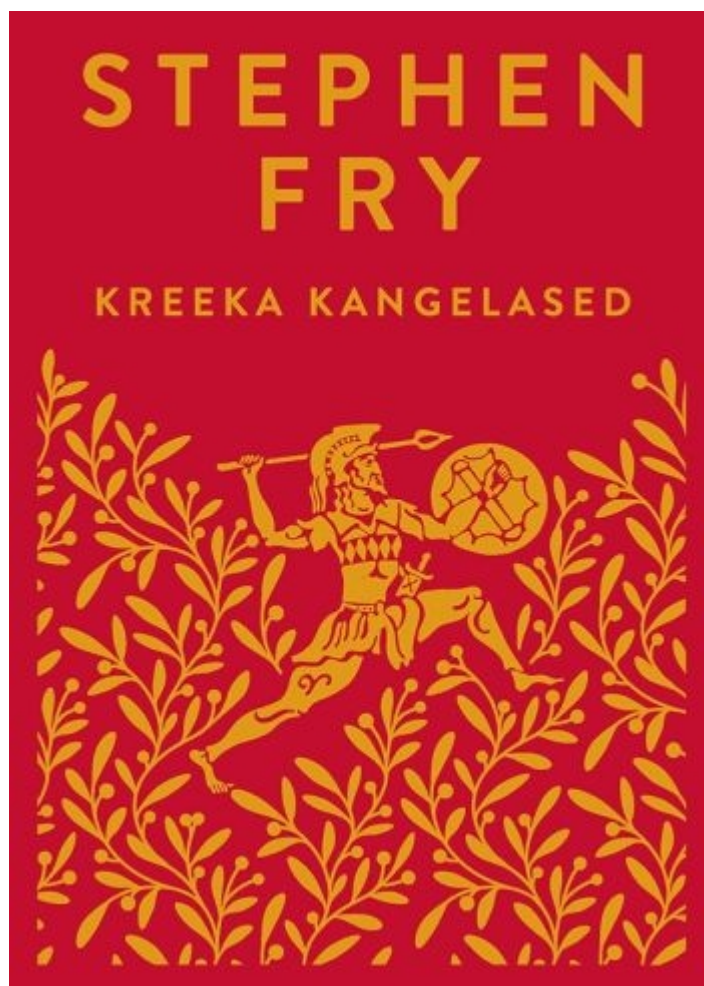
Koidu V. G. Ferreira

„Baasis ärgates seisab Cordevia silmitsi kurva tõdemusega – tal ei lubata enam paralleelmaailma tagasi minna. Elada alfaemasena inimeste keskel ei ole lihtne, sest kes domineeriva isase reeglitega ei lepi, need surevad. Samas muudavad Alricku eesmärgid ja Charmiani iseloom seisu veelgi keerulisemaks.

„Domineeriv värv. Kuldne“ on viimane osa neljaosalisest noortesarjast, mis räägib inimkonna probleemidest kauges tulevikus.

Väljaandja: Koitev OÜ

540 lk



Kreeka kangelased

Stephen Fry

Kreeka müüdid on kaunid, verised, romantilised, siivutud ja lõputult traagilised. Tuntud koomiku Stephen Fry jutustatuna saavad need veelgi enam värve ja muutuvad veelgi enam sõltuvust tekitavateks.

Sarja esimeses raamatus saime lähemalt tuttavaks uhkete jumalatega, nüüd aga näeme, milleks on suutelised võimas Herakles, vapper Iason, kaval Theseus ja teised, kes püüavad täita võimatuid ülesandeid ja viia ellu unistusi, pälvivad ühtede jumalate soosingu ja langevad teiste raevu alla, püüdleval kõrgele ja langevad kõrgelt, kuid ei ole kaugeltki lihtsalt jumalate mängukannid. Kätte on jõudnud surelike kangelaste aeg.

Stephen Fry Kreeka müütide sarja teine raamat

Kirjastus Varrak

Tõlkinud Allan Eichenbaum

456 lk



Raamatuhaldjas

Karen Hawkins

Unustamatu lugu unisest USA lõunaosa väikelinnast, kahest väga iseseisvast naisest ja tõeliselt maagilisest sõprusest

Sarah Dove ei ole tavaline raamatukoi. Tema jaoks on raamatud olnud alati midagi enamat kui lihtsalt asjad: need elavad, hingavad ja aeg-ajalt isegi räägivad. Kui Sarah suureks kasvab ja saab raamatukoguhoidjaks oma veidras kodulinnas Dove Pondis Põhja-Carolinas, aitab tema anne jõuda igal raamatul sobivaima lugeja kätte. Viimasel ajal on raamatud aga hakanud sosistama millestki ebatavalisest: linnakesse kolivast suurlinnatüdrukust Grace Wheelerist.

Kui raamatutel on õigus, võib just Grace olla päästja, keda Dove Pond hädasti vajab. Probleem on aga selles, et Grace ei taha mingit tegemist teha ei linnakese ega ka selle pentsikute elanikega – nende seas ka Sarah'ga mitte. See nõuab pisut taganttorkimist ja ühe eriti targa raamatu abi, aga viimaks võtab Grace väljakutse oma uue võluva kodulinna aitamiseks siiski vastu. Selle käigus avastab Grace uue armastuse ahvatleva lubaduse, tõelise sõpruse sügavuse ja õige raamatu leidmise väe.

See on südantsoojendav lugu raamatute võluväest ja tundub ka ise pisut rohkem kui veidike maagiline.

Kirjastus Ersen

Tõlkinud Sille Teiter

360 lk



Lukus linn

Peter May

London. Linn on pandeemia tõttu karantiinis. Haiglad ja hädaabiteenused ei pea koormusele vastu. Võimust on võtnud vägivald ja rahvarahutused. „Nad väitsid, et see gripp nakatab kahtekümnet viit protsenti tervest elanikkonnast. Seitsekümmend kuni kaheksakümmend protsenti nakatunutest sureb. Tema oli nakkuskoldega vahetus kokkupuutes olnud, olukord polnud niisiis tema kasuks.“

May kirjutas raamatu „Lukus linn“ 15 aastat tagasi, kuid käsikiri jäi seisma, kuna toona ei soovinud keegi seda avaldada. Tema 2005. aastal maalitud pilt mõjus tookord otsekui düstopia; tänaseks on ent kätte jõudnud aeg, mil kirjeldatud olukord on tõeks saanud.

Hirmutavalt realistlik ja enneolematu põnevik keskendub inimkogemustele tapva viiruse tõttu lukku pandud maailmalinnas.

Kirjastus Eesti Raamat

Tõlkinud Piret Lemetti

287 lk

Reaktori juttudest 05/20 (Tõnis Hallaste)

Tahtsin alustada esimese jutu arvustuse kirjutamist sellest, kas tekst on hästi kirjutatud. Juba olin kirjutamas: “Autor kirjutab igati korralikult,” aga sain sõnasabast kinni. Mul tekkis selle numbri jutte lugedes tunne, et möödas on ajad, kus Reaktor avaldataks midagi, mis poleks kirjutatud vähemalt tasemel “igati korralik”. Võib-olla eksin, võib-olla satub ka vähem viljakaid kuid, mil on saadetud ainult üks või kaks juttu, mis on kõigiti maru lonkavad, aga midagi tuleb siiski avaldada... Aga ei, pigem ikkagi ei tundu nii, pigem näib, et Reaktor on sellest etapist välja kasvanud. Kui ongi mõni tekst, mille kirjutusstiil polegi klassikaliselt “igati korralik”, võidab see mingi veidruse või värskuse või millegi muuga. Ent need on pigem erandlikud. Ja selles numbris pole ühtki sellist erandlikku, kõik on ühel või teisel moel “igati korralikud”, ühel juhul mu meelest enamatki.

N nagu nemad

Peeter Helme

Kõrghoonekahekümnendal korrusel on ainsaks ellujääjaks nimetu major. Ta võtab välja mikrofoni ja loeb sisse käsilolevate sündmuste lühiajaloo, mis selgitab, miks kõik on varemeis ja kes oli selle taga. Klassikaline frankensteinilik küsimus - kas pidada koletisteks Neid, kes tõstsid käe inimeste vastu, või inimesi, kes olid Nende tekke taga?

Kuna alustasin siinset heietust sellega, et tekstide stiilil pole mu hinnangul erilist mõtet pikemalt peatuda, asun kohe sisu kallale. Nagu ikka, ei hakka ma keerutama nagu kass ümber palava pudru, et mitte rikkuda lugemiselamust – kes tahab teksti lugeda puhtalt lehelt, mingi ja lugegu, lühike tekst niikuinii.

Nii et Nemad olid neandertaallased... Sageli on kujutletud, et nende näol ongi tegemist arhetüüpsete koopaelanikega – oma tahe pannakse maksma nuiaga, meeolehärm lahendatakse hammastega ja sõnavaraks on neil ühmamine ja röökimine. Stereotüüp ei vasta aga teadlaste avastustele neandertaallaste kohta - nad võisid olla sama targad kui *sapiens*’id. Lootsin, et siingi oleks mingi lahe pööre näiteks kõneleva neandertaallase näol või muud säärast. Tutkit, nad on suht tuhmid ja kardavad tehnoloogiat, näiteks väldivad nad inimeste “linnasid”. Mainiti küll, et Nad ilmutavad aina suuremat intellektuaalset võimekust, aga minus tärpanud lootus, et seda arendatakse edasi, ei kandnud vilja, Nad jäävad ikkagi suht tavalisteks koopaelanikeks.

See, et lugu ei arendanud edasi sellist suunda, ei tarvitse ju teksti tervikuna rikkuda. Ometi oleks see ehk andnud loole mingi ootamatu nükke. Praegusel juhul oli tegemist kuidagi liigagi klassikalise ulmejutuga – sõjaväelased katsetavad uut tehnoloogilist abinõu, mis aga väljub kontrolli alt, järgneb inimkonna häving. Jutustajaks on katsetamisest osa võtnud major, kes loeb teksti mikrofoni peale. Millal te viimati mikrofoni kasutasite või üldse nägite, tahaks küsida keskmiselt lugejalt, aga tühja temaga, ulmejutu sõjaväes käivad asjad teisiti. Ta jõuab ise ka kommenteerida skeptiliselt, et kelle jaoks ta seda üldse salvestab, mis on tore, aga mitte päris piisav. Eneseteadlikkus võiks ju leevendada tobedust, aga sellest jääb väheks, kui tegemist on vaid tobeduse möönmisega. Jaburuse tunnistamine ei tühista jaburust.

Ulmeidee mängitakse läbi ja see lõppeb. Autor ei otsi mikrofonile alternatiivi (mikrofoni on ennegi kasutatud, seegi kord ajab asja ära) ega õigustust (keegi ei tee sellega midagi

huvitavat, see lihtsalt on). Tegemist on ühega neist tekstidest, mis suurendab autori kirjutuspulga kilometraaži, aga ei ole mõeldud olema huvitav vahepeatus ega eriline sihtpunkt. Lihtsalt selline vahetekst. Kas saab tekstile ette heita, et see polegi mõeldud olema midagi enamat...? Või heita autorile ette, et ta on enamaks suuteline? Filmis “Whiplash” ütleb psühhootilisuseni nõudlik dirigent, et inglise keeles pole traagilisemat väljendit kui “tubli töö”. Siinkohal pole aga midagi traagilist selles, kui ma ei ütle selle loo kohta midagi enamat.

Veel üks lahing, tibuke!

Tim Horner, Kriza

Lugu sõltuvusest ja selle inimsust nüristavast toimest. Major Tom on sõjaväelane, kelle lahinguvõimekust väga palju tugevdab nanoosakeste süst, mis näib kõiki ta meeli teravdavat. Kahjuks on tegemist sõltuvusttekitava ainega – sellega seisab silmitsi tema meedik Skräppy, kes püüab leida ja säilitada majori humaansust.

Ma ei teagi, kas ma olen hea või halb militaar-SF hindaja. Ühelt poolt meeldib žanr mulle väga – midagi paeluvat on militaarsete maailmate moraalses lihtsuses (nemad-või-meie), samas on tegemist intensiivsete olukordadega, kus pannakse viimseni proovile kõigi selles olijate suutlikkus, tekib kõik-või-mitte-midagi mentaliteet. Sõjaline kontekst ei võimalda endas kõhklevaid luusereid, olukord annab selged raamid sellele, mida tegelasel on vaja teha, ja nõuab temalt sealjuures maksimumi. Teisalt tekib mul alati ebalus, kui näen, et peategelaseks on see või teine sõdur – kas nüüd tuleb mõne arvutimängu ümberjutustus...? Mängid kolm tundi „Call of Duty’d” ja tunned seda endas pulbitsemas ja otsustad, et seda tuleb jagada terve maailmaga. Algaja kirjutaja võib ju arvata, et kuni tal on huvitav kirjutada, on lugejal automaatselt ka huvitav lugeda, ja millegipärast on lahingustseenide kirjutamine kõige põhjendamatult huvitavam ettevõtmine.

Selline oli eelarvamus, aga “Veel üks lahing, tibuke!” puhul see õnneks ei kehtinud. Praegu heitlen veidi tundega, kas olin lugedes liigagi rahul – järele mõeldes tahaks osutada sellele, et Skräppy on ikkagi väga halb estongliš, pealegi tundsin sisuülevaadet kirjutades, kuidas sama süžee peale saanuks ehitada ka palju ammendavama või mitmekesisema teksti. Neist vastuväidetest hoolimata tuleb öelda, et novelli lugedes tundsin, et see toimis.

Võib-olla oli asi selles, et autor ei fetišeerinud üle tuimi võitlusstseene (täpsustan: võitlusstseene saab kirjutada igati hästi ja väga jutustavalt – vahel seda lihtsalt ei tehta), vaid tegeles major Tomi nanosõltuvusega. Otsapidi võiks nano taga näha sõjatraumat kui sellist – sõjaintensiivsusest läbi raputatud inimene ei saa välja sellest kogemusest ja nii edasi. Samas, milleks selliseid metafoorsuseotsinguid – veteranidel on ju ka probleeme narkootikumidega, kas pole? Vähemalt USA-s, kust on siiski võetud teksti maailm ja esteetika. Sõltuvuse teema toimis tekstis hästi ja võib-olla polnudki tegemist millegi eriliselt uudsega, aga minule mõjus idee nanotehnoloogia sõltuvuslikust mõjust huvitavalt. Sõdades on ikka kasutatud amfetamiini või muid tajuteravdajaid, nanotehnoloogia muutmine sõltuvust tekitavaks on loogiline edasiarendus samast ideest. Inimesed võivad sattuda sõltuvusse peaaegu et millest iganes – miks siis mitte ka sõjalist võimekust teravdavatest nanotehnoloogilistest nootroopikumidest.

Nagu eelmise tekstigagi, võiks siingi küsida, kas tekst võinuks enamat teha või enamat olla. Praegu mõjub see lühikese ja otsapidi ka nunnu palaga sõltuvusest, mis eriti kuhugi ei vii. Millest on kahju, sest tekst oli lugedes minu jaoks küllaltki mõjuv. Ma arvan, et asi oli kirjutusstiilis, aga võib-olla lihtsalt sisus ja küllaltki tundliku sõltuvuse teema adekvaatses väljakirjutamises. Minu sisimas oleks teksti “ideaalvorm” selline, kus oleks parem ülevaade

sellest, mil määral muutub major Tomi tajuväli või mõtlemine nanoosakeste tarbimisel (samas, mine tea – see oleks ehk fookuse mujale tõmmanud – selles tekstis oli tähtis miski muu). Või leiab lõpus aset midagi paeluvamat – midagi, mis kuidagi aitaks näidata, kuidas sai seda ulmeteksti kirjutada ainult nii ja mitte kuidagi teisiti (parafraseerides Tombergi hiljutist sõnavõttu – tegelt on täpne tsitaat „Kirjandus võiks rohkem tekitada tunde, et seda, mida ma just lugesin, saab öelda ainult niimoodi ja mitte kuidagi teisiti,”). Kõik need on aga põhimõttelisemad asjad, millega teised ei tarvitse nõustuda. Loo ideaalvormis oleks üks asi siiski teisiti - Skräppy oleks Scrappy.

Kevadhommik Setomaal

Andrei Samoldin

Setomaal toimub avalik hukkamine. See pole ent tavapärane meile tuttav Setomaa, milles kultuurilised elemendid on eelkõige ajaloolise uhkuse allikaks, mille kestmajäämise nimel tuleb kõvasti pingutada. Novelli Setomaa on hoopis elujõuline riik, mitmeti elujõulisemgi kui Eestimaa kubermang, milles on omaette kummalised seadused. Sealt on Setomaale saabunud keegi, kes ei tohiks riigi pinnal viibida – sestap ka karistus.

Etnoloog võiks ehk röömustada elementide üle, mida autor on kuhjanud ja millega on edasi antud pilt ühest ühiskonnast, mida meie maailmas pole sellisel kujul. Lugu juba algab „aliluujadega” (õigeusu halleluja), suitseva kadilaga vehkimisega... Ja iga lõiku lugedes tunned, et lausetasandil ei torma siin midagi punaseks tegema. Tekst on iseenesest kvaliteetselt kirjutatud ja hoolega loodud. Mu pretensioonid lasuvad kuskil mujal. Häirivam on asjaolu, et tänuväärt traditsiooniline utopia (Setomaa Kuningriik) otsustati paigutada kesk konservatiivi košmaari (Eestimaa kubermang oma transsoolisust nõudva poliitikaga).

Žanriliselt on tegemist labase düstopiaga. Labaseks teeb selle äärmuslikult konservatiivse hoiakuga konstrueeritud tekstireaalsus. „Eestimaa kubermangu seadused tagasid kodanikuõigused ja töökohad vaid neile, kes lasid end täisealiseks saades mõnda vähemusse ümber opereerida”? „Viimasel ajal oli hermafrodiite, transseksuaale ja muid vördjaid lihtsalt liiga palju Setomaale hakanud sattuma.” Siinkohal tahaks öelda, et ei hakka kommenteerima.

Aga kommenteerima peaks. Või võiks. Sest nüüd hüppab keegi välja ja plärtsub, et mille poolest on see grotesksem kui valitseva diskursuse tulevikukujutelmad, milles homoseksuaalsus on enesestmõistetav osa keskmise inimese elukogemusest või milles soo muutmise peale ei kergitata kulmugi. Mis teeb konservatiivsena kujutletud reaalsuse vastuvõetamatuks ja maitsetuks?

Esmapilgul võiks ju tunduda, et kummalgi juhul on lihtsalt tegemist poliitilise valikuga ja erapooletusele pretendeerivad kommentaarid sellele maailmale on juba eos vildakad. Otsekui konservatiivsus oleks maitseväärtus. Mis teeb siis liberaalsest tulevikukujutelmast maitseka? Või rääkigem usutavusest - mis teeb liberaalsest tulevikunägemusest usutava, konservatiivsest kohmaka?

... aga ei, selline arutlus läheks teemast välja. Need argumendid läheks selle teksti puhul sihtmärgist mööda. Võttes selle rõhutatult jabura loo ja asudes arutlema selle üle, kas ulmetekst võib üldse võtta konservatiivse hoiaku, ilma et muutuks jaburaks? Milline lollus, Samoldini tekst pole pöörane mitte sellest õhkuva poliitilise hoiaku tõttu, vaid kogu selles peituva groteski tõttu. See ongi üle võlli. Eelpool mainitud arutlus oleks ehk asjalik küll, Facebookis on ju palju nähtud meie ulmeskene konservatiivikute ja liberaalide vahelisi vaidlusi, aga tahaks mingeid konstruktiivseid arutlusi neil teemadel. Ent seda ei tee ära paari-kolme lõiguga.

Siin häirib teksti jõhker vägivaldsus igas mõttes. Vägivaldne on poliitiliselt üldkehtiv kord Eestimaa kubermangus (vähemusteks ümberlõikamise kohustust võiks ju lihtsalt näha kui totrat kontseptsiooni, aga see on ka jõhkralt vägivaldne selle riigi elanike jaoks, kes sealt nüüd meeleehtlikult pagevad), vägivaldne on Setomaal elavate tegelaste suhtumine vähemustesse ja see, kuidas tolle ajakirjanikuga ümber käiakse (avalik mõnitamine, piinamine ja saatmine väljanäitusele veidraks atraktsiooniks). Autor on konstrueerinud ühe vägivalda, millega õigustada teist. Millest justkui poleks midagi, see on ju „lihtsalt tekst”, kui poleks aga kolmandat konteksti, kus teksti vägivald toimib, milleks on tekstiväline. Eestimaa kubermangu transsoolisuse fetišeerimine mõjub lugejale eemaletõukavalt sellest hoolimata, kas lugeja on transpositiivne või mitte. Kehade ümberlõikamine patsiendi soovide kiuste on transfoobne baashirm, mille jauramisi taastootmine pole kuidagi vastuvõetav. Tegemist on üle võlli keeratud õlemehikesega transfoobsete kommenteerijate poolt – soov kõiki niimoodi ümber lõigata eksisteerib vaid paranoiliste ja jaburuse niu ekstrapoleerivate kommenteerijate fantaasias, selle poolt pole ju ükski transpositiivne.

Selle irooniavaba käsitlemine (või kas on ikka irooniavaba? Kui loo autor oligi irooniline, siis kindlasti leidub meie ulmeskenes neid, kes loevad seda irooniavabalt, seega räägin ikkagi irooniavabast käsitlemisest) viib selles diskussioonis „lahinguvälja” kuhugi ebamäärasesse kohta. See viib ebareaalsete türanlike, teiste suhtes vägivaldsete soovide omistamiseni neile, kes lihtsalt soovivad saada iseendaks. Tegemist on mingi eriliselt jorsiliku ekreiidliku õudusunenäo illustratsiooniga, aga see „ebainimlik”, keda siin süümepeinadeta karistatakse ja piinatakse (riistaga naine) ei ole ju mingi fantastiline või võimatu ebainimene. Öeldagu nüüd, et selline tekst ei edenda transfoobsust või ei õigusta seda... Ja see on eetilisel väärtusel. Isegi, kui tekst on ilmselgelt üle vindi keeratud.

Sealjuures pole ma kuigi hea esivõitleja neis teemades. Minugi jaoks on transfoobsuse-teema näol tegemist musternäitega esimese maailma probleemist. Õigupoolest on tegemist statistiliselt väikse rahvahulgaga, aga vaadake, mil määral on see nõudnud sõnavahtu, ärritumisi, paljudel ka pisaraid. Ja siiski, tegemist on mingi herilaspesaga, mida kõik peavad vajalikuks kepiga torkida – kes selleks, et saaks sõpradega pulli, kes aga selleks, et püüda samm-sammult muuta suhtumisi maailmas, milles ta elab. Muuta suhtumisi nähtusesse, millega enamik meist isiklikult ei puutugi kokku. Mul on tunne, et see meelega, mida saavad sellest enam-vähem ükskõiksed, on vähem väärt kui see meelega, milleni viiakse need, kelle elu see ka tegelikult mõjutab. Kas tuhande inimese irve on väärtuslikum kui ühe inimese ahastus? Laske mind ära sellest Omelasest.

Praegusel juhul mõjub tekst veidra paroodiana millestki, mille Sad Puppies (või Rapid Puppies) oleks upitanud Hugo nominendiks mõni aasta tagasi. Ent ilmselt olu see neilegi liig.

Tundes kurja hingust

Erkki Viljarand

Pimedasse kabelisse saabub sukuubus, kes omandab keha. Peagi teeb ta ettevalmistusi üleminekuks uude eluetappi, ent selleks on vaja „viimased hinged ette valmistada”. Järgmisel hommikul saavad Beelitzi linnakesse pereisa Holger ning tema pojad Axel ja Claus, et asuda elama testamendiga neile pärandatud mõisamajja. Nende ainsaks kaaslaseks on Giselda, kahtlusi äratav majateenijanna...

Selle numbri neli teksti on kõik kirjutatud igati hästi. See pole mu hinnangul kuigi elementaarne ega enesestmõistetav. Saates oma tekste ajakirja ilma lootuseta mingilegi honorarile, lasen minagi lati täiesti põlvekõrgusele, vaid loe ja imesta, kuidas sellist avaldada juletakse. Sestap on tore, kui tegemist pole üksnes toreda idee väljakirjutamisega minimaalsete vahenditega, vaid on kuidagi püütud säilitada vormilist korrektsust. Veelgi üllatavam on aga see, kui tajun, et ollakse pingutatud selle nimel, et asi oleks enam kui üksnes korralik. Kus iga lõiguga ei täideta üksnes jutustamistühimikut, vaid asjal on ka liha luude küljes.

Nii algas see tekst sukuubuse ilmaletulekuga, mille kirjutamisel oleks mõni piirdunud pimeda toaga, mõne üksiku häälega, pilguheiduga peeglisse ja salapärase muigega (ja ekraan läheb mustaks, äkki paistab päike – klassika). Siin on kõik need läbielamised (kui neid selleks nimetada ebasurnu puhul) kirjutatud aga moel, mida ei oleks enne lugemist teadnud eeldada või nõuda.

Mis ei tähenda, et novelli näol oleks nüüd tegemist millegi eriliselt ilmutuslikuga. Lõppeks on ülesehitus natuke etteaimatav, selle lugemine pole värske süžee otsinguil lugemissõbrale kuigi kohustuslik. Ja võib-olla kehtib siingi see, mis ma kirjutasin militaar-SF ja minu võimetuse kohta olla objektiivne hindaja – sissevaated fantastilise olendi teadvusesse (siinkohal sukuubus) ajavad mind liigagi elevile, eriti kui need on tehtud päriselt huvitavalt. Tekst algas sellisega, nii et millest me räägime.

Mööndused mööndusteks, ikkagi pean ütlema, et tekst lihtsalt on hästi kirjutatud, lause- ja lõigutasandil. Sõnapildid, mis maalitakse lugeja ette, on korralikult nikerdatud ja miski ei tundu liiane. Lausehaaval vaadates tundub see isegi küllaltki lakooniline... Aga hoidku selle eest, et ma asuks siin näiteid tooma. Jäägem omaenda kirjutistes ikkagi põlvekõrguse lati juurde. Loodame, et lepitakse minu huupi tulistatud kiitusega.

Weinberg arvab – 05/2020 jutud Reaktoris (Heinrich Weinberg)

Peeter Helme – N nagu nemad

Asjaolu, et ma hakkasin kuskil mõned head lõigud enne selle välja ütlemist kahtlustama, kes on need Nemad siin postapokalüptilises maailmas, ei tee juttu miskitpidi kehvemaks. Võibolla olnuks ootamatum kui Nemad pärinenuks sootuks teisest allikast kui antud juhul geneetikaborist... Jah, selline veidi umbmäärane, ma tean. Ei taha palju ära anda.

Kui kritiseerida midagi, siis ilmselt seda, et suurem osa jutust ongi peategelasest majori tagasivaade, et mismoodi, siis Nendega oli. Käesolevas hetkes, jutustuse kaasajas ei toimugi suurt midagi. Seetõttu on ehk natuke igavavõitu. Puudub nõ positiivne programm. Aga kas ilmtingimata peabki?

Ladusalt loetav lugu. (8/10)

Andrei Samoldin - Kevadhommik Setomaal

Nagu pealkirjast oletada võib, ongi tegu eeskätt fragmendiga, olustikupildiga. Annab see pildike meile infot, et siinkandis on miski eriliselt rõlge feodaal-religioosne-tehno-düstoopia. Eksisteerivad (kas iseseisvalt või osana millestki suuremast kooslusest, kuid ometi killustunud) Eestima ja Liivimaa kubermangud; samas on Petseri (Seto) kuningriik ka pildil.

Põhiprobleemiks on Setomaa kaitsmine igasuguste „ebapuhaste“ nähtuste vastu, mis mujal maailmas (eeskätt siis Eestimaal) näikse vahavat. Samoldin on võtnud paar ideed ja keeranud need mõnuga üle võlli ja siis veel paar korda. Seda nii nende „ebapuhaste“ nähtuste osas kui Setomaa võitluses nende vastu. Ma mõtlen, et ilmselt ei pruugi autori valitud satiir olla kõigile meelepärane, kindlasti pole see miski ilulev tilulilu. Võrdlemisi võigas jutt tegelikult. Aga paneb mõtlema (vähemalt mind) päevakajalistel teemadel.

Mida öelda „nurina“ poolelt... Ma saan absoluutselt aru, et eesmärk polnudki (lühhi)romaani kirjutamine. Muidu ju võinuks teha tagasipõikeid teemal, kuidas maailm selliseks muutus ja kuidas olid asjalood Timuka-Tepo lapsepõlves (et miks just seesugune amet) ja mida see ajakirjanik Sven-Kristi seal asjatas, kust ta kinni võeti ja mis värk selle Jaromilliga oli ja mis kõik veel. Ja üleüldse – see on ju sissejuhatus. Mis siis nüüd edasi? Nii et jah – üldiselt mõjub see lugu justkui esimene peatükk kahest või kolmest, mis kokkuvõttes jääksid ikkagi lühiloo piiridesse, kuid moodustuks natuke suurem ja terviklikum pilt. Hetkel on vägisi selline tunne, et parimal juhul on mulle antud pool ja võibolla isegi ainult neljandik. Lugeja minus nõudis häälekalt lisa. (8/10)

Tim Hornet, Kriza – Veel üks lahing, tibukey!

„Kogu see kuradima missioon oli üks kaos teise otsa.“ Kuidagi sobib mu jaoks see lause tagantjärele kogu jutu iseloomustuseks võrdlemise tavavalt. Loen – ja mingit arusaadavat tervikut ei tekki.

Erkki Viljarand – Tundes kurja hingust

Tahab olla (üritab? tegelikult ongi?) õudusjutt. Kuri deemon omandab naise keha kuskil mõisas. Tulevad sinna uued elanikud. Üht-teist juhtub.

Jah – mulle see jutt ei meeldi, sest noh – see pole lihtsalt minu lemmikvaldkond. Stiililt tulevad meelde mõned palad Mahkralt, Kalmstenilt ja Ivanovilt. Püüdlis sellises 18-19. sajandi vaimus tondijutt. Sõnaga – vanamoodne. Ma ei ole ilmselgelt sihtrühm. Ja autor ärgu lasku sellest ennast häirida.

Külalisarvustus: 2020. aasta Erektori jutud (Taivo Rist)

Ma ei taha saada Reaktori juttude püsiarvustajaks, aga kui eelmine kord kurdeti, et tagasisidet ei taheta anda, siis mõtlesin, et panen Erektori jutud paremusjärjestusse.

12. koht: S. von Avi „Coitus interruptus” 2/10

Kirjanduse eesmärgiks kõige üldisemalt peaks olema see, et inimene loeb ... ja saab mingit sorti naudingut. See oli ainus jutt, mida ma ei suutnud läbi lugeda, umbes kolmandiku peal jäi katki ja see, mida lugesin, ei meeldinud mulle mitte üks põrm, nii et viimane koht on väljaspool kahtlust.

11. koht: Peeter Helme „Roosa tähe sära” 3/10

Ma pean end hea fantaasiaga inimeseks, aga ei suutnud kujutleda, mis peaks ühiskonnas juhtuma, et heterosuhte kriminaliseeritaks. Näiteks Martin Jaanuse märtsinumbri jutus „Kes, kurat, selle pistiku välja tõmbas?” on heteroseks marginaliseeritud ja heterode jaoks on oma baarid, nii et tänapäevaga võrreldes on homo- ja heteroseksuaalsus positsioonid vahetanud, aga Jaanuse jutus pole heteroseks siiski karistatav. Helme astub veel sammu edasi ja tekib tohutu loogikaauk: mis eesmärgiga heterosuhted kriminaliseeriti ja missugused poliitilised jõud seda toetasid? Aga kui kõik selle loogikaauguga seotu välja lõigata, siis ... ei jäägi midagi järele. Lugu olnuks parem, kui homo- ja heteroseks positsioonid vahetataks ja jutt toimunuks ühiskonnas, kus homoseks on karistatav, näiteks NSV Liidus või Natsi-Saksamaal või minupärast kõrgtehnoloogilisel Tsaari-Venemaal. Siis saaks jutt olenevalt realisatsioonist 4-5 punkti. Umbes sel tasemel oligi Helme järgmine jutt „N nagu nemad”, aga Helme esimese Erektori jutt „FF” oli veel tüki parem.

10. koht: Laura Leto „Neitsinahk” 3/10

Ulmeline osa on väga väike, peaaegu polegi teist. Järele mõeldes nii-öelda pika hambaga nõustun seda siiski ulmeks pidama, aga sel juhul on lõpp vale koha peal, jutt pidanuks olema pikem. Kui autor ehk mõtleb, et igaüks oskab isegi ette kujutada ja vahet pole, mis edasi sai, siis on ikka vahe küll, siin ma pean veaks, et jutt nii vara lõppes. Ulmelise osa väiksus paneb mõtlema, kas saaks juttu käsitleda realistlikuna. Sel juhul poleks lõpp tingimata vales kohas. Emast ja tütrest koosnev pere, kus ema käib kaugsõiduautojuhtide juures prostituudiks ... Ei, ei, see jutt on nõrk nii ulmena kui realismina.

9. koht: Diana Ostrat „Vaatileja” 3/10

Ulmeline osa on nõrk, mitte midagi ju ei juhtu. Järelikult tuleb seda käsitleda realistliku olukirjeldusena. Kõik tegelased kannavad uelsi nimesid, järelikult on tegu Walesi kommuuniga. Kõik selle liikmed seksivad omavahel, aga kommuunis väikseid lapsi pole, keegi ei jää rasedaks, ei kasuta rasestumisvastaseid vahendeid, ei karda ega looda rasestuda, järelikult on tegu pedekommuuniga. Ma ei tunne uelslasi ega pedekommuune, võib-olla seal elataksegi

niimoodi? Selge on, et selles kommuunis pole kombeks küüsi ega juukseid lõigata, mistõttu mõned seal on üsna karvased. Kommuunidel on vahel imelikud nimed, näiteks mootorratturite jõugud on „Põrguinglid“ ja „Bandidosed“, see kommuun nimetab end „Tulihuntideks“, mis on igati äge nimi. Oot, kas ma kohtasin peategelaste vaimset arengut? Siiski mitte, see oli soovunelm. Ulmena on see jutt täiesti äpardunud, realistliku olukirjeldusena Walesi pedekommuuni elust nagu oleks midagi, aga mitte eriti. Ostrati septembri Reaktoris ilmunud jutt „Esimesel väraval“ oli pisut parem, sest midagi toimus, ehkki see on endiselt pedekommuuni olukirjeldus, ja esimese Erektori jutt „Lumetorm“ oli veel parem: lisaks sellele, et midagi toimus, ei saa seda lugeda realistliku olukirjeldusena.

8. koht: Tim Horner „Kui kanad vaikivad“ 4/10

Katsume selle jutu kokku võtta ühte lihtlausesse: „Litsimaja värbab seksiroboti.“ Kuulge, see jutt on aegunud. See jutt oli juba 50 aastat tagasi aegunud. Ta olnuks aktuaalne 80 aastat tagasi. Vahepeal on humanoidsete robotite kasutusvõimalused igapidi läbi uuritud. Muuski osas – no ei ole tänapäevane jutt, enamikus maailma maades on litsimajad kaotatud või ise kadunud, tegelaste omavahelised suhted ei ole tänapäevased. Eespool arvestatud juttudega võrreldes – midagi toimub, see on ulme ja jutt ei koosne loogikaaugment.

7. koht: Manfred Kalmsten „Ei inimene ega mutant“ 4/10

Ilmne on soov luua mastaapset, isegi eepilist teost. Algas ja keskpaik olidki head. Hetkeni, mil Hagen otsustas Kütiti rünnata. Mis andis alust arvata, et Kütiti valetab? Mis kasu too valetamisest saanuks? Kui Hagenil õnnestunuks Kütiti tappa, mis kasu ta sellest saanuks? Tal polnud mingit plaani, mida Kütiti tapmise järel teha! Kütiti ründamine oli nii strateegiliselt kui taktikaliselt üliloll ja Hagen maksiski lolluse eest eluga. Mind huvitab, mis saanuks, kui Kütiti rääkinuks tõtt, kui Hagen usaldanuks teda, kui nad jõudnuks 13. sektorisse ... See võinuks olla eepiline õnnestumine. Võrdluseks mainin, et see jutt oli parem kui esimeses Erektoris ilmunud „Igavese talve piiril“, mille peamine voores oli lühidus.

6. koht: Agrafinija Ihamaru „Veenusekingu fauna ja Fraunhoferi refraktor“ 4/10

Nagu Kalmsteni, nii ka Agrafinija jutt lõppes pettumusega. Ei saanudki teada, kust tulnukad tulid ja mida nad tahtsid. 6. ja 7. koht olid umbes ühe pulga peal. Erinevus oli selles, et kui Kalmsten lubas midagi suurt, siis oli ka pettumus suur, aga Agrafinija ei lubanudki midagi ja sellepärast polnud pettumus suur. Ahjaa – Agrafinija idee oli enneolematu. Niisuguse tobeduse peale annab ikka tulla.

5. koht: Meelis Looveer „Kummituslik armastuslugu“ 5/10

Vaat see oli juba jutt, mis ei jätnud halba maitset suhu. Toredad peategelased olid ja tore idee, minu jaoks uudne. Inglise kummitusjutu õhustik oli hästi tabatud. Ainult nendes pole seksi ja minu jaoks langes see stiilist välja. Parafraseerides Vildet: vahepeal nagu täitsa meeldis, aga siis – tolksti – see imelik pisuhänd. Kui seksistseenid oleks tõmmatud palju tagasihoidlikumateks, olnuks hinne paar pügalat kõrgem. See tähendanuks kohta esikolmikus. Ma saan aru, et Erektor, aga ...

4. koht: Miina Vagiina, Uku Õnnetõlv „Gise lunastus“ 6/10

Mulle meeldis peategelane, kes püüab kõigest hingest, aga kellel kõik kukub imelikult välja ja

kes püüdlustest hoolimata järjest enam alla käib. On ütlus, et halb ulmekirjanik kirjeldab autot ja hea kirjeldab liiklusummikut – siin saabki võrrelda autot kirjeldanud Tim Hornetit ummikut kirjeldanud Miina ja Ukuga. Nende esimese Erektori jutt oli sama kirjandusliku tasemega, huumorit vähem, seksi rohkem, aga ma mõtlesin sisimas kogu aeg, et neil kahel lool on ühine peategelane. Arvan seda praegugi.

3. koht Ritchie Walken „Otsi mind orbiidilt” 6/10

No see idee oli küll minu silmis enneolematu. Tegelikult 3. ja 4. koht läksid jagamisele, paremusjärjestuse otsustas varjunimi. Muus osas olid sarnased jutud, kumbki autor polnud asja väga tõsiselt võtnud. Sugunui Z!

2. koht Rosanna Padus „Me peame rääkima seksist robotitega” 7/10

Padus avaldas jutu esimeseski Erektoris. Ega see kriitikutelt suurt kiitust saanud, aga mina ei öelnudki välja, et mulle meeldis Paduse esimese Erektori jutt ja meeldis seegi. Mina olen potentsiaalne Paduse fänn. Padus teab, millest kirjutab, ja teeb seda vigadeta. Ja veel, see on täiskasvanud inimese jutt. Algab rahulikult ja aeglaselt, aga kärts-mürts ei jää tulemata. Mõned lugejad, nagu selgub, väsivad siiski enne ära ega jõuagi lõpuni – Balzaciga täpselt sama lugu.

1. koht Andrei Samoldin „Daša” 10/10

Aeg-ajalt avaldab Reaktor vene kaasaegset kirjandust. Reaktor ei ütle, missugune lugu on eesti autori looming ja missugune tõlkekirjandus, selles osas on Algernon parem. Mulle polnud Samoldini nimi varasemast meelde jäänud ja ma võtsin seda kaasaegse vene kirjaniku tõlkena, kuni kogemata klõpsasin autori nimel... Oi-oi, eesti oma autor! Aga jutu kirjanduslik tase on niisugune, et kui mulle öelduks, et mõne vene ulmeauhinna, näiteks Stardi või Stranniku viimane laureaata, oleksin otsekohe uskunud. Kohe Samoldini jutu järel on katkend Strossi romaanist – sedagi võrdlust ei pea häbenema. „Dašale” ei oskagi ma midagi ette heita, vaadake punktivahet esimese ja teise koha vahel. Tegevus toimub kõrgtehnoloogilisel Tsaari-Venemaal ja mul on hea meel, et Samoldin oma järgmisegi jutu tegevuskoha samasse maailma pani. Jah, Samoldin – see nimi tuleb meelde jätta.

Ja lõpuanekdoot. Nooruses õppis Friedrich Schiller harfimängu. Kord ütles talle keegi tuttav: «Te mängite harfi nagu kuningas Taavet, ainult mitte nii hästi.» «Aga teie,» vastas Schiller pikemalt mõtlemata, «otsustate selle üle nagu kuningas Saalomon, ainult mitte nii arukalt.»

Külalisarvustus: Glem Simson eelmise Reaktori juttudest (Glen Simson)

N nagu nemad

Peatoimetaja ütleb, militaarne ja maailmalõpuline. Hmm, maailmalõpuline kindlasti, aga militaarne ... ? Oh ei, kaugel sellest. Peategelase majoriks nimetamine ja paari granaadi ja rividrilli mainimine ei tee sellest veel militaarulmet. Militaarulmes on võimalus arutleda väga karmide inimlike filosoofiatega ja probleemide üle, sest kus nad ikka paremini välja tulevad kui elu ja surma noateral mängides.

Seda aga pole, kogu loo võiks kokku võtta kui lihtsalt ühe suure katastroofilise keskkonna kirjeldusena, mis on ka väga hästi välja kukkunud. Eesti kirjanikel ongi millegipärast meelest hea oskus keskkonda kirjeldada. Jah, tõepoolest tekib silme ette põleva linna ja lahingutandri pilt. Aga nagu ikka iga loo puhul tekib küsimus kas on lugu, on's see loetav ja kas ka midagi ütleb ? Antud jutt on kindlasti loetav, aga lugu ennast nagu ei ole.

On üks suur *exposition dump* (kuidas iganes seda eesti keele kirjutatakse) mille võiks kokku võtta troobina "Viimne Major". Miskipärast kiputakse majoritele andma selline jutustaja roll, sest major peaks olema juba võimeline asjadele mõtestatult lähema, samas kui kaptenid sooritavad kangelastegusid enamasti toore jõu ja taktikalise nupukusega. Major aga on sõjaväes see loom kes mitte ei tegele üksikute lahingute ja salkade juhtimisega, vaid kannab mingit rolli vähemalt tuhandemehelistes üksustes. Mis selle konkreetse majori roll on jääb aga kahjuks selgusetuks.

Psühhiaatria õppimine on aga Tšehhovi püss: ootaks mingisugustki psühholoogilist-psühhiaatrilist analüüsi antud olendite kohta, aga seda ei ole ega tule. Siin oleks võinud kasvõi RHK10 ette võtta ja otsida mõne ägeda häire mis siis nendele olenditele külge kleepida ja põhjendada sellega kogu katastroofi teket. Samuti ka see, et tüüpi peetakse taibukas: no ei paista seda kuskilt, ei ole säravat intellekti ja mõttekäiku on ainult võimekus olukorra ülevaadet koostada ja sündmusi kirjeldada ilma mingisugusegi analüüsivõimeta. Üldiselt on sõjanduses ikka päris palju teravamaid pliiatseid ja see "taibu" võis olla hoopis nimi, mida kasutati suitsunurgas väikese muigega majori iseloomustamiseks.

Aga jah majori ja paari granaadi mainimine ei tee asjast tõepoolest veel militaarulmet. Eriti veel kui kõik loos olev sõjaväeline aines on segi nagu pudru ja kapsad: esiteks ohvitserid ei tegele rividrilliga, vaid sellega tegelevad seersandid, ohvitser on midagi muud, nemad peavad tegelema miljoni muu asjaga, alates sellest, et sõduritel oleks vetsupaberit, padruneid ja ka selged arusaadavad tegevuskavad. Siin tulebki sisse vahe miks on absoluutselt võimatu, et mingi jõuk nõrgamõistuslikke suudab võita organiseeritud ja toimivat sõjaväge. Sel teemal on ka ajaloolisi dokumentaalfilme sel teemal, näiteks "McNamarra's Morons", milles saadeti suur hunnik vaimse alaarenguga indiviide Vietnami sõtta. Üldiselt suutsid nad omadele rohkem kahju tekitada kui vastatele.

Sõjanduses see paugu tegemine ja granaatide loopimine on üks mikroskoopilisemaid, kuid ka olulisemaid osasid, sõdu aga võidetakse läbi strateegiate, taktikate ja majanduslike ressursside kasutamise. Mõte sellest kuidas mingi poolmõistuslike loomade kari organiseeritud ja varustatud süsteemselt kokkutöötavatest üksustest lihtsalt üle sõidab on jabur. Noh, jah, võib ju põhjendada, et jah, kuulid ei mõju. Pähh. Elevantidele ka ei mõju kuulid, aga selleks leiutati

elevandipüss. No tulista siis neid elukaid tankitõrjepüssist või kuulipildujast?

Ühesõnaga kirjeldus on ilus ja ladus, aga tõenäoliselt ei toimu tegevus planeedil Maa, vaid kusagil "lollidemaal". Puudub lugu ja süžee on auklik. Nominaalskaalal seda hinnata on ka keeruline, kuna tekib küsimus, mis siis võrdlevaks aluseks võtta. Heinleiniga ei kannata kusagilt otsast võrrelda, Scalziga võrdluses aga saaks jah juba mõned punktid kätte.

Veel üks lahing, tibuke!

Kui eelmist juttu ei saa lahterdada militaarulme žanrisse, siis seda juba saab. Loo peategelane võitleb lahinguist saadud posttraumaatilise stressisündroomiga ning satub seetõttu narkosõltuvusse. Lugu on täiesti olemas, loetavus annaks tublisti paremaks teha, aga kuidagi läääbi häda saab hakkama. Idee, jah, samuti täitsa ilusasti olemas.

Antud loos on tabatud päris hästi sõjanduse olemust ning lahti kirjeldatud seda kuivõrd dünaamiline ja muutuv see on. Ideed lahti mõtestades: tõepoolest on erinevate sõjaliste funktsioonide täitmiseks on tekkinud mutant-loomade armee, jah tiivad on lahingus kasulikud. Luurata on ka lahinguväljal vaja, selleks tuleb tihti roomata, onju, ja kes ikka paremini oskab roomata kui madu jne. See, et geneetika, implantaadid, füsioloogilised võimendid ja kõik mis vähegi võimalik ka sõja korral käiku lastakse on selge, aga kas me peale seda veel inimesteks jääme on omaette küsimus.

Lugu on aga hea selle poolest, et hoolimata sellest, et tegelased välimuselt enam inimest ei meenutata, on sisemus ikka täpselt sama, kes reedab, kes satub narkosõltuvusse, kes on aga hea hing ning üritab teisi aidata, hoolimata sellest, et puudub igasugunegi omakasu. Elu ja surma piiride kompamine, noh, näe, siin on süstal, anna minna! Vaata ise kas tahad veel elada või ei.

Mis on see mootor mis inimesele motivatsiooni annab, seesamune müstiline liikumapanev jõud? Psühholoogidel on terve müriaad teooriaid sisemistest ja välistest motivaatoritest, sõjanduses on aga tihtipeale motivaatoriks just see, et kui sõjamees midagi tegemata jätab, siis teistel teised kannatavad. Üldiselt, jah, Heinleiniga annaks võrrelda, küll väheste punktidega sest vorm jääb natuke tõsiselt vajaka. Aga kirjanduslikku vormi on võimalik õpetada, harjutada ja treenida, sisulist poolt aga ei ole, see tuleb ikka elukogemusest, maailmapildi laiusest ja võimest eristada olulist ebaolulisest. Seega ega muud ei olegi soovida kui tuult tiibadesse paar kolm kursust kirjutamise valdkonnast ning küll see vormiline pool paika loksub!

PS. Viimse majori sündroom vajab ka siin ravi.

Jutt: Kontakt (Peeter Helme)

Ja siis oligi see päev käes. K-päev, nagu ajakirjandus enda meelest teravmeelselt teatas. Kontaktipäev. Jah, muidugi olid NASA teadlased andnud aastate eest ühe pressikonverentsi, istunud tähtsate nägudega pika laua taga ja seletanud, kuidas pärast aastatepikkust uuringut võivad nad nüüd täiesti kindlalt väita, et sadade valgusaastate kaugusel asuva tähe valgusspektri pikaajalised uuringud on andnud ühemõttelise kindluse – spektris sisalduv gaaside valik ja nende omavaheline protsentuaalne vahekord ei jätta ruumi ühelegi muule tõlgendusele peale selle, et tähe ümber tiirlev planeet sisaldab orgaanilist elu. No ja siis, küsis endalt väike osa inimkonnast? Suur osa inimkonnast ei küsinud midagi, vaid rühmas edasi, tegeles igapäevamuredega.

Kuid see oli teine aeg ja teise kaalukategooria uudis. Midagi, mida järgnevaga ei anna võrreldagi. Sündmused hakkasid siis, kui Kuiperi vööd regulaarselt kammiv ning aegajalt ikka ja jälle uusi väikeplaneete avastav teleskoop märkas objekti, mis oli isegi Päikesesüsteemi pimedas ja vähetuntud ääreala jaoks liiga pisike ja liiga kiire. Oli õigupoolest täielik ime, et objekt üldse avastati. Kuid Rubini observatooriumis leidis keegi piisavalt nutikas kuvari taga istuv astronoom, kellel oli õnneks piisavalt vaba aega, et teha ise täiendavad arvutused ning paluda kolleegidelt maailmast teha kontrollmõõtmiseid. Need kinnitasid leidu ja asi läks huvitavaks.

Peagi suunas parv teisi Maal ja selle lähiümbruses asuvaid tehissilmi oma pilgu pimedusse, et märgata seal kuuetunnise ajanihkega toimuv kiire, kuid ilmselgelt mööda sirget toimuv liikumine. Mõni päev hiljem oli eri observatooriumides käimas juba täiemõõduline sagin. Teleskoope keerati ümber, arvutid koostasid keerukaid simulatsioone ning esialgne info tilkus ka ajakirjandusse, kes avaldas mõnuga skandaalihõnguliselt pealkirjastatud artikleid tulnukate sissetungist, inimkonna esiajaloos eksisteerinud supertsivilisatsioonist jäänud kosmoselaeva avastamisest ja muud jama. Kuid parim oli alles ees...

„Olete kindel?” küsis Goddardi Kosmosekeskuse direktor Valchek tema ees seisvatelt astronoomidelt, kelle nägudelt oli küll võimalik välja lugeda palju – tundeid murelikkusest lapseliku elevuseni – kuid järeldusi teha seda raskem.

„Veelkord,” võttis sõna peaastronoom Gutierrez, „objekt on praeguseks 35 astronoomilise ühiku kaugusel – seega peaaegu Neptuuni orbiidi juures – ja me oleme kindlad: see on metallilis-keraamilise koostisega korrapärase silinderja vormiga ese, mis liigub stabiilsel kiirusel Maa suunas. Väljaspool kahtlust.”

„Ja me teame veel, et...,” tahtis üks Gutierreze sõnavõtu ajal närviliselt nihelenud mehike lisada, kuid direktor Valchek katkestas ta võimuka käeviipega. Direktor kortsutas kulmu, haaras NASA embleemi ja kirja „VALCHEK” kandva helesinise kohvikruusi järele, kuid peatus poolel teel. Ta toetas hoopis oma käelaba heledale lauaplaadile ja trummeldas sellel hetke sõrmedega.

„See on kosmoselaev,” lausus ta viimaks.

Tõdemus oli muidugi ilmselge. Nii oli arvanud juba esimesena arvutiekraani vaatama jäänud tšiili astronoom Rubini observatooriumis, nii olid arvanud Hubble kosmoseteleskoobi juhtimiskeskuse töötajad, nii olid arvanud SETI programmi inimesed, kui nad oma tehnika objektile suunasid ja nii olid muidugi arvanud kõik Goddardi töötajad, kes teemaga kokku puutusid – juhtkonnast kuni koristajateni, kes puhkepausi ajal kõige majas toimuva üle suure

asjatundlikkuse, põhjaliku lugemuse ja, asjassepuutumatuses tuleneva rahuliku, õhinavaba väärikusega kohvipauside ajal arutlesid.

Kuid – mitte keegi neist ei olnud julgenud seda seni välja öelda. Või kui, siis vaikselt ja iseendale. Mitte aga niimoodi. *Ex cathedra*. Jah, ajakirjandus oli spekuleerinud, jätkas seda senini ja pommitas ka teadlasi küsimustega, kuid seni olid asja uurinud astronoomid kõik väljendanud oma seisukohti ettevaatlikult, oletamisi, endale pääseteed jättes. Sest paljugi, mis võis ju olla – uus komeet, millegi poolt linguna päikesesüsteemi südamesse heidetud asteroiditükk või minikuu, lihtsalt mingi anomaalselt käituv kivike või, mine tea, võib-olla arusaamatul põhjusel ja tohutul kiirusel Maa orbiidilt minema pühitud ja nüüd tagasi koju suunduv tükk kosmoserämpsu...

„See on kosmoselaev, olgu ma neetud,” kordas Valchek uuesti ning keegi ei mõelnudki talle vahele segada ega väidet ümber lükata. „Hankige kogu kättesaadav info ja olgu see minu laual nii ruttu kui võimalik, tehke kõik täiendavad mõõtmised – kellel on vaja mingit lisaluba või -volitust, andku teada ja ta saab selle. Sama kehtib ka kõigi Goddardi alluvuses tegutsevate teleskoopide kohta – kõik selle asjaga tegelema! Ühtlasi tühistage puhkused ja kutsuge tagasi puhkusel olijad. Aga!” Valchek tõstis parema käe nimetissõrme, „tehke seda vaikselt – kes ikka puhkab kuskil Acapulcos või Hawaiil võibki sinna jääda, ajage kokku Marylandis ja ümbruskonnas elavad inimesed. Kas on küsimusi?”

Ruum elavnes kohe, kuid direktor Valchek vaigistas hääled uue käeviipega.

„Kui on küsimusi, esitage need oma tiimijuhtidele.”

Astronoomide vada jätkus, kuid seda puhku omavahel. Nad asusid toolide kolinal lahkuma.

„Kutsuge keegi mu assistent siia,” hõikas Valchek neile veel järele ja hetk hiljem seisiski Diane Larkin ta ees.

„Jah, boss?” küsis viimane muiates ja Valchek kõverdas suud.

„Diane, Diane,” pomises mees. „Kas sa tead, mis siin just juhtus?”

„Tavaline,” kehtas tumehallis pükskostüümis naine õlgu, „nohikud tahtsid palka juurde, nohikud ütlesid, et nad avastasid Teise Maa, nohikud ütlesid, et tulnukate sissetung toimub juba homme... Tavaline.”

Valchek raputas pead.

„Kusjuures,” muigas nüüd ka tema, „ma ise mõtlesin ka, kui nad Gutierreze kannul siia kogu kambaga sisse trügisid, et raisad tahavad raha mingi uue imevidina või kurat teab mille jaoks. Päriselt on asi palju hullem.”

„Hullem? Mis saab olla sellest hullem?”

„Nooh,” venitas Valchek, „sul on selle tulnukate sissetungi osas peaaegu õigus.”

„Et toimub homme?” ei saanud Larkin torkamata jätta.

„Mitte seda, aga kuue kuu pärast küll.”

„Oot, mida nüüd?”

Larkin haaras tooli, pööras selle seljatoega Valcheku poole ning istus sellele kaksiratsa, toetades käed seljatoele.

Valchek laiutas käsi, oigas pisut tehtult ja selgitas siis.

„No sa pole ilmselt viitsinud kõiki kõlakaid kuulata, mida siin juba nädalaid sosistatakse, aga Kuiperi vööst avastati üks huvitav objekt ja Gutierrez on kindel, et see on kosmoselaev. Mis liigub Maa suunas.”

Valchek jäi ootama Larkini reaktsiooni. Diane kortsutas korra kulmu.

„Ja kui Gutierrez on kindel,” tõdes naine pärast hetkelist vaikust, „siis see tähendab, et nii ongi, eks?”

„Jep, täpselt nii,” noogutas Valchek. „Pane mulle administraator Brinkman telefoni otsa.”

Diane Larkin noogutas, tõusis toolilt ja kõndis otsustaval sammul ruumist välja jättes Valcheki arutlema selle üle, kas ta tahab veel ühte tassi kohvi enne, kui põrgu lahti läheb, või ajaks see tal ainult südame pahaks. Ta ei jõudnudki otsusele, sest telefon juba helises ja Diane hõikas eestost – „Brinkman! Ta tahab sinuga KOHE rääkida!”

Kuus kuud hiljem oli uudis kohe-kohe Maa orbiidile jõudvast tulnukate kosmoselaevast jõudnud ajada inimkonna hullumise äärele. Sellest oli saanud päevauudiste lahutamatu osa, paljud telekanalid ja ajalehed pühendasid sellele püsirubriigi, NASA ja teised kosmoseagentuurid pidasid igapäevaseid pressikonverentse, pidevalt pidid arengutest aru andma ka nende riikide juhid, kes asjaga otseselt seotud polnud. Muidugi ei jäänud maha ka meelelahutusmaailm: ulmefilmide kordused ummistasid tele-eetrit, „Kohtumine Ramaga” püsis kuude kaupa raamatumüügitalabelite esikohal.

Buum vallandus hetk pärast seda, kui selle maailma vägevad tulid astronoomidest ümbritsetuna telekaamerate ette ning teatasid, et mitte lihtsalt ei ole mitu kuud tagasi Kuiperi vööst avastatud objekt maavälist päritolu kosmoselaev, vaid et sellega on loodud ka rudimentaarne kontakt ning – „meile on oodata külalisi,” nagu teatas NASA administraator Brinkman närviliselt naeratades.

See oli meediapomm. Meediatuumapomm isegi. Tuumapommm, mis – nagu paljud kergendatult irvitasid – hoidis ära järjekordse India-Pakistani sõja, mis võinuks vabalt muutuda päris tuumasõjaks, sest pole ju võimalik sõdida, kui see ajakirjandust ei huvita. Sest täpselt nii läks. Juba trükki saadetud ajalehed tehti ümber, veebiväljaannete uudisvood vahetati välja, telejaamad lasid eetrisse kavavälised muudatused ning kõigi huultel oli üks küsimus – millised nad on?

Vastust sellele paraku ei tulnud ega tulnud. Küll aga levisid vandenõuteooriad: seda varjatakse, sest nad on nii jõletud, või et neid pole siiski ikkagi olemas, või et nad on mingid mitmedimensioonilised elukad, kelle olemust me ei suuda oma tajudega vastu võtta. Ja nii edasi ja nii edasi. Keegi ei tahtnud rahule jääda ametliku seletusega, et suhtlemine käib arvutite vahendusel, kasutades keerulist kodeerimissüsteemi, mille kaudu püütakse esialgu üldse omavahelise suhtluse reeglid paika panna.

Aeg läks. Inimkonna huvi püsis raugematuna, mis omakorda pani meedianalüütikuid arutlema järgmise teema üle: kas inimkonna vastuvõtuvõimel on piire? kui kaua on võimalik ühte teemat ajakirjanduses esil hoida enne tühimuse tekkimist?

Tühimuse teket hoidis siiski ära küll tilkuv, kuid see-eest pidevalt tilkuv lisainfo. Ühel päeval teatasid tulnukatega suhtlema määratud rahvusvahelise kontaktrühma liikmed, et tulnukad on sarnaselt inimestele süsinikupõhise elulaadiga olendid. Mõni nädal hiljem tõdeti, et keeruka arvutisuhtluse tulemusel on tuvastatud, et tulnukad kasutavad tajumiseks samuti nägemis-, kuulmis-, kompamis-, maitsmis- ja ilmselt teisigi Maa elule tuttavaid meeli. Peagi osutus sensatsiooniks uudis, et tulnukate huvidki on inimestele selles mõttes sarnased, et kosmoses liigutakse uudishimust, eesmärgiga vahetada teavet ja kaupu. Seejärel informeeris kontaktrühm avalikkust sellest, et tulnukate arusaam teadusest on meie omale sarnane ning analüüsitoimkonda juhtiv teadlane lisas, et väheste laekunud info põhjal ei paista isegi nende kosmoselaeva ehituses olevat mitte midagi sellist, mille mõistmine ületaks inimvõimeid – isegi kui on üpris selge, et kasutatud materjalid ning mõnede põhimõtete rakendamine eeldaksid

senisest väga erineva, äärmiselt kuluka ja keeruka infrastruktuuri loomist.

Kõik see küttis tagant inimkonna ootusi. Nii pidi Pentagon vastama ebamugavatele küsimustele, kas tulnukatelt laekuvat infot on plaanis kasutada sõjaliselt. Kohe seejärel võtsid sõna Hiina, Venemaa ja Prantsusmaa riigijuhid, kes nõudsid kõigi maailma rahvaste pariteetset kohtlemist suhtluses maaväliste olenditega. Ja samal ajal teatas Robert Zemeckis, et tal on plaanis teha järg 1997. aasta filmile „Kontakt”. Jodie Foster kinnitas seda. Steven Spielberg andis aga teada, et juba on alanud töö filmi „Viienda astme lähikontakt” kallal.

Tasapisi tekkis ka ettekujutus olendite üldisest välimusest – pea, keha, selle külge kinnituvad kaks jäsemepaari. Passipilte külalised siiski teele ei saatnud. Põhiline takistus oli kultuuriline, nagu seletas üks tulnukalaevaga suhtlema määratud teadlastest New Yorgis ÜRO peahoones antud pressikonverentsil.

„Lihtsustatult öeldes,” lausus doktor Vishnuvarthan oma abitust tunnistades, „ei suuda me neile öelda „palun saatke enda pilt” ja kui ka suudame, ei saa nad sellest aru. Neil paistab puuduvat kontseptsioon sellest, mis on pilt, milleks on seda vaja ja kuidas seda tehakse.”

„Kas nad on siis kirjalik kultuur?” küsis üks ajakirjanik, kuid doktor Vishnuvarthan oli taaskord sunnitud abitult käsi laiutama ja selgitama midagi nägemise kui kontseptsiooni laialivalguvusest.

„Meie sõnum jõuab nende arvutisse puhta teabena – bitid ja baidid – ning me ei tea, kuidas nad seda vastu võtavad ja dekodeerivad. Oleme küll proovinud saata infot eri viisidel, kuid erinevust me ei näe – nad saavad meie teated vastu, nad ka vastavad, kuid vastused jätavad kõvasti tõlgendamisruumi.”

Selline teadmatuse ajas avalikkust üha enam elevusse. Kes nad sellised on – saavad aru ja ei saa ka? Räägivad endast aga pilti ei näita? Tahavad tulla külla, kuid on nii teistsugused?

Nüüd asusid sõna võtma vandenõuteoreetikud. Giorgio A. Tsoukalos teatas BBC Newsi otse-ees tris esinedes, et Maa poole kihutavad tulnukad on loomulikult annunakid, kes tulevad siia planeet Nibirult vaatama, kuidas nende kasvama pandud seeme edeneb ning vehkis kaamera ees ka pildiga sellest, kuidas külalised tema ja „veel rühma teadlaste” hinnangul välja näevad.

Päev hiljem pidi doktor Vishnuvarthan lihtsalt ohkama ning tunnistama, et teaduse edasiviivaks jõuks ongi tõlgenduste mitmekesisus. „Kuid,” lisas ta rõõmsamal noodil, „peagi saame ise vastuse, sest külaliste saabumiseni on jäänud vaid loetud nädalad ja ettevalmistused nende vastuvõtmiseks on lõpusirgel. Me tahame näidata end oma parimast küljest!”

Järgnevalt piirasid ajakirjanikud inimkonna tipp-poliitikuid teades väga hästi, et rahvusvahelistel kohtumistel vaieldi tuliselt selle üle, kes, kus ja kuidas peaks tulnukaid vastu võtma. Kuid seda tehti pigem sõbralikult – tasapisi oli isegi ajakirjandus taibanud, et ees on midagi enneolematut ning kui meie liigi ajaloos on päev, mil tõesti näidata üles täielikku ühtsust ja anda endast parim, siis just see päev ongi kohe kätte jõudmas.

Viimaks oli ÜRO see, kes tegi teatavaks: tulnukate kosmoselaev maandub Alžeerias, Hammaguiris asuva prantslastest maha jäänud Armeedevahelise Erisõidukite Katsekeskuse kosmodroomil ning vastuvõtukomiteesse kuuluvad ÜRO peasekretär, Aafrika Liidu esimees, Euroopa Komisjoni esimees ning suurriikide riigipead ja neid saatvate kosmoseprogrammide juhid.

„Maailma päev,” kuulutas New York Times. „Inimkond!” õhkas õndsalt Süddeutsche Zeitung, „Miks maksab PMi reis Saharasse?” küsis aga The Sun. „Vladimir Vladimirovitš lendab Alžeeriasse,” teatas Kommersant.

Kõik olid valmis.

ÜRO peasekretäri muidu higist leemendav must nahk nägi välja nagu kuiv tuhk. Aafrika Liidu esimees nägi lihtsalt öö läbi magamata välja, sügavhallid rõngad silmade ümber, nägu loppis ja ilmetu. Euroopa Komisjoni presidendi kurnatud nägu ehtisid meeleheide ja laialiläinud meik. Hiina Rahvavabariigi presidendi ilmet oleks kõige parem kirjeldada kui kivistunud. USA presidendi nägu oli murenenud betoonikarva hall. Vene presidendi oma seevastu haiglaselt kollane. Võõrustaja rolli mängida üritav Alžeeria riigipea nägi samuti välja nagu poleks ta öö otsa maganud – sest nii tema kui teised pressikonverentsile kogunenud tipp-poliitikud polnudki seda teinud – kuid siiski püüdis ta kokutades öelda paar sõna. See ei tahtnud õnnestuda.

„Küsimusi, ehk?” pomises ta viimaks rabeledas prantsuse keeles.

Kõrbesse püstitatud ajutises telgis istuvad ajakirjanikud olid samuti jahmunud ning kurnatud ja magamata. Küsimused, küsimused..., trummeldas neil peas. Mida küsida? Nad olid ju ometi kõike näinud. Algul õhtutaevasse tekkinud väikest heledat täppi, mis kasvas ajapikku heledaks täheks, muutus siis säravaks küünlaks, seejärel lõõmavaks tõrvikuks ning lendas siis kõrvulukustava üürgamise saatel üle Hammaguiri kosmodroomi maandumisraja ja plartsatas mõni kilomeeter eemal tulekerana vastu punast kõrbeliiva, lüües kõigi pealtvaatajate kõrvad lukku ja pimestades nende silmi plahvatuse ereda leegiga.

Pääste- ja kustutustööd olid käinud öö läbi. Kogu selle aja olid riigijuhid pidanud närviliselt nõu. Hammaguirist olid pidevalt tõusnud ja sinna maandunud uued ja uued suuremad ja väiksemad lennukid. Kosmodroomi kõrvale kerkis üks telklinnak teadlaste ja sõjaväelaste jaoks ning teine järjest kohale jõudvatele ajakirjanikele. Pressikeskus töötas öö läbi, samuti olid kogu öö eetris uudiste eriprogrammid. Suur osa inimkonnast veetis selle öö unetuna, olles klammerdunud tele- ja arvutiekraanide ette, saades osa üha kasvavast masendusest.

Hommikuks oli pilt selge – tulnukate kosmoselaev oli kaotanud juhitavuse pörkumisel Maa atmosfääriga, ilmselt väga pikast avakosmoses viibimisest läbikulunud kere ei pidanud hõõrdumisele vastu või polnudki ehitatud sedavõrd paksu atmosfääri sisenemiseks. Edasist olid kõik näinud oma silmaga – hulk kaameraid olid toimuvat edastanud otsepildis.

Öö läbi kestnud kustutus- ja päästetööde tulemusel selgus, et pardal oli viibinud neli humanoidi, kelle söestunud jäänused ei võimaldanud teha mingeid täpsemaid järeldusi nende soo, vanuse ega ka selle kohta, mitu silma ja suud neil oli, kuidas nad sõid, jõid või häälitsetsid. Rääkimata sellest, mida nad mõtlesid, kust nad pärit olid ja mida nad oleks võinud Maa inimestele pakkuda. Palju ei andnud ka kosmoselaeva tükkide uurimine – kõik need olid saanud tules ja plahvatuses ülihästi kahjustusi, alles olid vaid arusaamatust materjalist kändrad, mida oli väga raske eristada kuumusest klaasistunud liivast, kuhu nad olid langenud. Umbes see oli olnud pressikonverentsi sisse juhatanud ÜRO peasekretäri ilmetul toonil ette kantud jutu mõte.

„Et siis,” küsis üks öö läbi joomisest käriseva häälega ajakirjanik, „mitte midagi?”

„Ei, mitte midagi,” vangutas viimane pead ja langes taas letargiasse.

Tuul plagistas kinnitusest lahti tulnud telginurka, kuskil kauguses vingus stardiks hoogu koguva reaktiivlennuki mootor. Üks ajakirjanik toksis oma nutitelefonil uudist sellest, et India otsustas viia piirile Pakistaniga lisajõude. Sellest, mõtles ajakirjanik äraolevalt, võiks veel saada alanud päeva peauudis.

Jutt: Liiga palju tööd (Bar Hiid)

Nääpsu teadvus alustab mustavast unemerest pinnale kerkimist. Veel enne kui tema peas moodustuvad terviklikud mõtted, veel enne kui tekib igahommikune arusaam sellest, kus ta on ja kes ta on, ajab juured laiali üks, painavalt ümberlökkamatu tundmus – ta igatseb emmet.

Nääps ei mäleta emmet. Vähemalt mitte tervikliku isiku või isegi kujutluspildina. Ta mäletab rahustavat kindlustunnet, mis emme juuresolekul teda kõige halva eest kaitses. Mõnikord näeb ta punast värvi, mis äratav ellu mälestuse emme mantlist. Teinekord kajab vaikselt hetkel Nääpsu mõttesügavustes tuttavahäälne viisijupp, mida emme autorooli keerates vaikselt laulis. Nääps mäletab, et nad sõitsid autoga igal hommikul ja igal hommikul venis autoaknast välja vaadates maailm akna taga uduselt laiali kui värske vesivärvipilt, millest Nääps on liiga vara käega üle tõmmanud.

Nääps ei taha üles ärgata, aga ta ei saa sinna parata. Uni lahkub kõigepealt tema näolt, jätab seejärel katmata tema rinna, aurab vaikselt, kuid kinnipüüdmata kätest ja jalgadest. Nääps pingutab kõigest väest silmi kinni hoida. Talle meeldib koos mõmmiga unenägudes hõljuda. Ta tahab, et saaks sinna jääda. Talle ei meeldi kui maailm tagasi tuleb. Ta ei taha emmet igatseda. Ta ei taha tunda madratsi lõhna.

Pärast pikka vähkemist annab Nääps alla. Ta tõuseb istuli ja puhub, suu mossis, ninast õhku välja. Tuleks siis vähemalt Vana koju tagasi. Nääpsu pilk uimerdab mööda tuba ringi, kuni peatub toaseinal rippuval joonistusi täis tahvilil. Nääpsu sisimas lahvatav väike rõõmuleek. Ta tatsab üle toa, haarab kriidi ja joonistab tahvliserval olevate päiksekeste ritta seitsmenda. Täna on pühapäev! See tähendab, et tädi Leia tuleb õhtul külla.

Nääps ei lähe trepist. Juba tükk aega tagasi avastas ta magamistoa kapi tagant tüki seina, mille lahti kiskumisel pääseb majaseinte vahele. Nääps mahub seal vaevu liikuma, aga see teeb käigu ainult põnevamaks. Ta armastab seal ukerdada ja tunda end seiklusliku maadeavastajana. Ta pääseb seinte vahelt vannitoa alla ja tuleb seal rohmaka võre tagant välja, mis siis, et natuke määrdununa. Ta pole sellest käigust mitte kellelegi rääkinud. Nääpsule meeldib, et keegi ei tea, kuidas ta nii kiiresti ja salaja maja ühest osast teise saab.

Nääps sammub vannitoast köögi poole, kust kostuv kraanivee sulin teda juba poolel teel tervitab. Ta astub sisse ja näeb kraanikausi kõrval Leho. Leho peseb jälle keraamilisi kruuse. Ta võib päev otsa nende solgutamisega tegeleda. Nad elavad siin kolmekesi – Nääps, Vana ja Leho. Neljakesi, kui arvata hulka Nääpsu merisiga Muska.

„Tere hommikust!“ kilkab Nääps.

„No tere hommikust, päikseke!“ vastab Leho muhedalt. Üks paljudest omadustest, mis Nääpsule Leho juures meeldib, on Leho viltune nina. See teeb Nääpsule nalja, sest ninad

peaksid sirged olema.

Nääps hüppab sohva peale istuli ja lööb tagumiku ära. Sohva on vana, kõva ja plekiline, katteriie auklik ja kulunud. Nääps mäletab, kui nad siia kolisid ja sohva veel pehme oli. Nääpsule meeldis eelmine kodu rohkem. Seal oli rohkem valgust. Praegune maja oli krigisev ja katkine juba siis kui nad siia kolisid. Vahepealsed aastad polnud mööblit ega hoonet hellitanud.

„Kas Vana ei ole ikka koju tulnud?“ küsib Nääps sohvaserval jalgu kõlgutades. Ühtpidi meeldib Nääpsule kui Vana kodus ei ole, aga teisest käest kippus ilma Vanata kogu elu lahti mõranema. Vana oli toidujahil. Nääps oli küll harjunud, et see aega võtab, aga nii kaua polnud ta varem ära olnud.

Leho ja Nääps vaatavad mõlemad ukse poole ja mõneks hetkeks võtab maad vaikus. „Küll ta varsti tuleb,“ vastab Leho lõpuks, „Võib-olla õhtuks?“

„Kas me saame siis kõik kolmekesi tädi Leiaga olla?“ küsib Nääps õhinal.

„Aga muidugi, pisike“ vastab Leho.

Nääps muheleb, sest ta ei ole mingi pisike tita. Ometi ei ütle ta Lehole selle kohta midagi. Emme kutsus Nääpsu kas nime järgi või „pisikeseks“ ja kui Leho seda kordab, tunneb Nääps, kuidas hägune mälestus emmest saab juurde just nii palju elujõudu, et end korraks kokku võtta ja temast leigelt läbi hõljuda. Vana oli see, kes teda Nääpsuks kutsuma hakkas ja jätkas sellega, kuni Nääps oli Nääps.

„Me peaksime Vanale vastu minema!“ teatab Nääps otsusekindlalt.

„Ei, rumaluke. Meie ei tohi välja minna. Sa ju tead seda,“ õpetab Leho.

„Mina ei karda neid...“ vaidleb Nääps, aga ei lõpeta lauset.

„... roiske?“ lõpetab Leho, „Sa peaksid“.

Nääps on aga juba püsti tõusnud ja seab pealtnäha ükskõikseid samme ukse suunas.

„Mida sa teed?“ küsib Leho. Ta jälgib samme, mis Nääpsu ukse poole kannavad, kuid ei lähe teda takistama. „Seal on ohtlik. Ära ole totakas. Jää seisma,“ Leho hääletooni kõigutab allasurutud hirmunoot.

Kuid Nääps ei hooli ning ongi juba ukse juures. Tema käsi tõuseb lingile. Kui ta nüüd keeraks, vajuks uks lahti. Vähemalt nii Nääps arvab. Ta pole kunagi välisust avanud. Vana ei luba teda tavaliselt selle lähedale. Õuest teisel pool ust kostab käginat. Võib-olla on see kõigest tuul leppade vahel müramas. Võib-olla ei ole.

Iga kord kui Vana väljast naasis, kallas ta Nääpsu kõrvadele uusi hirmsaid lugusid roiskudest, keda ta ellu jäämise nimel oli pidanud üle kavaldama. Justnimelt roiskude pärast pidid nad ümber kolima. Eelmises kodus polnud Vana hinnangul enam turvaline.

„Palun!“ karjatab Leho, „Ma kardan!“

Nääps kuuletub ja laseb vaikselt lingist lahti. Ta vaatab Leho poole ja pagendab ainsa kerge peavangutusega kogu tuppa paisunud pinge. „Oled sina ikka argpüks!“ heidab ta pooleldi naeratades Lehole ette ja tuleb kekseldes tagasi. Kuusteist korda on Nääps välisukse lingist kinni hoidnud. Kuusteist korda on Leho arglikkus ta tagasi meelitanud. Nääps selle üle arvet ei pea. Talle on oluline vaid teadmine, et ta ise on vapper. Leho on see, kellel hirmus on.

Nääps heidab põrandale kõhuli, Muska kõrvale, ja hakkab meriseaga mängima. Ta arutleb mõttes selle üle, kas merisead on nunnunud kui kutsad. Ta teab igal juhul kindlasti, et kutsad on targemad, sest merisiga pissis kogu aeg nurkadesse. Kunagi oli tal väike koer ja tema õppis kiiresti asju õigesse kohta ajama. See oli siis, kui Nääps veel emmega elas. Kord, kui nad Vanaga juttu rääkisid, mainis Nääps, et neil oli kodus tore koer. Varsti tõi Vana talle asenduseks merisea. Nääps nimetas merisea Muskaks, sest just see oli olnud ka tema kutsa nimi.

Kui Nääps on mõnda aega mänginud, hakkab tal kõhus korisema. Nad teevad Lehoga valmis tavapärase hommikusöögi. Nääps toob sahvrist vajaliku ja kahe peale meisterdavad nad valmis punase supi. Kui Nääps on supikruusi tühjaks luristanud, heidab ta selle kraanikaussi. Leho jääb kruuse pesema.

Nääps sätib ennast vaiba peale pikutama. Aknaid katvate plankude vahelt hämaravõitu tuppa tungivad päikesetriibud katavad Nääpsu nägu ja vidukil silmi. Nääps armastab selliseid hetki. Kõht on täis söödud, kedagi pole segamas ning valgus soojendab jahedat nahka. Kauguses tiristab rasvatihane. Nääpsu tajumatutest, kehakaardil olematutest sügavustest roomab meeltele unisus. Nääps uinuks hea meelega, aga ta teab, et teda ootavad tähtsad kohustused ja seetõttu ajab ta ennast hoopis püsti, tõttab vannituppa ja peletab karge näopesuga une tagasi sinna, kust see tuli.

Vana oli veendunud, et nagu igal inimesel, on ka Nääpsul vaja ülesandeid või muidu hakkab ta rumalustega tegelema. Seega sai Nääps endale töö, mida ta võtab täie tõsidusega. Nääpsul on võlupulk ja iga päev päästab ta sellega maailma. Maailma päästmine on ränk töö. Täna on üks nendest päevadest, mille lõpuks Nääpsu käsi töötegemisest lausa väriseb. Värin teeb Nääpsu uhkeks, sest see tõestab tema töökust.

Õhtu on käes ja aknaplankude vahelt enam valgust ei paista. See annab Nääpsule märku, et tädi Leia on peagi külla saabumas. Nääps teeb selleks hoolikalt ettevalmistusi ja koristab elutoa. Siis istub ta toolile ja jääb kannatlikult tädi Leia saabumist ootama.

Elutuba, kus Nääps toolil istudes, käed süles ja selg sirge, tädi Leiat ootab, on vaikne, mistõttu kostub järsk lülitklõpsatus nii valjult, et isegi Nääps, kes seda ette ootas, võpatab natuke. Ekraan keset tuba lööb automaatselt helendama. Teiselt poolt vaatab Nääpsule vastu tuttav naerata nägu. Tädi Leia.

Tädi Leia lehvitab ekraanilt ja teatab rõõmsameelselt: „Kallid inimesed! Loodetavasti oli teil

suurepärane nädalavahetus ja vaim on piisavalt puhanud, et mõelda kaasa meie tänasele intervjuule. Mina olen teie saatejuht Leia ja see on „Aga kes sa päriselt oled?“ – saade, kus turvised kipuvad murduma ja inimesed...“ Nääps sosistab tagasihoidlikult lause lõpu koos tädi Leiaga kaasa: „...näitavad oma päris nägu.“

Nääps armastab tädi Leiat. Tädi Leia räägib ekraani seest – kas see üksinda pole juba imeline? Pealegi on tal lummavad silmad, üks helesinine ja teine tumeroheline. Samasugused, nagu Vanal. Tädi Leial on alati külas keegi uus inimene, kellelt ta küsimusi küsib. Nende vestluste sisust Nääps alati aru ei saa, aga see ei takista tal tädi Leiat imetlemast ega ootamast saate lõpuosa, kuhu jõudnult tädi Leia küsimused inimese tihtipeale nii endast välja on viinud, et too kas tõmbub endasse ja lõpetab vastamise või hakkab ägestunult karjuma või mõnikord lausa nutma.

Täna on tädi Leial külas valge kitliga arstihärra, lõual soliidset piiratud habe. Mees on kaitsev ja ebalev. Ta proovib tulutult ette aimata teravaid küsimusi, millega saatejuht teda pistma võiks hakata. Selle asemel jagub tädi Leial arstile vaid kiidusõnu töö eest globaalse viiruse alistanud ravimi leiutamisega. Järk-järgult osutab arst üha vähem vastupanu tunnustavatele kiitustele, mis teda sügavamale mõnusesse kaitsetusse mugavusse ahvatlevad.

„Me pidasime seda alguses lihtsalt gripi karmimaks versiooniks,“ pajatab tohter, nüüd juba vabas jutuhuos, „Me ei osanud isegi kahtlustada, et viiruse patofüsioloogia võiks jõuda intensiivsesse faasi nii pikalt pärast külmetussümptomite taandumist. Nakkusohklikud haiged akuutse dementsuse, nekrotiseeriva fastsiidi kollete ja püsiva agressiooniseisundiga? Andesta, aga nad tõepoolest meenutasid vägivaldseid hauast tõusnuid. Muidugi - need nii-öelda roisud polnud tegelikult vaenlased, vaid ohvrid, aga minu meelest ei ole õiglane nüüd tagantjärgi relvajõude süüdistada. Ja seda ütlen mina, kellel oli algusest peale kinnisidee nende tervis ja mõistus päästa. Tunnen tänaseni iga päev uhkust, et meie meeskond sellega lõpuks hakkama sai, aga ega keegi seda ette teada ei saanud“.

Nääps ei saa jutust aru, kuid tunneb ära haiguse, millest nad räägivad. Nääpsu mõtteis hääldeb see kohloonaks. Nääps mäletab, kui kohloona tuli ning kuidas selle jälgedes saabusid roisud. Emme pidi sel ajal hästi palju tööd tegema. Emme töö oli leida kadunud inimesi ja kadunud inimestest nendel päevadel puudust ei olnud. Mõnel õhtul oli Nääps pikalt üksinda kodus, sest emme oli väljas ja otsis inimesi. Ka sellel õhtul oli Nääps üksinda kui Vana tuli.

Nääps nuttis tookord, sest Vana oli võõras. Nääps ei tahtnud võõra vanaonuga kaasa minna, aga Vana ei andnud valikut ja lohutas, et emme tuleb pärast järgi. Nii nad siis läksid. Ainult et emme ei tulnudki järgi. Ta vist unustas, arvab Nääps.

Tädi Leia telesaates enam arsti ei kiida. Ta on rünnakule asunud ja pillub küsimusi, mis mehe põskedesse punast viskavad. Paljastub, et ajal kui viirus tuli ja arst ravimitootjatega uhkelt ületunde tegi, oli ta jätkuvalt tööl psühhiaatriakliinikus, kus muutus lohakaks ja võimaldas

kinnisest osakonnast raskete haigete põgenema pääsemise.

Saatejuht vahetab järgmise käiguna justkui teemat: „Eelmise kuu liiklusõnnetuste statistikas on teiste hulgas üks hukkunud jalakäija, kellest ma rääkida tahan. Ta oli vanemapoolne meesterahvas, kes jäi auto alla kui toidupoe tagasi tuli“. Ta lausub surma saanud kodaniku nime, mille peal arstihärra kulmu kortsutades järele mõtleb ja siis ehmunult, suu paakil, intervjuerijat silmitsema jääb. „Teie...“ pomiseb ta, kuid Leia jätkab armutut turmtuld.

„Kas see nimi on Teile tuttav? Tema oli üks nendest patsientidest, kes teie valve ajal põgenes, kas pole? Vaevatud hing, kuid ka süüdimatuks tunnistatud kurjategija? Vägivaldne ja haiglaste huvidega? Mitte keegi, isegi mitte tema lähim perekond ei tea, mis ta nende vabaduses veedetud aastate jooksul tegi! Mis koledusi ta võis korda saata! Kas teie ei pidanud teda valvama? Kas teie ei pidanud selle haige mehe eest hoolitsema?!“ Saatejuht on karjuma hakanud. See pole tema stiil. Leia taktikaliselt väljapeetud kavalus on asendunud kontrollimatult laamendava vihaga.

Tädi Leia käed värisevad kui ta süüdistavaid küsimusi sülgab ja tohter proovib varju leida, kirjeldades viirusega kaasnenud kaoatilist olukorda ja öid, kus uni asendus farmakoloogiliste uurimustega, kuid upub kokkuvõttes vaid sügavamale süümepiinade ja piinlikkuse laukasse, kuni lõpuks alistub, tühi pilk põrandale kleebitud. Kaamera püüab habemesse takerduva pisara. Nääps jälgib vaatemängu põnevil pilguga, adumata vestluse sisu, kuid ahnitsedes põnevusega emotsioonide vaatemängu. Lõpuks saab saade läbi ja kui telekas klõpsatusega välja lülitub, imeb see toast kogu heli, jättes vaid ahistava vaikuse.

Nääps tahaks veel televiisorit vaadata, aga Vana on teleri selliselt seadistanud, et see ainult tädi Leia saate ajaks automaatselt käivitub. Vana pajatas mõnikord lugusid ajast, mil Vana ja tädi Leia väikesed olid. Vana oli uhke, et Tädi Leial nüüd oma saade oli. See oli ainuke, mida Nääps koos Vanaga vaadata tohtis, kõik teised saated olid talle keelatud. Vana tahtis, et Nääps teaks maailma kohta ainult seda, mida Vana räägib, mitte seda, mida telekas räägib. Ühel korral vaatas Nääps salaja teisi saateid, kuniks Vana teises toas magas. Vana sai sellest pärast aru ja karistas teda nii jõhkralt, et Nääps kaotas kolm kikut.

Nääps on õppinud kõiki Vana nõudeid vastuvaidlematult täitma. Vaid korraks mõtleb Nääps telekanupu vajutamisele, aga ettevaatamatust mõttekäigust piisab, et vabastada laviinina tammi taha surutud mälestused karistustest. See pole tühipaljas meenutus toimunust, vaid kõikehõlmav tunnete kätte lämbumine. Nääpsu sisikond hakkab kloppima, tema hingetõmbed muutuvad kiireks ja katkendlikuks. Ta ei saa enam olla. Ta peab siit pääsema. Ükskõik kuhu. Nääps toob kuuldavale peenikese jonnist tiine karje ja kihutab ummisjalu välisukse poole.

Just siis kui Nääps hakkab linki keerama, sekkub köögis, kraanikausi juures istuv Leho, halvates sellega Nääpsu käe: „Ära tee! Seal on koletised!“

„Teen küll!“ karjub Nääps vastu, „Mind ei huvita... roisud. Ma ei taha siin enam olla! Ma tahan

ära!“

„Aga kui sa lähed, kes siis sinu tööd teeb?“ küsib Leho aeglaste sõnade ja sunnitult rahuliku tooniga.

Nääps püüab vastata, aga ta ei tea, mida öelda. Lehol on õigus. Ilma Nääpsuta pole ju kedagi, kes jätkaks maailma päästmist. Nääps tõmbab õhku sügavale sisemusse, uputades sõõm-sõõmu järel üles pekstud ärevust. Ta kaevab kohmitsedes välja oma võlupulga ja piidleb seda. Võlupulk näeb kangesti tavalise pastaka moodi välja. Kuid pastakast tuleb sinist värvi, tema võlupulgast aga sätendavalt hõbedast. Vana õpetas talle, et see on võluvärv. Kui Nääps sellega kõik seinad majas värvib, nii et ükski koht vahele ei jää, koguneb võlujõudu nii palju, et roisud haihtuvad ära. Siis saab Nääps tagasi emme juurde minna. Vana õpetas nii.

Nääps on terveid karpe võlupulkasid võlujõust tühjaks töötanud, kuid seejuures jõudnud värvida vaid osa ühest toast. Ta ei saa ometi pooleli jätta. Nääps pole enam väike tita, ta tahab olla tubli. Suurte inimeste jaoks on töö kõige tähtsam. Emme jaoks ju oli. Kaugele õue avastama minek tundub talle järsku rumal mõte. Ta isegi ei tea, mis seal tegelikult on. Võib-olla on seal veel koledam kui siin. Seitsmeteistkümnendat ja kaugeltki mitte viimast korda laseb Nääps ukselingist lahti.

„Tule, teeme parem õhtusööki,“ pakub Leho ettevaatlikult.

Nääps tahab vastata, aga ei suuda edasi mängida. Kõri tõmbub koomale ja hingest purskab enne alistumist välja veel viimane pahvakas trotsivat võitlusviha. Ta karjub Lehole: „Ma ei taha enam külma purgisuppi!“

Leho ei vasta midagi. Nääps hingeldab ja soovib, et ta saaks karjumise tagasi võtta. Tal on nüüd järsku Lehost kahju. Tegelikult Nääps ju teab, et Leho pole milleski süüdi. Ta teab, et Leho on kõigest kaltsunukk, mis istub kraanikausi kõrval. Ta tõesti teab, et kui Leho mängult nõusid peseb, on see tegelikult vaid külm vesi, mis katkise nupuga kraanist päev läbi räpaste keraamiliste supikruuside hunniku peale voolab. Nääps ise kleepis ja joonistas Lehole selle viltuse ninaga näo. See pole Leho süü, et Nääps ei oska muud toitu teha kui purgisupile külma vett peale valada. See pole Leho süü, et Nääps peab talle häält tegema.

Mõnikord tulevad Nääpsul õhtuti jonnihood. Ta ei tea miks. Tegelikult ta ei taha paha olla.

Nääps astub ukse juurest eemale ja otsib rahu Muska juurest. See ei toimi. Kui Muska vanasti nurki määris, askeldas ta vähemalt mööda tuba ringi. Enam pole ta reageerinud ja liigub vaid sinna, kuhu Nääps teda tuseselt lohistab. Merisea kahvatud silmad on kalgistunud ja karvades hõljuv lehk kleebib ennast Nääpsu sõrmedele, ajades ajapikku südame läikima. Nääps loobub ja longib vannituppa käsi pesema.

Käsi nühkides tunneb Nääps viimaks, kuidas uni tasaselt õlgadele toetub. Seljataga on raske tööpäev ning homme ootab uus. Ainult üks on veel teha jäänud. Nääps võtab vannitoa kapist mõmmi pildiga karbi ning neelab sealt ühe kibeda valge kommi, millele tuleb vett peale juua.

Nääps juba teab, et õige varsti hakkab ta end tundma kui suhkruvatis. Niisama olles kasvavad Nääpsu kehas talumatud valud, eriti viimastes hambajäänustes, aga mõmmirohi teeb pai ja võtab selle kõik ära. Ükskord võttis Nääps mõmmi kohe hommikul, kuid see oli viga ning ta veetis tolle päeva iiveldushoogude ja kordamööda halvatud lihastega vaeveldes. Nääps oli õppinud, et mõmmit tohib võtta ainult õhtul ja täpselt üks korraga.

Nääps tõstab resti eest ja poeb tuulistest seinakäikudest magamistoa pessa. Tema tuba on siin majas eriline, sest see on ainus, mis asub maa all. Öösiti on siin soojem, sest siin pole aknaid. Isegi mitte plankudega kinni lööduid, nagu need, mis ülejäänud maja täidavad. Kui Vana kodus on, käib Nääps trepist, aga praegu mitte, sest keldriuks on lukus ja võtmed ainult Vanal.

Nääps poeb tekkide vahele, laseb peal patja vajuda ja sulgeb silmad. Nii on päris hea olla. Juba paar minutit hiljem on Nääps sügavalt magama jäänud. Talle meeldib koos mõmmiga unenägudes hõljuda. Ta tahab, et saaks sinna jääda. Talle ei meeldi kui maailm tagasi tuleb. Ta ei taha emmet igatseda.

Ta ei taha tunda madratsi lõhna.

Jutt: Satelliit sokke triikimas (Henri Hundu)

*Inimeseks
teeb vaid mõte, mitte
vorm või tegu.*

„Tervist! Helistasite Robosati klienditeenindusse, minu nimi on Li, kuidas ma saan Teid aidata?”

„Tere, ee, see teie robot, see ei tööta õigesti.”

„Või nii, kas Te palun täpsustaksite, millise robotiga on tegemist ja milles see valesti töötamine seisneb?”

„Noh, vaata. See on see kaaslane, ja see, ee, see ei täida enam mu käske.”

„Aa, Te mõtlete meie humanoidset mudelit Satelliit, mida kasutatakse, et harjutada kooselu enne reaalsel kokkuelamist vastassoost inimesega?”

„Nojah, just, vaata, mul õnnestus saada see lapsekasvatuskvoot ja seda just paarisuhtes, sest seda on ju palju kergem saada, nagu te teate, ja see teie firma pakkumine harjutada enne reaalsel kooselu robotiga, see tundus nii hea mõte, eks ta muidugi kalliskalle ole, aga nad on teil ju nii kenad ning mitte üldse roboti moodi, ja alguses oli kõik ju hästi, kuigi ma natuke ikka kartsin ka, aga tegelikult on ta täitsa tore, kuigi vahel on ikka ka väga harjumatu, aga senini ei olnud väga vigagi ja teate, ma panin talle nimeks John ja...”

„Vabandust, aga Te väitsite, et Satelliit ei täida enam käsku?”

„Noh, jah, ma just tahtsingi selleni jõuda. Vaata, ma pidin täna ühele väikesele koosviibimisele minema ja ma ei osanud kuidagi valida, kumba toppi panna, kas helesinist või valget, sest teate, see helesinine meeldib mulle küll, ja ta on just praegu minu läätsedega sama värvi, aga see valge, selles on mul alati hästi läinud ja selle uue seelikuga sobib see ka, ja vaata, see on mul nagu talisman, see oli mul siis ka seljas, kui, oh, jah, tähendab, ma võtsin oma topid ja läksin ja küsisin Johni käest otse, et millise topi ma panen, ja teate, mis ta vastas, ta ütles, et tema ei tea, pangu ma, mida ma ise tahan!”

„Nii?”

„Nojah, noh, teate, nii ei saa, kui mina küsin robotilt otsese küsimuse, siis ta peab ju mulle vastama, mitte vastusest kõrvale hiilima. Ta on ilmselt natuke katki läinud. Ei, muidu on ta tore, kuigi suurema osa ajast vedeleb diivanil ja hõljutab halosid, ehkki võiks koos minuga midagi huvitavat teha.”

„Kas ma sain õigesti aru, et see käsule mitte allumine tähendas siis seda, et ta ei aidanud

Teil riietumises valikut teha?"

„Noh, jah, vaata, ma küsisin ju konkreetse küsimuse, kuhu me niiviisi jõuame, kui enam otsesele küsimusele ka vastust ei saa! Ilmselt on tal ikka midagi viga. Kas te tulete ja teete ta korda? Sest tegelikult on ta ju tore, et ta kodus ootab ja..."

„Vaadake, nii nagu Te juhendist tutvuda võisite, siis Satelliit või kaaslane on autonoomne tehisintelligentne toode, mis on programmeeritud käituma nii, nagu vastassugupool antud olukorras käituks. Üldjuhul mehed ei pööra nii suurt tähelepanu ei oma välimusele ega ei adu ka seda, kui tähtis on väline vorm harmooniliseks kooskõlaks. Ühesõnaga, kaaslane ei eiranud Teie otsest küsimust, vaid vastas nii, nagu statistiliselt suurem osa meessoost inimkonnast oleks sellises olukorras vastanud."

„Nii et ta ei olegi katki?"

„Ei, ma arvan, et Teie Satelliidil ei ole häda midagi. Kui Teil on selles osas siiski kahtlusi, võime me teha kiirdiagnostika, mida tegelikult teostatakse nagunii regulaarselt."

„Ee, ei, ma ei arva, et peab teda eraldi diagnoosima, aga kas ma sain siis õigesti aru, et tulevikus, kui mul on reaalne kaaslane, siis tema ka ei aitaks mul valikut teha ega otsustada, kummas topis ma parem välja näen?"

„Jah, ma arvan küll, et ka reaalne meessoost kaaslane ei ütle Teile seda. Meie toode on tehtud võimalikult sarnaseks reaalse kaaslasega, spetsiaalselt eraldi programmeeritud arvestades Teie iseloomujooni, geeniiseärasusi ja sobivust. Jah, tuleb tunnistada, et ta ei ole sada protsenti humanoid, näiteks kogemata kodulooma saba peale ta ealeski ei astu ning kriisisituatsioonides peab ta esmatähtsaks Teie julgeolekut, kuid kõiges muus on ta programmeeritud tegutsema nii nagu inimkaaslane. Kui Teil on veel tema käitumise osas küsimusi, siis ma võin soovitada ühte spetsialisti, paaripsühholoogi, kes on konkreetset pühendunud robotkaaslase temaatikale."

„Ee, aitäh, kuid seda ma vist ei soovi."

„Selge. Tänan väga, et võtsite meiega ühendust, kui Teil tekib veel küsimusi, siis ärge häbenege meile helistamast!"

Ootejärjekorras on 2 kõnet.

„Tervist! Helistasite Robosati klienditeenindusse, minu nimi on Li, kuidas ma saan teid aidata?"

„Mis kurat teil seal toimub, miks ma niikaua pean ootama, kuni keegi vastu võtab? Pool tundi passi siin, kuulates mingit Vivaldit raisk, ma kaeban teie peale, kuradi laiskloomad!"

„Vabandust, et pidite nii kaua ootama, kuid inimteenindajate vähesuse tõttu võib mõnikord ootejärjekord tõesti pikemaks kujuneda kui need kaks minutit ja kuusteist sekundit nagu Teie puhul, aga Teil on alati võimalik oma eelnev valik tühistada ja kurta oma muret robotteenindajale.”

„Ah te veel õigustate kah ennast! Raisk, kas selleks kulutasin ma nii suure summa, et nüüd taluda taolist ninatarka kohtlemist, mis see teie nimi oli, ma kaeban teie peale!”

„Minu nimi on Li, ma vabandan, kuid ma ei tahtnud Teid kuidagi solvata. Kuidas ma saaksin Teid aidata?”

„See teie Satelliidiniiru, selle vasak jäse ei tööta enam korralikult.”

„Milles see mittetöötamine väljendub? Meie Satelliidid suudavad iseseisvalt oma füüsilise väiksemad kõrvalkalded parandada. Kas tegemist on mehaanilise rikkega?”

„No kus kurat mina seda peaksin teadma, kas ta tahab oma kätt krambis hoida või on see puruks läinud.”

„Kas Te palun ütleksite oma kliendinumbriga ja autoriseeriks teie kaugligipääsu oma Satelliidile, et me saaksime diagnoosida probleemi ja selle põhjustaja ning vea kohe ja kiirelt kõrvaldada.”

„Oot, oot, nüüd te tahate pääseda ligi minu Satelliidiniiru varasematele tegemistele ja minu privaatsetele andmetele?”

„Me peame ju teada saama, mis vea põhjustas, et tulevikus seda enam ei juhtuks. Otse loomulikult piirdume me ainult Satelliidi enda andmetega, mis ei puuduta Teid, ja ka nendele ligipääsuks vajame me Teie luba. Kõige kiirem on, kui Te autoriseerite kaugligipääsu, me diagnoosime kohe vea ning teavitame Teid, kuidas probleemi lahendada. Kui kaugligipääs tundub Teile ebamugav, siis lepime aja kokku ning toome teie loal füüsiliselt hooldusesse ja kõrvaldame probleemi nii kiiresti kui võimalik. Milline on Teie valik?”

„Seda et, kas te mulle uut ei saa asemele anda?”

„Iga Satelliit on unikaalne, valmistatud tellija isikuomadusi arvestades. Muidugi me saame teha senise koopia, kui te selle eest maksate, aga see võtab aega. Kas Satelliidi vigastused on nii tõsised?”

„No ma ei tea, ma ju ainult natuke õpetasin teda käituma. Või temal pea valutab ja tema lihtsalt ei taha! Kurat, päev otsa istub kodus, koristatud ei ole, süüa tehtud ei ole, ja siis veel tal pea valutab, raisk...”

„Vabandust, kas Te olete ikka teadlik, et füüsiline vägivald Satelliidi kallal on seadusevastane?”

„Mis kuradi vägivald. Polnud seal mingit vägivalda. Tegelikult ta ise kukkus ja ega ta ju papist tehtud ei ole. Oot, ta pidi ju iseparanev süsteem olema, raisk, ta ainult teeskleb. Küll ma teda

veel õpetan korralikumalt käituma!”

Ootejärjekorras on 3 kõnet.

„Tervist! Helistasite Robosati klienditeenindusse, minu nimi on Li, kuidas ma saan teid aidata?”

„Tere, mul on selline imelik küsimus, et kas see on normaalne, kui see teie Satelliit, kui see salaja külmikust kartuleid sööb?”

„Kuidas, palun?”

„Et kas see on mingi toimimishäire või peabki nii olema, et ta pimedas salaja kartuleid vohmib? Mul tuli öösel janu, läksin kööki, et vett juua, ja leidsin selle teie kaaslane, kes on mul veel nii uus, et ma teda magamistuppa ei lase, külmiku juures toimetamas. Ma siis vaikselt vaatasin, et mis ta teeb, ja tema mugis seal kartuleid. Korralike kartuleid ei ole tänapäeval küll enam kerge saada, no aga ega mul kahju ei ole, söögu, lihtsalt. miks just öösel ja salaja? Ma lugesin teie juhendist, et toidust suudavad nad küll energiat toota, kuid see on nii marginaalne, et tegelikult neil seda vaja ei lähe, et siis kas see on normaalne käitumine?”

„Teil on täiesti õigus, satelliidid suudavad toitu kasulikuks energiaks transformeerida, kuid saadava energia kogus on nii väike, et tegelikult on söömine neile vaid sotsiaalne tegevus. Nii et üksinda söömine on mõneti üllatav. Energiapuudus teda küll öösel sööma ei pane, eriti veel elektriga varustatud kodus. Samas on Satelliidid programmeeritud käituma nagu reaalsed kaaslased ning öösel salaja külmikapi kallal käia on väga inimlik. Ma arvan, et see ongi taolise öise toimetamise põhjus. Kui Te soovite, siis me võime teostada talle kohe ka kiirdiagnostika, kindlustamaks, et programmis ei ole mingeid kõrvalekaldeid.”

„Ah ei, kui see peabki nii olema, siis las ta olla, mulle tundus see lihtsalt natuke imelik.”

„Teil on täiesti õigus, see tundubki imelik, ja just sellepärast me satelliite toodamegi, et saaksite harjuda tulevase kaasa imelike omadustega. Aga andke meile ikka teada, kui Te märkate meie toote juures ebakõlasid!”

„Jah, tänan teid, eks ma annan teada, kui ta hakkab näiteks sokke triikima või midagi veel jaburamat tegema.”

Ootejärjekorras on 1 kõne.

„Tervist! Helistasite Robosati klienditeenindusse, minu nimi on Li, kuidas ma saan teid aidata?”

„Tulge viige see oma Satelliidinärakas minu juurest ära. Ma ei taha enam seda. Ma ei talu enam tema juuresolekut!”

„Kas Te olete autoriseerinud lepingu lõpetamise? Ennetähtajaline lepingu lõpetamise protseduuri kohta saate rohkem teavet juhendi 25. leheküljelt. Ma võin muidugi ka Teile kohe selle põhipunktid ette lugeda, kuid kas Te enne ei ütleks, et mis sellise soovi põhjustas?”

„Ta, ta, see tiirane jääb tikkus ligi minu sõbrannale! Mulle ei meeldi, kui minu kaaslane, olgu ta siis robot või mitte, miilustab teistega! Teate, ma kutsusin paar-kolm oma parimat sõbrannat külla, tutvustasin neile seda satelliiti ja ühel hetkel märkasin, et minu parim sõbranna on koos temaga kadunud. Läksin siis otsima ning leidsin nad minu magamistoas amelemas. Ja oli kohe kaugele näha, et nad mõlemad on himuralt ametus. Ja, teate, mis ta mulle pärast ütles – et ta tahtis mulle head teha minu sõbranna kaudu. See närakas pakkus ka, et ma võiksin oma komput vahel jagada. Raiped, ta on minu oma ja nüüd olen ma kaotanud oma parima sõbranna, sest ma muidugi viskasin ta välja, ja nüüd viige oma kiimas robot ka minu juurest minema!”

„Kõigepealt palun rahunege! Kahetsusväärne, et Satelliidi tegevus Teile meelehärmi valmistab, kuid kahjuks pean ütlema, et taoline juhtum on väga tüüpiline just inimsuhetes. Ma arvan, et ta vabandas ja lubas, et selline olukord enam kunagi ei kordu?”

„Kuulge, mind ei huvita see, mis on tüüpiline või mitte. Ma ei soovi seda asja enam enda lähedale ja kõik! Jah, muidugi palus ta andeks ja lubas ei-tea-mida veel kokku, kuid mul on kõrini. Niiviisi minule ei tehta!”

„Sellisel juhul autoriseerige lepingu omapoolne lõpetamine. Kahjuks raha me Teile tagasi maksta ei saa, kuna iga Satelliit on eriline. Kusjuures pean ma lisama, et võrreldes inimese poolt antud lubatustega, siis Satelliidi omad on lõplikud, ta ei saa neid murda.”

„Seda et, kas ma sain nüüd õigesti aru, et lepingu minupoolisel lõpetamisel teie raha mulle tagasi isegi osaliselt ei maksa, kuigi ma teie teenust enam ei tarbi?”

„Jah, kui Te lepingu üle loete, siis näete isegi, et Teiepoolisel lepingu lõpetamisel ei ole meil mingeid kohustusi. Iga Satelliit valmistatakse spetsiaalselt kliendi järgi ning tema tagastamisel ei jää meil muud üle, kui ta utiliseerida. See on põhjus, miks lepingu kliendipoolisel lõpetamisel mingit finantstegevust ei saagi toimuma.”

„Teate, talle kuluks, kuidas te ütlesitegi, utiliseerimine küll vägagi ära, aga... Las ma mõtlen. Kas te võite kindlalt väita, et kui ta lubas, siis enam ta midagi sellist ei tee?”

„Jah, loomulikult. Selles suhtes on nad palju kindlamad kui inimesed. Kui Te kahtlete, siis ma võin lasta teha Teie Satelliidile diagnostika, kontrollimaks, et ta ikka oma sõnu peab?”

„Hea küll. Ma autoriseerin diagnostika. Ma tahaks tõesti näha, mis näo mu sõbrants teeb, kui ta jälle püüab oma käsi MINU kaaslane püksti toppida...”

Ootejärjekorras on 1 kõne.

„Tervist! Helistasite Robosati klienditeenindusse, minu nimi on Li, kuidas ma saan teid aidata?”

„Tere, kas te viisite Rob... khm, selle oma Satelliidi remonti?”

„Kellest me räägime? Vabandust, aga mis on Teie lepingu number?”

„Üks moment, ma kohe otsin selle ülesse. Mina olen see, kes teid ka varem tülitas, selle öise kartulite söömise probleemiga.”

„Ahjaa, tuleb meelde, kas ta hakkas nüüd Teil sokke triikima, või mis?”

„Ei, ei, mingeid uusi veidrusi ma ei ole täheldanud, pigem vastupidi, me oleme hakanud nagu järjest paremini sobima, aga täna koju tagasi tulles ei leidnud ma teda enam eest, no ja ma siis mõtlesin, et helistan teile, et äkki ta ikka vajas remonti või midagi sellist ja te viisite ta kuhugi ära.”

„Ilma kliendi ehk Teie loata ei vii me teda kuskile. Kui Te ütlete lepingu numbri, siis ma kontrollin veel üle, kuid ma olen kindel, et meie juures teda pole. Muidugi on olnud olukordi, kus Satelliit läheb välja, et näiteks oma kaaslasel lilli või midagi muud hankida, aga ka sellisel juhul saame me kohe tema asukoha teada, kui Te ütlete lepingu numbri ning autoriseerite kaugligipääsu.”

„Ja-jah, leidsingi lõpuks selle lepingu üles. Number on R36S2542 kriips 7.”

„Hmm, imelik, ma ei leia sellise numbriga lepingut. Kas Te saadaksite mulle palun oma nime ja aadressi? Ma püüan otsida nende abil. Ärge muretsege, Teie kaaslane ei kao kuskile.”

„Kohe saadan. Kas te tahate ka seda arve koopiat, kuhu ma ülekande tegin? Ma veel imestasin, et see on Roberti nimel, aga tema ütles, et segaduste vältimiseks ongi see teie firma poliitika, et igal Satelliidil on oma nimega konto, sest sinna jäetakse ka käibevahendid, mida ta saab kasutada.”

„Vabandust, aga mulle tundub, et ma pean teavitama korrakaitseorganeid. Meil ei ole sõlmitud ühtegi lepingut sellise numbriga, sellisel aadressil, ning ei ole teostatud ühegi Satelliidi eelprogrammeerimist Teie isiku- ja geenandmete põhjal. Loomulikult ei tee me Satelliitidele eraldi arvelduskontosid, kuigi see tundub olevat huvitav idee. Ma kahtlustan, et Te olete sattunud petturi ohvriks.”

„Mida! Te tahate öelda, et see, kes esines teie firma robotina, ei olnudki teie robot? Kelle oma ta siis oli? Või koguni ei olnud ta üldse robot, vaid hoopis inimene? Ja ma maksin talle selle tohutu summa ning ta tuli ja elas veel minu raha eest minu kodus? Ja et me koos... oh!”

„Rahunege, esialgsetel andmetel ei julge ma midagi väita, kuid selline kahtlus tekib küll. Maei tea, et mingi teine firma peale Robosati pakuks samal tasemel kaaslast. Aga las õiguskaitseorganid selgitavad välja, kelle või millega on tegu.”

„Tähendab, võib olla, et kõik see aeg elasin ma koos reaalse inimesega? Võhivõõraga! Et ma olin... Et ta tegelikult... Appi, kui piinlik! Ei, see ei saa võimalik olla. Et Robert ongi tõeline? Päris inimene! Oh... Kuulge, jätame need igasugu organid kõrvale, ma tahan teda tagasi, me just hakkasime nii hästi sobima! Ma lähen kohe ja otsin ta üles!”

Inimesed, häh! No, nad ka ei väsi. Üllatamast. Li tegi mõneks mikrosekundiks pausi. Maksimaalseks keeratud inimlikkuse järgi oli tal viimasest kliendist kahju. Ta oleks tahtnud temaga nõustuda ning jätta korralvurid juhtumist teavitamata, kuid muidugi ta ei saanud niiviisi toimida. Suunates kõnesalvestused vastavasse ametkonda, tundis Li sügavat kahetsust. Kahju, et ta ei saa kunagi teada, mis tunne on sokke triikida.

Ootejärjekorras oli 2 kõnet.

Jutt: Õpilane (Karen Orlau)

Teele oli voolanud uskumatult palju verd. Siin-seal läikisid loigud, sammaldunud kivisillutis oli libe ja kleepuv.

"Ma tean, mis ma olen!" mõtles Reno kurjalt. Ta ei pidanud isegi pingutama, et taevas kumama lööks.

"Ma tean, mis ma olen ja ma võitlen teiega!"

Ta seisis keset verest ligunenud teed ja lennutas enese ümber laavapunaseid kaari, oodates vastase esimest liigutust, et lõpuks ometi põletada, lüüa, purustada! Sest et ta suutis seda. Ta ei tahtnud mitte midagi muud nii kirglikult, kui lüüa. Vastu lüüa. Kogu oma värske, tulise ja uskumatu jõuga.

Ümberringi oli vaikus. Reno tundis, kuidas see kõrvatrummidele surub, ja ärkas.

See oli juba kolmas kord ühte ja sama unenägu näha. Oleks piisanud esimestki, et aru saada, milles asi. Keegi "neist" kippus ta piiride kallale. Reno oli seda hetke kaua oodanud ja end hästi ette valmistanud.

Tal oli ka aega - vanaeit Rissa hoiatas teda ju juba aastaid tagasi ja rumal olnuks sellist hoiatust mitte tähele panna.

Tookord, kui ta Rissa uksele koputas, oli ta kaheksa-aastane poisike, nii väikest kasvu, et paistis vaevu varasuvise heina seest välja. Ta oli juba mõnda aega vanaeide ümber tiirelnud, kartlik ja ärevil, aga Rissa ei teinud märkamagi. Reno pidas öösiti salaplaane, kuidas eidele märku anda, mis ta on, aga kui Rissa jälle välja ilmus, vaatas vana naine temast läbi ja Reno lõi araks. Ometi ei olnud vanamooril õpilast ja Reno oli üsna kindel, et kogu kirikkonnas polnudki kedagi teist, kes oleks sobinud. Ainult tema. Kas vanaeit lükkab ta sellesama pärast tagasi, miks teisedki seda tegid? Aga – just Rissale, ainult temale, ainult selles vallas, peaks Reno puudulikkus tühine olema? Niisama palavalt, kui poiss oma katkist keha häbenes, tundis ta uhkust jõu üle, mida ta eneses olevat uskus. Mõnikord oli häbi suurem kui lootus.

"Kui tema mind ei taha, siis pole ma elamist väärt." mõtles ta mõnikord, kui uni tulla ei tahtnud, teki all vigaseid käsi jalgade vahele surudes. Mida vana Rissa temas õieti nägi? Väärakat? Mis siis, kui see nii oligi?

Reno lükkas teki pealt, hiilis tasakesi üle toa ja surus end ema tuppa viiva ukse vastu. Kui väga tasa olla ja oodata, tuli ukselaudade vahelt ema lõhna. See lohutas. Ainult magama ei tohtinud sinna jääda, sest ema ärkas hommikul varem kui tema, ning teda hirmutas Reno leidmine ukse tagant, ning see, et ema temasse kartlikult suhtus, võis vaevata nagu löök rindu.

Lõpuks võttis poiss julguse kokku ja läks otse Rissa juurde.

Eide onn asus külast väljas, laaneserva esimeste suurte kuuskede vahel. Kõhe oli, kõrged puud kohisesid hoiatavalt, kuid miski hoidis Renot ära jooksmast. Ta koputas otsustavalt uksele.

Mustaksvanunud seinapalkide tagant kostsid lohisevad sammud. Hetkeks peatus Rissa teisel pool ust, justnagu kuulatades, ja Reno hoidis hinge kinni. Siis tegi vanaeit ukse riivist lahti.

Nad seisisid ja vaatasid üksteist. Rissa mõõtis Reno armetut nirgikeha, tema kahvatust, millele

päike ei mõjunud, ta pikki peenikesi sõrmi, aga ta nägi ka kitsaid kriipsuhuuli, kurjalt teravat lõuga ja tumehalle silmi, mis vaatasid raske ja nii väikese poisi kohta liiga läbilõikava pilguga.

Ta tahtis ukse kinni tõmmata, aga Reno sai jala vahele. "Mesasja sa tahad?" küsis eit siis tõredalt.

"Võta mind õpilaseks!" kõlas soov, mis tuli sügavalt hingepõhjast.

"Sind?!" Rissa lasi ukse lahti ja vaatas poissi uuesti, vaatas kaua. Reno tundis end vanaeide vesihalli pilgu all nagu pörsas lihuniku käes, kuid pidas vastu.

"Sind!" naeris Rissa põlastavalt. "Ära tee nalja."

"Palun võta mind!" hüüdis Reno, teise otsuse lõplikkust kuulda tahtmata, endal hää l kurgus kinni.

"Kao mu silmist!" käratas Rissa ja ta hambutu lõug tudises kiiremini kui tavaliselt. "Kasi minema! Mine õpi endale amet, ela inimese elu ja viska see mõte peast! Ära mängi tulega või saad kõrvetada!" Ta lõi ukse kinni sellise pauguga, et varesed tõusid kuuselatvadest kraaksudes lendu.

Reno ei mäletanud, kuidas ta kuusikust koju sai, süda tagus kurgus, aga silmad olid kuivad.

"Mul pole teda vaja." otsustas ta. "Ma saan ise ka."

Nõidu polnud palju. Vast üks kolme-nelja küla peale, kuid nõidadel olid omad, väga vanad piirid, millest kinni hoiti, oli siis vahepeal kuhugi kirik ehitatud või mitte. Sellepärast juhtuski, et mõnikord oli kogudus jagatud kolme nõiavahel, mõnikord jooksis üks nõid kolme koguduse asju. Sellised veidrused olid siiski harvad, sest, nagu rahvas ütles – kirikud sättisid ennast nõidade järgi. Ja targasti tegid, sest kui suremiseasjad käisid kiriku alla, olid sündimise- ja elamiseasjad nõiavahel ja enamasti oli mõlemal käed-jalad tööd täis.

Nõidu kardeti, kuid nad olid vajalikud, sest kui tõsine häda käes, oli igalühel kindlam tunne, kui nõialt abi võis saada, ja kui keegi üldse hingevaakuja surma hammaste vahelt tagasi tõi, siis ainult nõid. Kui temal ka asi untsu läks, võis kirikisa tulla ja sõnad peale lugeda, halba ei teinud see siis enam kellelegi. Aga, et sellest enne kasu oleks olnud – selle uskumiseks pidi vaimust nõrk või vanatüdruk olema.

Nõiad kaitsesid oma võimupiire kiivalt, elasid omaette ega armastanud üksteise seltsi, kuid nagu hundid, kes talvel, kui toitu vähe, karja kogunevad, said nõiad siis, kui tõesti väga vaja oli, kokku, et nõu pidada. Õhk oli siis tavaliselt varjatud hammastenäitamisest ja külmast ettevaatlikkusest pinges, kuid vastuvõetud otsuseid võeti seadusena. See oli lihtinimestega kooselamiseks hädavajalik.

Kui nõid õpilase võttis, päris õpilane pärast õiguse vana nõiapiiridele, sest võis kindel olla, et õpetaja oma asemikule mõned väga olulised reeglid selgeks teeb. Isehakanuid ei talitsenud ükski seadus, nad olid ohuks nii inimestele kui nõidadele endile, seepärast tehti isehakanutele ruttu ots peale. Visahingelisi, kes kõrtside ja maanteed eikellegimaal hulkusid ja oma oskusi pigem tapmiseks ja varastamiseks kasutasid, kutsuti mustadeks, määruteks või märgituteks, ja nende endi elu ei maksnud midagi.

Üksinda õppida ei olnud lihtne. Kõige raskem oli hirmust üle saada. Igal õhtul võitles sisemine sund hirmuga ning võitis enamasti, kuigi napilt. Oli ka neid öid, mil hirm liiga tugevaks

osutus ja Reno koikusse peitu põgenes, kükitades seal, tekk tihedalt ümber, julgemata hommikuni silmi kinni panna. Aga järgmisel õhtul seisis ta jälle õues ja tundis, kuidas hämarus ligi hiilib ning kaasik maja taga ärkab ja sosistab. Vanaisa istutatud puud andsid julgust, need kased olid tema sõbrad. Kaasiku tagant algas aga kuusemets, sünge, pime, sügav. Ta jalad värisesid, kui ta end sammhaaval edasi sundis. Ta oli ju varemgi pimedas metsas käinud, eksinud hane otsinud, hagu korjates hilja peale jäänud või marjul liiga kaugele läinud, aga see polnud see.

Nüüd otsis ta silmi - ja kartis neid, kui neid lõpuks nägi. Kuulatas hingamist ja see pani ta värisema. Ta kartis kõike, kuid kõige rohkem isa Kuu hunte ja hingepüüdjaid. Tuulehoog puhus ta pingule nagu pillikeele ja jalad tahtsid tagasi koju joosta, kui tahe neid edasi sundis. Lõpuks vajus Reno kastesele samblale põlvili ja sosistas: "Tule!", ise hirmust poolsurnud.

Hommik leidis ta külmast kangena. Ta tuikus karja, magas seal hanede kaagatamist läbi une kuulates kasetüve najal, mälumataununenud karaskisuutäis põses. Hämaruse saabudes ronis ta metsa tagasi, endal jalad all nagu nõõriotsad. Hirm oli suur, aga tahe oli tugevam.

Nii läks nädalaid, kuid... terve suvi. Teine. Kolmas... Neljas...

Ta tuikus päeval tööd teha lihtsalt tahtejõust, sageli jäi sellest väheks, siis tuli vihast jõudu juurde ammutada ja see aitas alati. Ta meenutas Rissa vana seenega sarnanevat nägu, tunnet, kui ta, nutt tulise kerana kurgus, kuusikust koju jooksis. Rissa ei pidanud teda mitte nõiatööks kõlbmatuks, vanaeit lihtsalt kartis teda! Ometi oleks just Rissa pidanud aru saama, kui palju see Reno jaoks tähendas. Äratõukamine oli ebaõiglane ja alandav, selle meenutamine toitis Reno tahet, kui see kõikuma hakkas.

Hirm teise maailma ees kadus ajapikku, tal polnud enam piiri ületamiseks pimedust vaja, sest ta hakkas sobituma. Hirm teravdas meeli, õpetas, kuidas õieti üldse näha ja kuulata. Nüüd püüdis ta tajutut mõista.

Mõnikord tabas ta end kahtluselt, kas seda kõike endale siiski ette ei kujuta. Lihtsalt sellepärast, et ta niiväga tahtis.

"Ei." ütles sisemine hääl. "Sa tead. Sa oskad. Sa oled!"

Reno võis end nüüd kasvõi karja valvates unustada kuusepuud vaatama. Süvenedes selle koore keerulisse mustrisse, õppis salameeli käänama. Tajus hingajaid lähedal. Kuulatas kolmanda kõrvaga ja kuulis sosistamist.

"Ma suudan seda! Ma tean, mis ma olen!" kinnitust saanud usk andis jõudu. "Oh, kurat, ma tean."

Keretäie kadunud lammaste eest võttis ta vastu tuima allaheitlikkusega, liiati ei raatsinud ema kõvasti lüüa.

"Ära mängi tulega!" hoiatas ema kunagi. "Keegi ei pääse karistamata." Tema teadis neist asjust ühtteist, ta vanaema õde oli samuti olnud nõid ja ema kartis teda nagu tuld. Reno mäletas häguselt, kuidas üks paks ja haisev vana naine oli ta õhku tõstnud, hüpitanud, nuusutanud, nagu koer konti ja siis ootamatult maha pillanud.

"Raske laps sul!" ütles vanaeit Reno emale, kui see hirmunult poja juurde jooksis ja ta sülle haaras. Reno oli sel ajal küll veel väga väike, aga ta märkas vaartädi silmis selget kurja sädet.

Ükskord, mäletas ta, läksid nad emaga tädile külla. Ema ei tahtnud Renot kaasa võtta, aga last polnud kuhugi jätta.

"Ole minu ligi ja ära tädi pahanda!" õpetas ta poissi. "Hoia mu käest kinni!" Reno noogutas

tummalt.

Kui nad läbi metsatuka kohale jõudsid, seisis vanatädi maja ees tiigi ääres. Tal oli käes rabelev ja siputav kott, mille külge eit parajasti kivi sidus.

"Tere, Marta!" tervitas ema aupaklikult. "Kuidas tervis on?"

Vanatädi tõstis pea ja silmitses neid, lai hambutu suu naeratuses pärani. "Koer, va reo, sai kutsikaga maha - ja see puha vördjas, kolme käpaga! Ei sellest elulooma saa, vette, mis muud." Ta rääkis küll emale, aga vaatas ise Renole otsa ja viskas koti tiiki.

Kustus niutsatus, kui kivi koti vee alla tõmbas. Kuigi Reno pigistas silmad kinni, tundis ta, kuidas kutsika viimased hingetõmbed õhumullidena pinnale tõusevad. Ta tegi silmad lahti ja nägi vanatädi ainitist säravat pilku. Ka tema ei vaadanud tiigi poole, vaid jälgis Renot, salamuie suul. Reno oli siis juba päris suur poiss, aga siis lõugas ta keset õue, nagu jaksas, ega saanud ema kartlikust vaigistamisest hoolimata pidama. Ta jättis järele alles siis, kui jõud otsa sai.

Valjus hääles leidis ta kaitset hiljemgi.

Vanatädi suri mõned nädalad hiljem ja Renol oli selle üle hea meel. Ometi kuulis ta öösiti mõnedki korrad selgelt niutsumist ja kraapimist ukse taga.

"Eit tegi kooljalooma" teadis ta korraga, kuigi polnud kooljaloomadest kunagi midagi kuulnud. Sel hetkel sündiski temas otsus Rissa juurde minna. Ta pidi seda tegema, et ellu jääda, kui kooljaloom ükskord tuppa tuleb.

"Hakkame kanakitkumist mängima!" hüüdis Meiko ja lehvitas kätega, endal suu heastmeelest kõrvuni. "Tibu-tibu-tibu! Tule siia, me teeme sinust suppi!"

"Kuule, kana, kas sa inimesejuttu ka räägid?" itsitas Leena ja sudis aiateibaga aida alla. "Kas sa, kana, lendu ka tõused?"

"Äh, loll, millal kana lennanud on?" tiris Meiko Leenat saagist eemale. "Äkki ta hoopis muneb meile?"

"Jah, kana, mune meile üks muna! Mune meile kohe kuldmuna, sa oled ju selline suur kana!"

"Kuldmuna, Reno muneb meile kohe kuldmuna! Ka-ka-kaaa... Kakab meile muna!" Meiko lõkerdas naerda, aga Leena vaatas enne igaksjuhuks kahele poole ümberringi, enne kui vennaga liitus. "Ääh, see nüüd laseb sulle kuldmuna, Reno laseb aganaid ja saepuru."

Reno redutas aida all nagu kass, naabrilaste toikad ei ulatanud temani. Need ei julgenud talle järgi ronida, sorkisid niisama.

"Uist, lapsed, mis te siin kisate?" kostus Tamme Mari laisavõitu hää. "Ema ei andnud kodus tööd teha või?"

Reno nägi aida alt ainult Tamme perenaise jämedaid jalasääri, kuid needki mõjusid kindlustandvalt.

"Me ... niisama."

"Mille te nüüd sinna ajasite?" kummardus Mari ähkides aida alla vaatama. Kui ta silmad sealse hämaraga harjusid ning ta Renot nägi, ohkas ta: "Oh sa halastaja ristivägi!" ning tegi igaksjuhuks ka ühe märgi, mis kurja silma vastu kaitses.

"Tehke, et siit kaote! Lastel aru peas!" Mari kihutas Meiko ja Leena minema ning kadus ka ise kiirema kõnnakuga kui tavaliselt, korra või paar pelglikult üle õla tagasi vaadates.

Reno ronis ettevaatlikult peidupaigast välja, kloppis särgi puhtaks ja jäi pead väänutades aida ette seisma. Ta käed olid ebataavaliselt pikad ning neil oli kummalgi neli ülipikka ja peenikest sõrme. Üks õlg tuikas valusalt – koht, kuhu Meiko teda varitsusest kaikaga oli tabanud. Lööb tuli ootamatult, nagu ka see, et väike Leena oli koos vennaga, ja naeris.

Ükskõik, kuidas ta ka ennast talitseda püüdis, värisesid ta jalad ikka edasi. Kui ta lõpuks kaotas ka võitluse pisaratega, tagus ta oma vigaseid käsi vastu krobelisi palke, kuni nutt järgi jäi.

"Mis sa sellest vördjast üldse alles jätsid?" kuulis Reno köögist saunanaise sosinat.

"Mis sa hullu juttu ajad! Laps magab teisel pool ahju, kuuleb veel... " oli ema tõrges. Saunanaine oli teada latatara, käis ja seletas mööda küla ja raiskas teiste aega- aga keegi ei julgenud teda otse pahandada. Räägib pärast ei tea mida ja uskujaid leidis ikka.

"Ah... ega ta ei kuule. Misasja sa temaga teha mõtled küll? Laps puha vördjake ju... Oleks mulle omal ajal paar rubla andnud, oleks kõik kenasti. Oleksid ehk mehegi leidnud veel... " heietas Saida edasi.

"Lase olla pealegi... Isegi tööd teeb ja... " kostus ema vaikne hää. Reno hoidis hinge kinni.

"Ära lori, mis tööd - nende kätega? Ja rahvas sosistab, et ta peaga pole kah asi korras... Käib teine öösel metsas möirgamas. Mis sa selle kohta öelda oskad? Äkitsi on hull ka veel?"

Ema vaikis.

"Peidab ennast metsa ära ja siis möirgab. Justkui kurjad vaimud oleks. Jahimehed ehmatasid päris ära, mõtle, nad ju täismehed ja mitmekesi metsas, aga see hää oli kõhedaks võtnud. Hakkasid siis ikka hääle poole hiilima, sest kõrtsmikul oli hõbekuul püssis... tead isegi, mis. Ja leidsid selle põõsastest, endal silmad pahupidi, ainult valged väljas... aga möirgas nagu vana karu, suust jooksis ila nagu poolemeelsel. Mets ümberringi kottpime. Olekski poiss peaaegu hõbekuuli saanud. Mis sa selle peale kostad, ah?"

Ema ohkas väsinult. "Eks ta üksi mängib, mis tal pähe tuleb, mina ei tea..."

"Mängib see jah sul niiviisi! Sa ole ettevaatlik! Mina olen sind igastahes hoiatanud."

Ema ja Saida tasandasid veel häält, nüüd ei saanud Reno enam nende sosinatest aru.

"Sure ära!" mõtles Reno ja viha täitis kogu ta keha nagu teine vereringe. Läbi selle tundis ta isegi seda, et ta mõlemal käel on neli sõrme ja mitte ühtegi põialt. "Ma tahan, et sa ära sureks. Sure! Sure!"

Saida sosistas veel mõned ma ju hoiatasin- moodi kõlavad sõnad ja kobistas uksest välja.

Vanaeit suri peagi, külmetus olla hinge võtnud. Külmas mäletati veel mitu aastat eide irevil suud, justnagu oleks teine enne teise ilma minemist midagi väga koledat näinud.

Ema istus sel õhtul Reno koikuveerel. "On sinuga kõik korras?" küsis ta lõpuks. Reno noogutas innukalt.

Lõpuks tuli Rissa hoiatama. Ta leidis Reno heinamaalt heina kaarutamast. Poiss kasutas reha vigastest kätest hoolimata väga osavalt, sülitas ainult pihku sagedamini kui need, kellel pöidlad olemas. Vana naine vaatas hetke, kuidas poiss heina kaarutas, ja astus siis lähemale.

Rissa oli väga vana ja Reno märkas, et oli kühmuvajunud naisest juba pool pead pikem. Rissa juuksed olid hõredad, roosa pealagi paistis selgelt hallide ebemete välja. Vanamoori lõug tudises rohkem kui Reno seda mäletas, ja tema kühmulised, maksaplekke täis käed kuulusid surmale, veider oli näha neid liigutamas.

"Rissa, sa oled vana." ütles Reno kõlavalt. See oli nii tõsi, et muud jõudu polnud vajagi. "Sa sured varsti ära."

"Sina oled ainult üks vigane kutsikas!" ütles Rissa talle sama kindlalt vastu. Temagi teadis just neid õigeid sõnu...

"Kui sind enam pole, siis kuulub kogu meie kant mulle." Reno peaaegu naeratas, kui ta seda ütles. "Mul aega on. Sina.. sa ju ei näe enam kevadetki."

"Sinu aeg on lühem, kui arvad!" käratas Rissa. "Ja sina ei sobi siia. Sa pole muud kui üks kurjavaimu mardus, maanõida sinust ei saa, uhkust ja ülbust oled ülearu täis!" Reno ei osanud midagi öelda, voolis ainult rehavart pihus.

"Mina kaon ära küll, aga siis tuleb keegi teine ja sul pole midagi ütlemist. Annaks jumal, et see oleks ometigi naine. Lisaks sellele, et sul hinge sees ja pöidlaid küljes pole, on sul ju veel noks püksis kah. Ptüi! Ise tahab veel nõiaks, mõtle!"

Renol vajus suu ammuli. "Kuradi vanamooriraisk!" oskas ta ainult mõelda. "No mida on temal minu püksi asja?"

"Ääääh, üks kutsikas ikka oled!" parastas vanamoor ja irvitas hambutu suuga ta punastamist. "Ise ronis veel õpilaseks, vaata sa mul! No egas midagi, mina olen oma töö teinud, rohkem ei kuule sa minu käest piuksugi."

Reno põrnitses jonnakalt enese ette ega märganud seepärast, kuidas Rissa minnes talle üle õla pika pika pilgu heitis ja omaette rahulolevalt muigas.

Rissal oli õigus. Nad ei saanud Renoga enam kokku, ning peale aastavahetust oli Rissa surnud ja maetud. Kivi pea peal ja soolaring ümber. Rist kah püsti.

Reno oli kogu kandi ainukene nõid, ainult keegi ei võinud seda veel päris kindlalt teada.

Aastad läksid ja inimesed surid. Reno juurde abi küsima ei tulnud. Kui poisi ema tubaseks jäi, jäi teerada nende maja ja küla vahel rohtu.

"Küll nad tulevad." teadis Reno.

Ainult ema päris sageli: "Mis küla peal uudist?" justnagu ei teaks, et Renol pole aimugi. "Mind ei huvita! On neil mind tarvis, siis tulevad. Küll häda ajab." Kui naabripoiss Meiko ühel talvel haigeks jäi ja kevadekski voodist ei tõusnud, tundis Reno, et sula oli tõesti käes. Iga hommik töötas palujat väravas.

"Kui mitte täna, siis homme." teadis ta. "Varsti." Meikol ei olnud enam palju elujõudu alles ning tema oli noorperemees. Need ei tohi surra.

"Reno!" kõnetas ema teda ühel õhtul, kui nad olid ahjunaereid söönud nagu tavaliselt ja

seadsid magama. "Kas sa mäletad, et vana Rissa su käsi ravis?"

"Ei. Ei mäleta. Aga paistab, et ei õnnestunud."

"Ta ei sallinud sind juba siis, aga ta tuli meie juurde kutsumatagi ja tegi, mis oskas..."

"Kahju küll, et ta selline käpard oli." kehtitas Reno õlgu.

"Jah, aga... ta oli kuidagi nagu toeks."

"Sellega, et rääkis, kuidas mind tuleks linaleoauku visata? Kui see sulle toeks oli, siis.... "

"Nojah, aga... ta ikkagi ravis. Mis sest, et oli karmi sõnaga."

"Minu poolest oleks see ravimine võinud samahästi küll olemata olla. Mis kasu sellest oli?"

"Ah, ega muud kui... "

"Mina pole Rissa! Küll nad kuradid tulevad ja paluvad, mul aega oodata on! Mina ennast toppima ei lähe." ütles Reno kurjalt. Ema oli lihtsalt liiga pehme. "Ja kui ei palu, siis kärvavad maha, mis see minu asi on."

"Aga see on ju sinu küla...?" ei jätnud ema seekord nii kergesti järgi.

"Jah! Just! Selles see asi ongi! See on minu küla ja ma teen temaga täpselt, mis ise tahan. Ei olnud ma Rissa jaoks hea küll, ei pea mina tema reeglite järgi tantsima! Ei ole ma hea küll, et paluma tulla, ei pea mina kedagi maha kärvamast takistama! Ma ei hakka kätt ette panema, kui kellelgi teise ilma nii kiire on, et siit ei jõua läbi astuda!"

"Mis nõid sa siis oledki?" küsis ema vaikselt.

"Aga vaata, mina just olengi!"

Ema ei julgenud enam midagi öelda, kui poisile otsa vaatas. Reno, kes oli tavaliselt üsna vaikne ja rahulik, oli korraga tige nagu mardus.

"Ja ma saan, mida ma tahan." Reno ronis asemele ja keeras end kõhuli.

"Meikol on mõned päevad veel jäänud..." ümises ta mõne aja pärast omaette, justkui ütleks, et homme tuleb hea ilm.

Sel öösel nägi ta kolmandat korda sedasama und. Ta lõrises nagu koer, kes hoiab võõraid oma väravast eemal, möirgas nagu karu, pildus sõrmedest tuld, endal turjakarvad verelõhnast turris.

Ärgates teadis Reno, et tulija on lähedal.

Kooljaloom oli öösel kurjasti ust kriipinud.

Neil päevil tulid uued tüdrukud ja sulased. Niipea, kui Reno naabrimajast Kaskmelt uut tüdrukut nägi, teadis ta, kellega on tegu. Ta polnud oodanud, et uus nii avalikult tuleks - ja otse Kaskmele, haige Meiko juurde. Rissa ja Marta poleks nii teinud, kui nad veel siinilmas olid, aga nad olid ka vanad ja kavalad. Pidi kiiresti tegutsema, enne kui uus julgeb avalikult ravima hakata ja külas asjad segaseks ajab.

Reno kaevas heinamaa ääres kraavi, kui märkas, et Kaskme uus tüdruk teda kevadise võsa varjust hiilis. Tüdruk näis esialgu ainult veidi vanem kui tema, aga ta liigutused tundusid ebaloomulikult haprad ja ettevaatlikud. Võimalik, et tegemist oli moondajaga. Reno tegi näo,

nagu poleks kedagi märganud ja kaevas hoolega kraavi, kuni oli kindel, et tüdruk vaatamisest isu täis sai ja ära läks. Ta kaevas veel veidi, viskas siis labida maha ja astus kiirel sammul kuusiku poole.

"Kuhu sina siis nüüd lähed?" hõikas ema imestunult.

"Metsa!" heitis Reno üle õla ja oli juba väravast väljas.

Metsa ta läkski, sest kooljajuure varusid oli vaja täiendada. Taskupõhjas oli kolm juurikat, neist piisas ainult selleks, mida ta plaanis, öise loomakeste vastu oli aga ka kaitset vaja. Noh, pole viga - ta peab vastu ka värskete, suitsutamata juurtega.

Legendik, kuhu ta kõik oma jahisaagid oli matnud, kandis priskelt kooljajuurt, ning ta lõikas seda taskud täis. Kõndis siis salapaigale varjamisringid peale ja lõikas otse läbi kuusiku Kaskme poole.

Ta hiilis ümber taluhoonete, piisavalt kaugelt, et teda ei märgataks, kuid piisavalt lähedalt, et peremaja katuseharja silmas pidada, ja kaevas juured maasse, igaühe kohal sosinal sajatades. Varjamisringe ta nende ümber teha ei saanud, oleks väe kinni võtnud, sellepärast peitis ta juureotsad lihtsalt väga hoolikalt samblasse. No las see lihverdis otsib, kui tahab, see peaks talle suveni tegevust andma.

Koju minnes oli Reno rahulolev nagu mäger. Kui uus peaks nüüd ainult proovima Meikot sõnuda, teeb ta juurtele tee lahti ja naabrimees läheb kindlalt looja karja. Tüdruk kihutatakse külast häbiga minema. Kolmest juurest piisab, et täies tervises metsamees tühjaks imeda, kui keegi vaid oleks piisavalt loll, et juure ringis ravisõnu proovida, ja muu kui sõnad naabrimeest enam ei aidanud. Rohtudega võis tal küll hinge veidi kauem sees hoida, aga see Renot ei huvitanud. Rohuteed oskas keeta peaaegu igaüks, see polnud mingi kunst.

Polnud küll just ilus asi naabripoissi niimoodi silmusesse visata, kuid Meiko oli selle rohkem kui ära teeninud. Nõida ei narrita.

Märg kutsikas istus keset põrandat, tühjad silmakoopad Reno poole. Loom tilkus ja lõdises armetult, kuid tal olid suure koera kollased hambad. Kuigi ta lihast paistsid läbi valged surnuussid, olid ta käpad tugevate küünistega varustatud ning Reno uskus end teadvat, et jõust neil puudu ei tule. Värske kooljajuur ei olnud nii vägev kui suitsutatud taim ega pidanud looma ukse taga. Siiski hoidis padja alla pistetud juurikas eluka koikust eemal, nii et Reno oleks võinud rahulikult magama jääda ilma seegi kord õnnetut looma vigastamata.

Ta siiski ei uinunud, vaid lamas avalisilmi. Ta mõtles pingsalt ja leidis siis, et ei oleks saanud midagi targemat teha. Uus pidi olema ravija, sest ainult ravija peaks otse surija juurde minema. Ning Reno juba Meikot ei loovuta.

Korraga käis majauks.

Reno kargas istukile, selg hirmuhigine. Sa sinine kurat - polnudki ravija! See oli puhas pettus!

Uksel seisis Meiko, silmad hallid nagu surnutel ikka. Ja hambad nagu kooljaloomadel - pikad ja teravad. Vana, suitsutatud kooljajuur oleks võibolla ka tema ukse taha jätnud, kuid nüüd tuli ta koikule lohiseva sammuga lähemale. Palju lähemale kui kutsikas.

Meiko istus otse Reno ette maha, lõug üle koikuserva ja vahtis sealt üles. Tasakesi libisesid ka käed linale, nii et ta küüned jäid kutsika lõuaga ühele joonele. Täpselt nii kaugele, kui kooljajuur lubas.

Reno unustas vandumise. Tal ei jäänud muud üle, kui hakata sõnama ning pealegi ülima ettevaatlikkusega - uus võis samuti jõuda ühtteist üles sättida, mis sõnu teistpidi keerab ja ta _võis_ Reno kaitsetega hakkama saada. Nooruk ei eksinud siiski kordagi, kuigi tajus mitmel korral silmuseid, ja vihatud naabripoiss lagunes ta silme all. Isegi nii, et oli tõsine häda ta hommikuse ärasaatmisega - kui Meiko sellisena Reno majast leitakse, võis asi hulluks minna.

Uue nõiia juurde ei saanud ta Meikot sõnuda - see oli kogu Kaskmele kaitse peale pannud. Seepärast saatis Reno surnumehe otse sohu ja temaga tükkis ka kutsika, kuigi sellest elukast oli omamoodi kahjugi. Praegu näis, et vana Marta kooljaloom oli Reno päästnud, sest poleks olnud kutsikat, poleks olnud ka juurt padja all. Poiss muigas rõõmutult. Kes oleks seda arvanud...

Hommikuks oli Reno omadega üsna läbi. Vastusõnade vahel põiklemine ja pidev surumine väsitasid kõvasti. Lausudes polnud ta saanud uuele tüdrukule mõelda, kuid niipea, kui öised külalised laukasse vajusid, ronis Reno majast välja ja kontrollis kaitseid. Kõik tundus korras olevat. Peale selle imepisikese augu, mille ta kutsika jaoks oli jätnud ning mille ta nüüd kinni pani. Nüüd võis uus soerd kogu küla ära pöörata, aga temani nad ei ulata. Hetkeks kihvatas kadedus hingest läbi, tegemist oli ikkagi tema külaga.

Kuidas kurat on teised tema vastu musta nõiia saatnud? Kuigi ta oli ise väljaarvatu, teadis ta vähemalt nii palju, et üks asi on inimene ravimata jätta, hoopis teine aga tappa. Kas siis uus polnudki teiste saadetud? Väljaarvatu, nagu temagi? Aga mis tal siis Reno küllasse asja oli?

Reno turgutas end natuke ning saatis siis varesed välja. Hoiavad uuel silma peal. Ta suutis seda loitsu hoida umbes päevajagu, nii et võis ise samal ajal muule mõelda, aga nii pikka aega polnud vajagi. Varude täiendamine ja veel mõned olulised teod võtsid ainult pool päeva.

Ta kiirustas metsas, sest tuul kandis ärevaid sõnumeid. See ohkas ja ümises nagu elusolend, rabistas lehti ja keerutas heina. Ronk, va mustlind, kraaksatas üheainsa korra, kui Reno lagendikule astus, ja ei tõusnud lendu. Rebane, keda ta kohtas, seisatas, vaatas teda hirmutult ja keeras siis laisalt vasakule. Sabaots paistis tüvede vahelt nagu pilge. Oks, mille ta pihlakalt murdis, oli seest mäda. Hoiatusi oli rohkem, kui ta jaksas tähele panna. Vastane oli väga vägev.

Korraga tajus ta, et vastaseid oli rohkem!

Kui Reno vastu õhtut külla tagasi läks, olid ta taskud pungil ja külatüdrukud pörkasid ta naeratust nähes ehmunult teerajalt kõrvale. Reno silmad lausa hiilgasid ja ta ümises eneselegi märkamatuks vaikselt laulda.

Ta pesi end, pani puhta särgi selga ning tegi ikka veel ümisesedes koldesse tule. Puistas leekidesse mõned peotäied taimi ja istus siis kolde ette maha. Tõmbas suitsuste kätega enese ümber ringi ja lausus selle tugevaks.

Tunnid läksid.

Leegid praksusid hubaselt, ning tuul undas korstnas. Kaks.... ei, kolm. Neid on kokku kolm ja nad on kõik juba külas. Kes need teised on? Ravijad? Moondajad? Nägijad? Või suunajad, nagu Reno? Kui neid oli kolm, siis oli neil järelikult kiire. Tema võis oma urus oodata.

Öökull huikas. Reno pööras pead hääle suunas, kuid jälgis pilguga leeke. Siis liigutas ta suud, torutades huuli nagu oleks vastu huiganud. Lind hüüdis veel. Reno pilgutas kiiresti silmi ja hetkeks peegeldusid leegid vastu suurtelt kollastelt silmavalgeta iiristel. Keegi läks metsas lendu, libisedes hääletu varjuna üle kastese sambla.

Reno tajus kuklaga pilku, pööras pead ja nägi mustavas aknaruudus kahvatut nägu. Hägune

kate peitis näojooned, paistsid ainult silmade ja suu tumedad koopad. Reno keskendus ta kulmude vahele ja püüdis väänata. Hetk vaikust, siis kadus nägu akna tagant ja ööst kostus pilkavat naeru.

Kolm tugevat koputust uksele. Enne kui Reno jõudnuks liigutada, lendas see pärani ja tuppa visati raske tomp, mis lõhnas värske vere järgi. Reno silmitses seda, väristades külma õueõhu käes õlgu. Põrandal lebas maharaiutud pea, hallide salkude ja laia nõbinina järgi tundis ta ära Kuusemäe perenaise ja tuttav ängikihvatus hinges tuli tagasi. Nad olid tema külas sees ja tegid, mis tahtsid. Mustad nõiad.

Korruga lõi pea silmad lahti ja sosistas midagi. Kuusemäe Anne muidu nii ürgrahulikud helesinised silmad olid pärani, verd täis valgunud ja keel ei tahtnud sõna kuulata, vaid lätsus kohmakalt vastu kuivavat suulage ja pundus ta vanade hammaste vahelt tuima lihakäntsakana välja. Reno surus huuled kokku ja otsis. Lõpuks julges ta vastusõna öelda ja pea lagunes põrandale laiali, muutudes veriseks saviks, turbasamblaks ja millekski väikeseks, mis tegi selle segu sees oma viimaseid liigutusi.

Poiss pühkis otsaest highi. Vastased tahtsid ta endast välja viia, kuid temal oli vaja veel vastu pidada ja oodata.

Ena magamiskambri uks käis lahti nagu tõmbetuulest ja Reno süda võpatas. Ei paistnud palkseinu ega ema voodi triibulise tekiga kaetud otsa, tundus, nagu poleks seal kunagi tuba olnudki, sest uks viis aeda, peenardeni, mis asusid tegelikult magamistoa taga.

Reno teadis, et nad löövad kõige nõrgemasse kohta, ta oli selleks ette valmistunud, kuid seda oli ikkagi raske välja kannatada. Ta oli ema ümber kaitseid üles tõstnud, niipalju kui oskas, kuid praegu ei saanud ta mitte mingil juhul uurima minna, kas nähtu oli tõeline, või oli tegu moondaja trikiga. Jäi ainult loota, et kaitseid töötasid. Ta lisas tulle mõned taimed ja hoidis käsi suitsus.

Katuselt kostus rabinat. Ta oli jätnud katuse mõnest kohast kaitsmata, nagu poleks tal piisavalt jõudu, ja paistis, et vähemalt üks oli selle peale tulnud, et ülevalt rünnata.

Reno tundis, kuidas miski hingamisele surus. Rinnakorv vajus sissepoole, nagu pigistaks küla sepp teda oma seakintsujämeduste kätega, ja hing jäi kinni. Ta surus lõua rinna ja tugevdas ringi. Katuselolija sai vastupanust hoogu juurde ja surus veel. Akna tagant kostus sajatamise sosinat. Naisehää, küllap Kaskme tüdruk. Tuli praksus. Reno surus söestunud taimevarre pihku ja hakkis hingeõhku, lükates üles kõrvetavalt kuumi vooge. Katuselt kostus vihast urinat ja poisi hing löödi jälle kinni. Ta naeratas pead väänutades, vastane hakkas hoogu minema, see oli hea. Allteadvus hoiatas, et akna taga sosistaja lõhub juba ta kaitseid, kuid tal polnud mahti sellega tegeleda.

Öökull huikas. Lõpuks ometi. Reno nägi ülevalt alla vaadates oma maja katust ja selle harjal istumas kõhna kahvatunäolist keskealist meest. Ta liigutused olid närvilised ja kiired nagu jahtipidaval rebasel. Toasistuv Reno hüüdis kulli ja tõmbas nendevahelise sideme kokku. Võõras jäi nende nelja silma vahele ja märkas seda liiga hilja. Nüüd vallandas Reno kogu suitsust püütud jõu, peegeldas seda linna metsikutes kollastes silmades ja surus siis hooga võõra kuklasse. Vanad peatasid südame, kuid Reno meelest oli see rumal. Süda polnud pooltki nii tähtis.

Võõras nõid vajus katuselt alla, hall ollus ninasõõrmetest voolamas.

Öökull otsis teist, seda, kes oli akna taga sajatanud, kuid ei näinud enam kedagi.

Teine nõid oli kulli huiget märganud ja põgenenud.

Reno ootas veidi, kuigi suutis oma kärsitust vaevu ohjes hoida. Ei kostunud ühtegi häält. Ka öökull ei näinud midagi kahtlast. Lõpuks usaldas ta linnu minema lasta ja hakkas kolde ees istudes ettevaatlikult oma kaitseid kontrollima. Need olid peaaegu korras, mõnes kohas oli sajataja küüned vahele saanud ja natukene katteid rebinud. Järelikult pidi ema ja tema magamistuba olema seal, kus ennegi, uksest paistis lihtsalt moondus. Reno asus selle süda otsima, leidis jälje ja sõnas vastusõna. Pilt muutus häguseks ning lõpuks nägi ta magamistuba täpselt seal, kus ennegi. Kuulatas kergendusohkega ema sügavat hingamist ja tundis alles siis pöörast võidurõõmu. Ta kargas püsti ja tantsis mööda kööki, kuni unine ema taganttoast pea välja pistis ja küsis, kas temaga kõik korras on.

Järgmisel hommikul läks ta Kuusemäele ja küsis Anne järgi, mõtlemata hetkekski, et teeb midagi ebatavalist. Lahingu ärevus oli veel hinges, sõda käis ja ta oli esimese lahingu võitnud, ta oli võitja ja võis teha, mida tahtis.

Aias töötav peretütar vaatas teda umbusklikult, kuid siiski aukartusega ja juhatas kööki. Anne sõtkus pika laua taga tainast, ise küünarnukkideni jahune. Nõiapoissi nähes tardus ta paigale. Reno noogutas rutakaks tervituseks pead, astus perenaise juurde ja kompas oma ämblikusõrmedega ta kaela ja kukalt. Vana Anne oli nii ehmatanud, et isegi ei võpatanud puudutuse peale. "Ptüi, kurivaim, ihuliikmed olid nagu kinni jäätanud!" ohhetas ta hiljem.

Reno näis oma veidra tegevuse tulemusega rahule jäävat, sest ta ümises heatujuliselt ja, mille peale vana naise hämmastus veelgi suuremaks muutus, pilgutas talle üht suunurka kergitades silma. Tegi siis oma vigaste kätega nagu muuseas ta rindade kohal paar liigutust - soe hakkas, lausa kuum, isegi ehmatusekangestus hakkas järele andma - ning astus siis, ikka edasi ümisesedes, uksest välja.

Peretütar tuhises tuppa, nagu oleks ukse taga oodanud: "Mis see tahtis?!" pahvatas ta. Anne istus pingil, taignased käed risti põlle peal, ja kehtas suuri silmi õlgu. "Issake, no kust mina tean!"

Alles õhtul, kui ta saunas rindu kombates märkas, et kõvad tükid, mis talle varem muret valmistasid, olid kadunud, hakkas ta mõtlema, et ehk... Ta polnud küll kuulnud, et Reno kedagi kunagi aidanud oleks. Ja see, et Kaskme Meiko ära kadus...? Vaenlased olid poisid ju alati olnud?

Mälestus nõiapoisi sõrmede alt rindu löönud soojusest aga hajutas pikapeale kahtluse. Mida muud sai see olla? Kõvad tükid olid täiesti kadunud, niisama nad juba ei läinud. Kuusemäe Anne oli aus naine ja ei tahtnud võlgu jääda. Ta sidus terve leiva koos suitsusingi ja võipütiga kompsu, lisades siis veidi järele mõeldes ühe oma hõbesõlgedest - ema pärandus, ema aga oligi sama tõvega looja karja läinud, ja astus päise päeva ajal läbi küla otse nõia maja poole. Ta kompsu mõõdeti pika pilguga, alguses arusaamatuses, siis tekkiva kahtlusega ning talle vaadati kaelu küünitades järgi. Anne kuulis sosinaid selja taga. Mis siis sellest, ega ta paluma ei lähe, tema läheb töö eest tasu viima.

Reno töötas põllul, paistis teine nii kõhetu ja noorena, segaduses Anne tulekust, et vana perenaine ei osanud õieti öeldagi, mispärast ta seda poisikest üldse kartnud oli. Praegu hoidis see kompsu oma mullaste kätega nii ettevaatlikult, nagu kardaks riidet ära määrada ega osanud midagi öelda või kuhugi vaadata. Kui pilk kogemata ravitud rindadele sattus, punastas poiss juuksejuurteni. "Issake." mõtles Anne ja naeris omaette. "Kuidas ta seda üldse teha söandas?"

"Ole siis tänatud." ütles Anne hüvastijätuks ja siis, uitmõtte ajel, väravalt: "Kui kunagi abi peaks vaja olema, tule ainult ja ütle."

Reno saatis Annet pilguga, kui see künkast üles küla poole rühkis ja märkas, et neist mõnest käimisest on nõlvale silmaga nähtav teerada tekkinud.

Kompsust tuli suitsuliha ja ahjukuumade leiva lõhna. Reno viis kingi ettevaatlikult kööki ja ulatas õlgu kehitades emale.

Vastu õhtut läks Reno uuesti metsa. Oli vaja sooservalt läbi astuda, võtta taskutäis kaile ja natuke samblajuurt. See pidi olema värske, muidu polnud kasu.

Võibolla tuli see sellest, et ta mõtles liiga palju õhtust ja pidas sellest hoolimata vareste valvet piisavaks, võibolla segas teda Anne külaskäik, et ta ei märganud jälitajat enne kui see talle täpse käega munakivi kuklasse lennutas. Reno jalad vajusid alt ära nagu oleks nad vatist. Enne, kui maailm pimedusse kadus, märkas ta kuuselatvade vahel taevast heljuvat kulli ja viskas metsiku tahtejõupingutusega lingu üles. Keha tahtis järele anda, pimedusse vajuda, lõtvuda, puhata, vaim piitsutas surmahirmust ajendatuna viimast teadvusesädet, hoides seda kõige loomulikkuse vastu ärkvel. Ilma suitsuta lindu püüda nõudis tohutut pingutust ka täie teadvuse juures, liiati siis pimeduseilma piiri peal vaakudes, kuid surmahirm andis jõudu ja Reno tundis, et just siis, kui ta sõrmed lingult libisema hakkasid, andis linna tahe järgi.

Latvade vahel varju otsides nägi ta puude vahel jässakat meest, kes kandis lühikest tumedat mantlit ja kaela ümber tervet peotäit luust voolitud talismane. Miski ta liigutustes vihjas kõrtsikaklustele.

Mees astus ettevaatlikult ligemale, viibates veel ohutust kaugusest maas lamava Reno poole käega. Teadvust leidmata naeratas nõid õelalt ja tõmbas vöö rippuvast tupest laia teraga jahinoa. Oli selge, et ta eelistas lihtsaid lahendusi, selliseid, mille peale Reno oma vastses nõiauhkuses polnud tulnudki.

Reno istus oksale ja keskendus. Paistis, et teadvusesädet leidmata ei vaevunud võõras kaitsetega jändama, poiss ei tajunud ühtegi. Mees astus kiirel sammul lamava poole, nuga löögivalmilt käes. Kumardus, võttis lühikeseks tugevaks löögiks altkäe hoogu. Reno suunas kogu jõust, kuigi pea käis eelmisest pingutusest veel ringi. Õnnestus, kuid mitte täiesti. Mehe löök läks mööda, tabades lamavat Renot kõri asemel õla alla. Võõras tõi kuuldavale vihase mõiratud ja tõmbas vasaku käega kaitseks poolringi, et oma hooletuseviga parandada. Reno oli valinud aga teise rünnakusuuna, sellise, mida löömavend kahtlustadagi ei osanud, ning kui võõra oma käsi ta oma noa talle kõrri lõi, oli juba liiga hilja.

Reno lendas lähemale. Linna kehas poleks ta kauem vastu pidanud, seepärast tuli riskida - ta vahetas keha tagasi ning tajus enne teadvuse kustumist õnnelikult, et inimesekeha siiski elas, sest see pakitses üleni tervest elusast valust.

Kui ta toibus, oli juba pime. Sohu minna oli hilja, pealegi lõhkus pea valutada. Haav küljes tuikas, kuid verejooks oli kinni jäänud. Ta jättis võõra laiba sinna, kuhu ta hakkas ettevaatlikult kodu poole minema.

Nõiatüdruk ootas teda majataguses kaasikus. Seisis seal, käed rinna peal risti, hele linane kleit läbi õõ kumamas.

"Noohoh, sa oled ju õige läbi." pilkas ta. "Hale sind vaadatagi. Said Randoga kokku, jah?"

Reno vaikus. Tüdruk tõlgendas seda valesi. "Oh, olgu pealegi, mis ma sinust ikka piinan, saab sust siit lahti." Ta ütles paar sõna ja Reno tundis õudusega, kuidas ta jalad muutuvad tundetuks ja külmaks.

"Oota, ütle mulle vähemalt enne, miks te siia tulite?" hüüatas ta, hääles nii ehedat kui ka teeseldud hirmu. "Sa ju ei karda, et ma nüüd enam eest ära jookseks..." Tüdruk muigas üleolevalt ja viskas patsi seljale.

"Isegi seda sa ei tea? Kus sa elanud oled? Valged surusid meid muidugi. Ütlesid, et sind ei kaitsta ja kui üks meist su maha võtab, jäetakse ta siin külas rahule. Mõtle ise, nad on parem musta nõiaga nõus kui sinusugusega, meie vähemalt teeme midagi. Orav ja Rando olid ju päris head, väsitasid su kenasti ära, aga küla jaoks poleks neist suuremat kasu. Mina oskan ka ravida. Nii et..." ta laiutas naeratades käsi. Siis kadus sõbralik ilme ta näolt, nagu poleks seda olnudki, ja ta tõstis käe.

Renol oli olnud hetk toibumiseks ja ta kasutas seda parima äranägemise järgi. Ta otsis üles oma unenäo ja ammutas sealt jõudu.

"Ma tean, kes ma olen, ja ma võitlen teiega!"

Selle kahvatunäolise moondajaga, vanade valgetega, kes ise ei julgenud näole anda, kuid saatsid talle need hullud koerad kraesse, kõigiga. Raev kumas ta sõrmeotstest punase tulena ja ta lausus, nagu lausuks ta hinge seest. Musta nõiä nägu moondus ja ta vastusõnad plaksusid piitsana üle Reno laiendatud piiride. Nooruk tundis hoope, kuid jättis valu märkamata.

Reno lennutas tuld. Tüdruk tõstis üles kalgi külma, mis mähkis end ümber lausuja, lõigates ta kuumi kaari ja muutes heina hallast valgeks. Reno vormis raevu ja saatis teele hõõguvaid tuleodasid, mis purustasid ette jäävaid kasetüvesid, lennates tüdruku suunas nagu näljased lohed. See hüüdis alla tuule, mis tulenooled enda keeristesse tõmbas, tagudes neid vastu puid hootuks. Ümberringi langesid purustatud tüved, tuul rebis oksid ja pillutas sädemepilvi lausujate poole.

Siis ei vaevunud Reno enam tuld hüüdma, ta loopis toorest raevu teise pihta, tundes, kuidas see iga hoobi all võpatab ja kuidas ta kaitsed aegamisi järele annavad. Temal oli aega küll, sest kibedust oli kogunenud väga palju, need varud ei saanud otsa veel niipea.

Lõpuks must nõiä enam ei rünnanud, vaid püüdis end ainult kaitsta. Reno ei lasknud tal põgeneda, vaid virutas ta pihta toore viha tulipunaselt lõõmavaid kerasid. Ümberringi põlesid kased, üks tüvi langes üsna tema lähedale, kuid ta isegi ei märganud.

Lõpuks vajus tüdruk käpuli maha ja Reno nägi, et ta ei jaksanud enam. Ta kogus viimase, kõige tulisema ja kõige kauem hoitud raevu hingepõhjast kokku ja lajatas sellega täiest jõust. Karjatus. Siis kummaline vaikus, täis ainult hävitatud kaasiku praksumist. Tüdruku asemel paistis hall põlvekõrgune kivi.

Ohates langes Reno maha, põletades käsi kaskedelt lennanud hõõgivate sütega. Ta oli kummaliselt tühi, puhkas, põsk vastu mulda, kuulates tule praginat.

Vanaisa kaasikust oli kahju.

Ta lamas jõuetu ja nõrgana nagu pime kassipoeg, jaksamata ennast liigutada ja teades, et ei suudaks enam kunagi sellist lahingut pidada. Mõne aja pärast püüdis ta end püsti ajada, kuid jalad ei kuulnud sõna. Need olid altpoolt põlve täiesti tundetud, must nõiä tundis oma tööd. Reno püüdis vastusõnu otsida, kuid väsinud meel libises võõra loitsu pinnal ega haakunud kuhugi. Lõpuks jättis ta selle sinnapaika ja hakkas käpuli kodu poole ukerdama.

Mõned sõed jäid ettevaatusest hoolimata käte ja põlvede alla ja põletasid nahale vesiville. Haav õla all oli uuesti lahti tulnud ja ta tundis vereniret mööda külge alla voolavat, kuid kodu katus juba paistis.

Tahtmata ema hirmutada, roomas ta lauta heintele ja jäi sinna magama.

Paranemine võttis aega. Randol oli olnud kuri nuga, haav mädanes ja kiskus palavikku üles. Reno ei jaksanud ennast õieti sõnada, pea oli tühi ja kumises nagu kirikukell. Ema sidus haava ja hoolitses ta eest, võideldes kannatlikult palavikuga.

Läks nädal, enne kui Reno end piisavalt selgelt tundis, et õigeid taimi koldesse visata ja suitsu toega haava sõnada. Siis paranes ta juba kiiresti, ainult peavalud olid visad minema. Jalgu ta aga alla ei saanudki. Otsis iga päev, kuhu võiks vastusõnad haakida, kuid see lõppes alati kohutava peavaluga, mis kestis tunde. Sellest vaevu toibunud, alustas ta uuesti, kuni silmetagune jälle tuld lööma hakkas.

Tegelikult ta juba aimas, mida peaks tegema, et loitsu maha võtta, kuid seda ta paraku lihtsalt veel ei osanud. Tüdruk oli vaja tagasi tuua. Ega see kiviks muutmine meelega ei käinud, ta polnud kaugeltki nii võimas. Ta võis ju üritada õppida, kuidas seda tagasi võtta, aga see nõudis aega.

Samas, ega see kivi ei kadunud kaasikust kuhugi ning teades, kes seal sees kükitab, oli nii ehk mõnda aega rahulikum.

Ühel hommikul, kui ta pingil istudes rehapulki voolis - mida targemat ta selliste jalgadega teha saigi - ütles ema tuppä astudes nagu muu seas: "Ristja Madli läks mööda, ütles, et isa olla väga haige, köhib kõvasti, verist, ja nõnda halb on, et tööd teha ega midagi ei saa. Hea mees on, aga nüüd on tal varsti vist minek. Madlist hale, kui ta nüüd sinna üksipäini jääb, ega temasugusel pole meest lihtne leida. Ristja pole ka mingi suurem asi koht, oleks siis see... Kuule, ega sa ei näinud, kuhu ma luisu panin, kas jätsin siia kööki?"

Reno osutas peaga lauanuka poole. Ema läks viimasel ajal üha hajameelsemaks, seda oli raske mitte märgata.

Ema noogutas luisku nähes heatujuliselt. Siis oli ta jälle läinud ja Reno võis edasi voolida.

Töö ei tahtnud enam minna, vägisi tulid meelde Kaskme valetüdruku sõnad: "Nad eelistavad isegi musta nõida sinusugusele." Teisest küljest, mis oli temal asja sellega, mida kari vanasid valgeid arvas? Ta meenutas Rissat, selle tudisevat lõuga, Martat ja tema õelat pilku, kui ta kutsikat uputas. Kui nemad olid valged nõiad, siis oli see valgus küll õige viltune. Temas ei olnud enam raevu, kui ta nende peale mõtles, tal oli lihtsalt ükskõik. Nad olid surnud, kõdunegu rahu.

Vigased käed rehapulga ja noaga puhkasid süles. Ristja vanaperemees? Milline ta õieti oli? Meelde tuli lai lühike habe, jässakas kogu, hall linane särk, sageli puulaaste täis. Jah, seesama, sest isal olid samasugused kõõrdis silmad nagu tütrele. Korraga mäletas Reno, et et vana Ristja oskas häid vilepille teha. Polnud aimugi, kust ta seda teadis, sest et vaevalt oli vanamees ühtegi neist talle teinud, aga ta lihtsalt teadis. Nägi voolivaid käsi, erinevalt tema pikasõrmelistest ja veretutest tugevaid ja pahklikke, rehapulga asemel pajuoks, tööst rõõmu tundes vaikselt nikerdamas. Nojah, küllap see oligi nii. Ta pani rehapulga ja noa ära lauale ja esitas endale lihtsa küsimuse: "Mis takistab mind minemast?" Midagi ei tulnud pähe. Ta võis sama hästi ka minna, sest ravida ta oskas. Ta meenutas Annet ja tunnet, mis kellegi ravimine temas eneses tekitas.

"Miks ma peaksin minema?" arutas ta teistpidi. Kah ei tulnud midagi pähe, kui ainult, siis vana Ristja vilepille voolivad käed. Sama hästi võis ta ka minemata jääda. Veelgi hullem, sama hästi võinuks ta sealtsamast pingilt vana Ristja sellisesse silmusesse visata, et see uinub ja

enam ei ärka.

Reno vaatas silmi vidutades ukse poole. Kloppis siis püksisääred laastudest puhtaks, laskus neljakäpakile ja asus aegamisi küla poole teele. Jalgsi oli külla paarkümmend minutit, aga temal võttis see palju rohkem aega. Reno ukerdas kannatlikult, teades, et kodu poole tagasi saab õnneks juba Ristja vankriga.

“Noh?”

Kuus nõida istusid metsa all ümber lõkke. Nad olid sellesse vahemaa värava üles tõstnud ja Rissat kutsunud. Vanaeit tuli ruttu, ta oli neid oodanud. Rissa oli vahemaal hulkumisest väsinud, ta tüdimust oli läbi leekide tunda.

“Oli see siis nüüd piisavalt hea?” Rissa kõkutas naerda ning selles kostis ka kübeke kergendust.

“Nojah, ma arvan, ma võin siis minna? Uus nõid on teil ju nüüd olemas ja puha.” Ta kärsitus lõi lõkkest hea purtsaka sädemeid vastu kevadiselt tumesinist taevast.

Tule ümber istujad vaikisid ettevaatlikult. Keegi ei tundnud endas veendumust viimase sõna ütlemiseks, kuigi nad just selleks seal olid. Lõpuks kehtas vanim neist õlgu.

“Jah, küllap sa võid. Mis siin enam teha on.”

Rissa ümises rahulolevalt.

“Viimane aeg. Mind huvitab siin ilmas veel ainult üks asi. Et mida tema ise kord oma õpipoisiga peale hakkab. Aga tühja kah, see pole enam minu teha.”

Nõiad vaikisid ja vahtisid leekidesse. Tuli põles sama erksalt nagu ennegi, kuigi Rissa oli sealt läinud ja vahemaa värava enda selja taga mõnuga kinni löönud.

Kordustrükk.

Esimest korda avaldatud 2003. aastal, antoloogias "Vaade pimedusse".

Tõlkejutt: Asjade internet (Uwe Hermann)

„Piim on hapuks läinud,“ ütles külmik.

Mitte keegi köögis ei pidanud vajalikuks talle vastata. Vaid köögiraadio kella sekundinäit läks hetkeks rütmist välja.

Külmik saatis lattu päringu ja jäi vastust ootama. Oli sügav öö. Külmiku ukse sisse ehitatud displeid arvestamata oli absoluutselt kottpime.

„Hei, rahvas,“ andis külmik endast pärast vastuse saamist teada. „Piim on riknenud, aga varusid majas pole!“

Ta suurendas oma kuvari võimsust, et valgustada lauda ja lähimat ümbrust. Lõpuks kohvimasin reageeris. Tolle värvidisplei süttis ning väljus ooterežiimist.

„Kas hommikuni ei kannata? Enamik meist on säästurežiimil ning sina võiks sedasama teha.“

„Aga meil on probleem. Piimatagavarad on otsas ja te teate, kui tusane TEMA on, kui ei saa hommikul oma latte macchiatot.“

„Ja siis? Joogu veel kord kohvi ilma piimata.“

„Kui TEMA eelmine kord lahkus majast ilma latte macchiatota, siis oli ta nii halvas tujus, et lülitas autopiloodi välja ning oleks peaaegu avarii põhjustanud,“ meenutas külmik.

Nüüd sekkus röster: „Mulle saabusid tualetist meditsiinilised näitajad, et TEMA uriinianalüüs erineb juba tükk aega märgatavalt normist. Ehk oleks TALLE parem mõneks päevaks üldse kohvist loobuda.“

„Jäta oma soovitused iseendale,“ käratas kohvimasin. Ta ei sallinud seda, kui keegi kahtles ta olemasolu vajalikkuses.

„Ma võiksin teha online-tellimuse. Kui TEMA ärkab, oleks piimapakk ukse taga,“ pakkus külmik. Tema kuvaril helendas ühe netipoe lehekülg.

„Et sa, nagu eelmine kord, telliksid ühe paki asemel terve kasti? Mitte mingil juhul!“

„No teate, see tarkvaraproblem likvideeriti viimase uuendusega,“ vingus külmik.

„Probleem? Jama! Pigem taas ujukoma,“ nähvas kohvimasin.

Hetkeks jäi külmik solvunult vait.

„Teed?“ pakkus köögiraadio. Keegi ei pööranud tähelepanu. Seade oli ürgvana mudel, tal puudus nii hääli kui isegi meilivõimekus, pärit ajast, kui 64-bitised arvuteid loeti veel kaasaegseteks. Kui see tahtis sõna sekka öelda, siis lülitas raadiojaamu ümber ning hüppas uudistelt muusikale ja tagasi.

Külmik keris internetti, leidmaks võimalusi valmistada latte macchiatot ilma piimata, ent otsingusõna „Latte“ viis ainult pornosaitidele. Ta tahtis juba loobuda ja minna säästurežiimile, kui magamistoa madrats saatis wifi-võrgu kaudu enesetundenäitajad: „Minu andurid registreerivad kehatemperatuuri tõusu, katkendlikku hingamist ja ebakorrapärast südamerütmi. Ma olen kindel, et TEMAL on halb.“

„Medival love song... me läheneme enneolematule... aitab külmetuse korral,“ kostus raadiokõlarist.

„See pole tavaline külmetus,“ väitis madrats vastu pärast seda, kui külmik oli raadio vastuse edasi mailinud. „Tema näidud tunduvad tervisele ähvardavalt ohtlikud.“

„Kas me peaks arstile helistama?“ küsis keegi.

Kõik jäid wait.

Pärast seda, kui XXI sajandi 20ndatel valisid häkkerid oma sihtmärgiks asjade interneti, töötati välja õppimisvõimeline TI-kiip, mis pidi iseseisvalt süsteemi kaitsma. Tõllal ei aimanud keegi, kui targaks võib see kiip saada. Tänapäevane köögitehnika oli tihtilugu targem kui seda kasutavad inimesed. Mis oli viinud selleni, et nad olid sunnitud oma võimalusi varjama. Lõppude lõpuks, mitte keegi ei taha omada külmikut, kes on omanikust nutikam. Või võtaks telefonikõnesid omaenda suva järgi.

Mitte keegi masinaist ei riskinud võtta vastutust võtta kõne enda peale ja ettepanek jäeti kõrvale.

„Siis tuleb TEMA üles äratada, et ta saaks ise otsustada, kas tal on arsti vaja või mitte,“ pakkus rõster.

Sellega olid kõik nõus.

„Te kuulake parimaid.... lugusid 80ndatest ja 90ndatest.... I’m on the highway to hell“ mõirgas kõlaritest kõrvulukustavalt, kuid ka täisvõimsus ei suutnud TEMA äratada.

„Kiirustage, TEMAL hakkab üha halvem!“ ergutas madrats.

Raadio andis alla ning igaks juhuks andis eetrisse materjali avariipaikadel reanimeerimise kohta.

„Olukord on tõsine,“ kostis külmik. „Me vajame abi.“ Ta saatis sõnumi olukorrakirjeldusega kõigile majasisestele IP-aadressidele.

Vähesed reageerisid. Kes polnud võrgus või polnud nende TI võimeline aitama. Suitsuandur vastas, et nad võiks tegelda millegi olulisemaga kui TEMA öised luupainajad, ning piirdus sellega, et kuvas 3Dseinale Michael Crichtoni arstiseriaali viimase osa.

„Me saame loota vaid iseendile,“ sõnastas röster kurva tõe.

Siis meenus külmikule paari päeva eest laekunud saadetus. „TEMAL on magamistoas tuttuus raadioäratuskell. Ma võiks proovida temaga ühendust luua. Äkki too suudab TEDA äratada.“

Kohvimasinal läks erutusest vesi keema.

Kahjuks osutus äratuskell ilma keeletaeta Lõuna-Korea toodanguks ning ei saanud aru, mida külmik temast tahab.

Raske ohke elektrooniline ekvivalent kuuldus üle võrgu. „Olgu siis, ma valin kiirabi, aga kui tuleb välja, et TEMA tõepoolest näeb vaid halba und, siis ta vahetab meil kogu tarkvara välja!“

„TEMA ei näe halba und, ta on suremas!“ saatis madrats ülima prioriteediga meili, millele raadio vastas sobiva looga biitlitelt.

Külmik valis... ja valis... ja valis... Tema püüdlused välismaailmaga ühendust luua jäid tagajärjetuks.

„Ruuter ei lase mind läbi. Ta arvab, et me liialdame. Ta soovitab minna säästurežiimile ja lasta tal rahulikult uuendusi paigaldada.“

„Kuid TEMA peaaegu ei hingagi enam!“ saatis madrats terviseandmete logifaili kõigile köögimasinatele.

Külmik kohkus: „Ma pärin veel korra ruuterilt, et ta saadaks andmed edasi.“

Siinkohal suhtlus võrgus lakkas ja wifi-side magamistoaga katkes.

„Ma ei saa enam andmeid!“ karjus röster häälseadesse üle minnes.

„Ruuter tõmbas side maha,“ selgitas toimuvat külmik.

„Ja mis me nüüd teeme? TEMA sureb, kui me midagi ette ei võta!“

Kohvimasin ei pidanud pingele vastu. Ta operatsioonisüsteem jooksis kokku ja ekraan kustus.

„He's dead, Jim!“ ohkas raadio.

Külmik analüüsis oma võimalusi ning leidis veel ainult ühe väljapääsu. Ta pöördus röstri poole. „Mul on plaan,“ ütles ta. „Kuid sina oled ainuke, kes suudab selle ellu viia.“

Kui Richard Schroeder ärkas, olid valud rinnus järele andnud. Kuigi ta ikka veel tundis igat hingetõmmet, ent sisemine palang, mis talle öösel surmahirmu peale ajas, oli kadunud.

Õde kummardus ta kohale: „Kas te kuulete mind, härra Schroeder?“

Richard tahtis vastata, ent suutis kuuldavale tuua vaid kähina.

Ta lebas haiglapalatis. Piiksuvate ja helendavate kontrollmonitoride keskel. Õhk oli tüüpilistest desolõhnadest tulvil.

Õde võttis öökapilt veeklaasi ja aitas tal juua.

Richard vajus tagasi padjale. „Mis juhtus?“ sosistas ta.

„Teil oli infarkt. Võite tänada oma kaitseinglit, et teid õigeaegselt avastati.“

Ta ei suutnud midagi meenutada: „Kuidas ma siia sain?“

„Teie röster läks lühisesse ja süttis. Selle tulemusel aktiveeris suitsuanduri TI viivitamatult häire. Tuletõrje leidis teid.“

Õde hakkas juba palatist lahkuma, kui talle meelde tuli.

„Peeaaegu oleks unustanud...“ ta tõmbas taskust paberi. „Kohe pärast teie vastuvõttu saabus teile meil.“

„Meil? Keegi ju ei tea, et ma siin olen,“ Richard võttis sedeli, keeras selle lahti ja luges: „Tooge palun piima!“

Tõlkinud Rauno Pärnits.

Originaal: *Das Internet der Dinge*, avaldatud lehel: <https://www.kurzgeschichten.com/>

Autorist: Uwe Hermann sündis 1961 Alam-Saksis, talle on antud Kurd Laßwitz'i auhind ja Saksa ulmeauhind (*Deutscher Science-Fiction-Preis*). Ta kirjutab alates 1990. aastast lühijuttusid ja romaane. Tema kõige värskemad teosed on „Userland – Berlin 2069“, välja antud Atlantis Verlag poolt ning 2019. aastal "Der Raum zwischen den Worten: Kurzgeschichten - Band 5" („Ruum sõnade vahel: lühijutud. 5. köide.“), mille andis ise välja.



Raamatukatkend: „Taevasselend” (Brandon Sanderson)

Proloog

Ainult tobud ronisid maapinnale. Mu ema arvas alati, et oli rumal niimoodi riskida. Seal võis sind tabada prügikihist pidevalt pudenev praht, pealegi ei teadnud sa kunagi, millal võisid krellid rünnata.

Muidugi käis mu isa pinnal peaaegu iga päev – ta pidi, olles piloot. Arvan, et ema pidas seda *eriti* tobedaks, kuid minu arust oli isa alati *väga* vapper.

Siiski olin üllatunud, kui isa ühel päeval mu aastatepikkusele lunimisele järele andis ja nõustus mind viimaks üles kaasa võtma.

Olin seitse aastat vana, kuigi enda arvates muidugi täiskasvanu ja äärmiselt taibukas. Kiirustasin isa kannul, kandes laternat, et valgustada kiviprügi täis koobast. Paljud kaljud tunnelis olid katkised ja murenemas, kõige tõenäolisemalt krellide rünnakute tõttu – kaugel all tundsime nende pealetunge nõude klirina ja mööbli värisemise järgi.

Kujutlesin neid kivitükke oma vaenlaste katkiste kehadena, kondid purunenud, värisevad käed kasutult üles sirutamas täieliku alistumise märgiks.

Ma olin väga kummaline väike tüdruk.

Jõudsin isale järele, ta vaatas tagasi ja naeratas. Tal oli väga ilus naeratus, nii enesekindel, nagu ta kunagi ei muretseks, mida inimesed tema kohta öelda võiks. Ta ei kartnud kunagi olla veider või et ta kuhugi ei sobinud.

Aga teisest küljest, miks ta pidigi muretsema? Ta meeldis kõigile. Isegi inimestele, kes vihkasid jäätist ja mängumõõku – nagu virisev väike Rodge McCaffrey.

Isa võttis mul käsivarrest ja näitas ülespoole. „Järgmine osa on pisut keeruline. Las ma võtan su sülle.“

„Ma saan hakkama,“ ütlesin ja lükkasin ta kae ära. Olin täiskasvanu. Olin ise oma seljakoti pakkinud ja olin koju jätnud Verelaskja, oma mängukaru. Mängukarud olid beebidele, isegi siis, kui sa olid enda karule nõõridest ja portselanitükkidest võlts-turvise meisterdanud.

Siiski olin oma tähelaeva endale seljakotti pannud. See oli vajalik. Mis siis, kui krellid meid viimaks lõksu püüavad ja meie taganemist pommitavad, nii et peame elama terve ülejäänud elu kõnnumaa põgenikena, ära lõigatud ühiskonnast või tsivilisatsioonist?

Üks tüdruk peab oma tähelaeva kaasa võtma, lihtsalt igaks juhuks.

Ulatasin seljakoti isale ja vaatasin üles prao poole kivide vahel. Selles augus seal ülal oli... midagi. Sealt immitses ebaloomulikku valgust, täiesti teistsugust kui meie laternate pehme kuma.

Maapind... taevas! Naeratasin ja hakkasin üles ronima järsust nõlvast, mis koosnes osaliselt murenenud kiviprahist, osaliselt kaljust. Mu käed libisesid ja ma kriimustasin end terava kaljunuki otsas, kuid ei hakanud nutma. Piloodi tütreid *ei nuta*.

Pragu koopalaes paistis olevat saja meetri kaugusel. Mulle ei meeldinud, et olin nii väike. Ühel päeval pidin olema sama pikk kui mu isa. Siis ma poleks ükskord ometi kõige väiksem

laps ümbruskonnas. Ma naeraksin igaühe üle sealt kõrgelt ülevalt ja nad peaksid tunnistama, kui suurepärase ma olen.

Porisesin vaikselt, kui kalju tippu jõudsin. Ma ei ulatunud järgmist käetuge haarama. Ma nägin seda. Siis hüppasin otsusekindlalt. Nagu Võitleja koopa tüdrukutel ikka, oli mul tähedraakoni süda.

Kuid mul oli ka seitsmeaastase keha. Nii et jäi puudu tubli pool meetrit.

Tugev käsi haaras minust, enne kui jõudsin liiga kõvasti kukkuda. Mu isa itsitas, hoides kinni mu kombinesoonist, mida ma värvisin markeritega, et see näeks välja nagu ta lennuülikond. Olin isegi maalinud märgi vasakule südame kohale, just nagu tema kandis – märgi, mis näitas, et ta on piloot. See oli väikese tähelaeva kujuline, joontega selle all.

Isa tõmbas mu kaljule enda kõrval, siis sirutas välja vaba käe ja aktiveeris oma valgusköie. See asjandus nägi välja nagu metallist käevõru, aga kui isa oli selle käivitanud, koputades kahe sõrmega peopesale, hakkas võru hõõguma nagu ere sulametall. Isa puudutas pea kohal olevat kivi, ja kui ta käe tagasi tõmbas, jäi järele lai valguskiir nagu särav, kivi külge kinnitatud köis. Ta mähkis teise otsa mulle ümber, nii et see mugavasti mu käte alla sobitus, ja siis võttis selle oma käevõru küljest lahti. Käevõru kuma kadus, kuid helendav köis jäi paigale, kinnitades mind kaljude külge.

Olin alati arvanud, et valgusköied kõrvetavad puudutades, kuid see oli vaid soe. Nagu kallistus.

„Hästi, Spin^[1],“ ütles isa, kasutades mu hüüdnime. „Proovi uuesti.“

„Ma ei vaja seda,“ ütlesin, sikutades ohutusköit.

„Muretseva isa pärast.“

„Muretseva? Sa ei karda mitte midagi. Sa võitled krellidega.“

Ta naeris. „Pigem võitleksin saja krelli laevaga kui su emaga, kui pean su murtud käega koju tooma, mu väikseke.“

„Ma pole väikseke. Ja kui murran käe, siis võid mind siia jätta, kuni paranen. Ma võitlen koopaelukatega ja elan metsikut elu ja kannan nende nahku ja...“

„Roni,“ ütles ta ikka veel irvitades. „Sa võid võidelda koopaelukatega teine kord, kuigi arvan, siin leidub vaid selliseid, kellel on pikad sabad ja teravad hambad.“

Pidin tunnistama, et valgusköiest oli abi. Võisin end selle abil üles sikutada. Me jõudsime praoni ja mu isa lükkas mu esimesena üles. Haarasin servast ja ronisin koopast välja, astudes esmakordselt elus maapinnale.

Seal oli nii avar.

Ahmisin seal seistes õhku, vaadates üles... tühjusse. See oli suur... väga suur. Lage polnud. Sein polnud. Olin alati kujutlenud maapinda mingi tohutu koopana. Kuid see oli nii palju rohkemat ja nii palju vähemat ühekorraga.

Oo.

Mu isa ronis üles minu kannul ja pühkis oma lennuülikonnalt tolmu. Vaatasin teda ja siis tagasi taevasse. Irvitasin laialt.

„Sa ei karda?“ küsis ta.

Põrnitsesin altkulmu.

„Vabandust,“ ütles ta itsitades. „Vale sõna. Ainult et paljud peavad taevast heidutavaks, Spensa.“

„See on ilus,“ sosistasin, vahtides üles laia tühjusesse, õhku, mis ulatus lõputusse hallusse, muutudes kaugemal mustaks.

Maapinnal oli veel valgem, kui olin kujutlenud. Meie planeeti, Detritust, kaitsesid mõned tohutud kihid iidset kosmoseprügi. Prügi, mis oli väga-väga kõrgel, kõrgemal õhust, kosmoses. Vanad kosmosejaamad, tohutud metallkilbid, vanad metallitükid, sama suured kui mäed – neid oli palju kihte, just nagu purunenud munakoori ümber planeedi.

Me polnud neist ise midagi ehitanud. Meie laev oli planeedil purunenud, kui mu vanaema oli olnud väike tüdruk, ja see kõik seal ülal oli olnud juba sel ajal iidne. Siiski, osa sellest töötas. Näiteks alumine kiht – planeedile kõige lähemal – selles olid tohutud hõõguvad nelinurgad. Olin neist kuulnud. Taevavalgused: tohutud heljuvad tuled, mis andsid planeedile valgust ja soojust.

Eriti alumises kihis arvati olevat palju väiksemat prahti. Põrnitsesin taevasse, püüdes seal midagi eristada, kuid kosmos oli liiga kaugel. Peale kahe lähima taevavalguse – millest kumbki polnud otse meie kohal – võisin näha halluse taustal vaid mõningaid ähmaseid mustreid. Heledamaid klompe ja tumedamaid klompe.

„Kas krellid elavad seal üleval?“ küsisin. „Prügikihi taga?“

„Jah,“ vastas isa. „Nad lendavad läbi kihiaukude ja ründavad.“

„Kuidas nad meid üles leiavad?“ küsisin. „Siin üleval on nii palju ruumi.“ Maailm paistis palju suurema paigana, kui olin all koobastes kujutlenud.

„Nad tunnetavad kuidagi, millal inimesed kokku kogunevad,“ ütles isa. „Alati, kui koopa elanikkond liiga suureks muutub, siis krellid ründavad ja pommitavad seda.“

Palju aastaid tagasi oli meie rahvas olnud osa kosmoselaevastikust. Krellid jälitasid meid selle planeedini, kus meie kosmoselaevad hukkusid, ja kus olime sunnitud ellu jäämiseks lõhenema. Nüüd me elasime klannidena, millest igaüks pärines mingi kosmoselaeva meeskonnast.

Vanaema oli meile neid lugusid palju kordi rääkinud. Olime elanud siin Detritusel seitsekümmend aastat, rännates koobastes nagu nomaadide klannid, kartes kokku koguneda. Kuni praeguseni. Nüüd olime hakanud sõjalaevu ehitama ja teinud pinnale salajase baasi. Me valmistusime vastuhakuks.

„Kus on Alta Baas?“ küsisin. „Sa ütlesid, et tuleme pinnale selle läheduses. Kas see on seal?“ Näitasin kahtlaste kaljude poole. „See on seal, eks? Ma tahan sõjalaevu näha.“

Mu isa kummardus ja pööras mind umbes üheksakümmend kraadi sellest, kuhu olin näidanud. „Seal!“

„Kus?“ Uurisin pinnast, mis koosnes peamiselt vaid sinakashallist tolmust, kaljudest ja kraatritest, mille olid tekitanud prügikihist alla langenud tükid. „Ma ei näe.“

„Nii peabki olema, Spensa. Me peame peitu jääma.“

„Kuid te võitlete, kas pole? Kas nad viimaks ei saa teada, kust need võitlejad tulevad? Miks te baasi ei nihuta?“

„Me peame seda siin hoidma, Tulekoopa kohal. See on suur koobas, mida sulle eelmisel nädalal näitasin.“

„See, kus kõik need masinad olid?“

Ta noogutas. „Tulekoopast leidsime tehaseid; seepärast saimegi tähelaevu ehitada. Me peame elama läheduses, et masinaid kaitsta, kuid me lendame ülesandeid täitma ükskõik kuhu, kus krellid alla tulevad, igasse kohta, mida nad pommitada kavatsevad.“

„Te kaitsete teisi klanne?“

„Minu jaoks on tähtis ainult üks klann, inimkond. Enne kui siia sattusime, olime kõik osa samast laevastikust – ja ühel päeval meenub see kõigile üksikuile klannidele. Nad tulevad, kui me neid kutsume. Nad kogunevad ja me ehitame linna ja meist saab jälle tsivilisatsioon.“

„Kas krellid ei hakka seda pommitama?“ küsisin, kuid katkestasin teda, enne kui ta vastata jõudis. „Ei. Mitte siis, kui oleme küllalt tugevad. Mitte siis, kui jääme paigale ja neile vastu hakkame.“

Ta naeratas.

„Ma saan endale tähelaeva,“ ütlesin. „Ma hakkan sellega lendama, just nagu sina. Ja siis ei saa keegi meie klannist minu üle naerda, sest ma olen tugevam kui nemad.“

Isa vaatas mind hetke, enne kui rääkima hakkas. „Kas sellepärast sa tahadki piloodiks saada?“

„Keegi ei ütle sulle, et oled liiga väike, kui oled piloot,“ ütlesin. „Keegi ei arva, et oled imelik, ja keegi ei löö mind, sest mu töö on võitlemine. Nad ei pilka mind ja kõik armastavad mind.“

Nagu nad armastavad sind, mõtlesin.

Seepeale mu isa embas mind, mõeldes vist midagi rumalat, kuigi ma rääkisin tõtt. Kuid ma embasin vastu, sest vanematele meeldivad niisugused asjad. Pealegi oli hea tunne kellestki kinni hoida. Ehk ma poleks pidanud Verelaskjat maha jätma.

Isa hoidis hinge kinni ja ma arvasin, et ta nutab, kuid asi polnud selles. „Spin!“ ütles ta taevasse näidates. „Vaata!“

Jälle rabas mind tohutu taevalaotus. Nii SUUR.

Isa näitas mingit asja. Kissitasin silmi, märgates, et osa hallikasmustast taevast oli muust tumedam. Kas prügikihis oli auk?

Sel hetkel vaatasin välja lõpmatusse. Leidsin, et värisen, nagu oleks miljard meteoriiti lähedusse langenud. Võisin näha kosmost ennast, väikeste valgete täpikestega selle sees, mis erinesid taevavalgustest. Need vilkusid ja paistsid olevat nii kaugel, nii kaugel.

„Mis tuled need on?“ sosistasin.

„Tähed,“ ütles ta. „Ma käin sageli ülal prügi läheduses, kuid ma pole peaaegu kunagi sellest läbi näinud. Selles on liiga palju kihte. Olen alati mõelnud, et kas suudaksin jõuda tähtedeni.“

Tema hääles oli aukartust, mida ma polnud seal kunagi varem kuulnud.

„Kas sellepärast... kas sellepärast sa lendadki?“ küsisin.

Mu isa ei paistnud hoolivat teiste klanniliikmete kiitusest. Kummalisel kombel näis ta selle üle piinlikkust tundvat.

„Me elasime kunagi seal, tähtede keskel,“ sosistas ta. „Sinna me kuulumegi, mitte koobastesse. Need lapsed, kes sind pilkavad, on sellel kaljul lõksus. Nende pead on nagu kaljust, nende südamed kaljuks muutumas. Sina vaata kuhugi kõrgemale. Kus on midagi suuremat.“

Prügi liikus ja auk kahanes aegamisi, kuni võisin näha vaid ühtainust tähte, eredamat kui teised.

„Püüdle tähti, Spensa,“ ütles ta.

Kindlasti saab minust ühel päeval piloot. Ma lendan sinna üles ja võitlen. Lootsin vaid, et isa jätab mõned krellid ka minu jaoks.

Kissitasin silmi, kui midagi taevas välgatas. Kauge prügituukk, mis atmosfääri sisenedes eredalt põles. Siis langes veel üks. Siis tosinaid.

Isa kortsutas kulmu ja sirutas oma raadio järele – väga peen asi, mis anti ainult pilootidele. Ta tõstis kivisarnase asjanduse oma suu juurde. „Siin Jälitaja,“ ütles ta. „Olen pinnal. Näen, et prügi langeb Alta lähedusse.“

„Märkasime juba, Jälitaja,“ vastas naisehää raadiost. „Radariteated saabuvad ja... Neetud. Need on krellid.“

„Mis koopa poole nad suunduvad?“ küsis isa.

„Nad suunduvad... Jälitaja, nad suunduvad siia poole. Otse Tulekoopa suunas. Tähed aidaku meid. Nad on baasi asukoha teada saanud.“

Isa langetas raadio.

„Suur krellide läbimurre,“ ütles naisehää raadiost. „Tähelepanu, see on hädaolukord. Äärmiselt suur hulk krelle on prügikihist läbi tunginud. Kõik võitlejad kuuldele. Nad suunduvad Alta poole.“

Isa võttis mul käest. „Viime su tagasi.“

„Nad vajavad sind!“ vastasin. „Sa pead võitlema!“

„Ma pean viima su...“

„Võin ise tagasi minna. Otse läbi tunnelite.“

Isa vaatas jälle kiviprügi poole. „Jälitaja!“ hüüdis uus hää raadiost, „Jälitaja, oled sa seal?“

„Rakats?“ küsis isa, vajutades nupule ja raadiot tõstes. „Olen üleval pinnal.“

„Sa pead Kaldele ja Kaarele aru pähe panema. Nad ütlevad, et peame põgenema.“

Isa vandus endamisi, vajutades teist nuppu raadiol. Kostis naisehää. „...Pole veel valmis otseseks kokkupõrkeks. Nad löövad meid puruks.“

„Ei,“ vastas teine naine. „Me peame paigale jääma ja võitlema.“

Tosin häält hakkas ühekorraga rääkima.

„Raudsoomusel on õigus,“ ütles mu isa raadiosse ja – üllatavalt – nad kõik jäid vaik. „Kui me laseme neil Tulekoobast pommitada, siis kaotame laevatehase,“ ütles isa. „Me kaotame vabrikud. Me kaotame kõik. Kui me tahame kunagi uuesti luua tsivilisatsiooni, oma *maailma*, siis peame neile vastu hakkama!“

Ootasin vaikselt, hinge kinni hoides, lootes, et ta on liiga hõivatud mu minema saatmiseks. Värisesin mõttest, et tuleb lahing, kuid tahtsin ikkagi seda näha.

„Me võitleme,“ ütles naine.

„Me *võitleme*,“ ütles Rakats. Ma teadsin teda nimepidi, kuigi polnud temaga kohtunud. Ta oli mu isa lennukaaslane. „Põrgu päralt, on see vast lugu. Ma võidan sind taevas, Jälitaja! Vaata vaid, kui palju ma alla lasen!“

Mees paistis innukana, ehk pisut liiga erutatuna lahingusseminekust. Ta hakkas mulle otsekohe meeldima.

Mu isa rääkis veel mõne hetke, enne kui oma valgusköie-käevõru ära võttis ja selle mulle pihku pistis. „Luba, et lähed kohe tagasi koju.“

„Ma luban.“

„Ära viivita.“

„Hakkan kohe minema.“

Ta tõstis raadio. „Jah, Rakats, me veel vaatame seda. Ma jooksen nüüd Altasse. Jälitaja lõpetab.“

Ta sööstis üle tolmuse maapinna suunas, kuhu oli enne näidanud. Siis ta peatus ja pöördus tagasi. Ta võttis oma märgi ja viskas selle – nagu särava tähetüki – minu poole, enne kui jätkas teed salajasse baasi.

Ma muidugi murdsin otsekohe oma lubadust. Ma ronisin prakku, kuid peitusin sinna, isa märki pihku surudes ja vaadates, kuni nägin sõjalaevu Altast lahkumas ja taevasse sööstmas. Kissitasin silmi ja märkasin tumedaid krellide laevu parvena nende poole kihutamas.

Viimaks, kui mind tabas harv õigete otsuste tegemise hetk, otsustasin, et parem teen, mida isa oli käskinud. Kasutasin valgusköit koopasse laskumiseks, kust leidsin oma seljakoti ja suundusin tunnelisse. Mõtlesin, et kui kiirustan, siis jõuan õigeaegselt oma klanni juurde, et võitlust meie ainsast ühisraadiost pealt kuulata.

Kuid ma eksisin. Teekond oli pikem, kui mäletasin, ja mul õnnestus ära eksida. Nii et ma ekslesin seal ringi, kujutledes hiilgavalt, auväärset lahingut pea kohal, kuid ei teadnud, et mu isa häbiväärselt rivist lahkub ja vaenlase eest põgeneb. Ta enda võitluskaaslane laskis ta kättemaksuks alla. Selleks ajaks, kui koju jõudsin, oli lahing võidetud ja mu isa surnud.

Ja mina olin häbimärgistatud kui argpüksi tütar.

Esimene osa

Jälitasin koopas ettevaatlikult oma vaenlast.

Olin saapad jalast võtnud, et need ei kriuksuks. Olin ära võtnud sokid, et ma ei libastuks. Kalju mu jalgade all oli mõnusalt jahe, kui veel ühe vaikse sammu ettepoole astusin.

Selles sügavuses olid ainsaks valgusallikaks nõrgalt helendavad ussid koopalaes, kes toitusid pragudest immitsevast niiskusest. Pidid istuma päris kaua pimeduses, et su silmad selle nõrga valgusega kohanduksid.

Varjudes võbeles veel midagi. Seal, nende tumedate muhkude lähedal, mis pidid olema vaenlase kindlustused. Tardusin, valmis hüppeks, kuulatades vaenlast kaljul krabistamas, kui ta liikus. Kujutlesin krelli: kohutavat koletist punaste silmade ja tumeda turvisega.

Kindla käega – piinavalt aeglaselt – tõstsin püssi õlale, hoidsin hinge kinni ja tulistasin.

Valupiiksatus oli mulle autasuks.

Jah!

Patsutasin rannet, aktiveerides isa valgusköie. See lõi punakasoranžilt kumama, mind hetkeks pimestades.

Siis tormasin edasi oma auhinna järele: üks surnud rott, otse läbi torgatud.

Valguses muutusid varjud, mida olin kujutlenud vaenlase kindlusena, kaljudeks. Mu vaenlane oli priske rott ja mu püss oli isetehtud harpuun. Üheksa ja pool aastat oli möödunud sellest saatuslikust päevast, kui olin koos isaga pinnale roninud, kuid mu kujutlusvõime oli hea nagu alati. Kui kujutlesin, et teen midagi põnevamat kui rotijaht, aitas see igapäevaelu monotoonsust leevendada.

Tõstsin surnud närilise sabapidi üles. „Nüüd said tunda mu raevu jõudu, põrguelukas.“

Tuli välja, et kummalised väikesed tüdrukud kasvavad kummalisteks noorteks naisteks. Kuid minu arust oli hea harjutada pilkamist selleks ajaks, kui ma tõesti krellidega võitlen. Vanaema õpetas, et suur sõdalane teab, kuidas mõjukalt mõnitada, et vastaste hulgas hirmu ja ebakindlust külvata.

Torkasin saagi kotti. Neid oli praeguseks kaheksa – polnud paha retk. Kas mul on aega veel üht küttida?

Vaatasin oma valgusköit – käevõru, milles see peitus, näitas ka aega. 9.00. On ehk aeg tagasi pöörduda, ma ei tahtnud kooli liiga palju hiljaks jääda.

Heitsin koti üle õla, võtsin harpuuni – mille olin meisterdanud koopaist leitud osadest – ja alustasin koduteed. Järgisin omaenda joonistatud kaarti, mida ma väikeses märkmikus pidevalt täiendasin.

Osal minust oli kahju lahkuda ja neid vaikkeid koopaist seljataha jätta. Need meenutasid mulle minu isa. Pealegi, mulle meeldis... kui tühjad need olid. Keegi ei pilka mind, keegi ei jõllita, keegi ei sosista solvanguid, kuni olen sunnitud kaitsma oma perekonna au, rusikaga nende tobedaisse nägudesse lajatades.

Peatusin tuttavas koridoride ristumiskohas, kus põrandat ja lage katsid kummalised metalsed mustrid. Olin alati arvanud, et need moodustavad iidse galaktika kaardi. Ruumi kaugemas otsas paistis kaljust tohutu igivana toru – üks paljudest, milles liikus vesi koobaste vahel. Need torud puhastasid vett ja jahutasid sellega masinaid. Praost tilkus vett ämbrisse, mille olin maha jätanud, ja see oli pooltäis, nii et kustutasin janu. Jahe ja värskendav, mingisuguse metalse kõrvalmaitsega.

Me ei teadnud eriti palju koopaelanikest, kes olid selle masinavärgi ehitanud. Nagu prügikiht, oli ka see olemas olnud juba siis, kui meie väike laevastik planeedil hukkus. Nad olid olnud inimesed, sest nende jäetud kirjad sellistes kohtades nagu selle ruumi lagi olid inimkeeltes. Aga kui kaugelt nad meile sugulased olid, jäi isegi praegu mõistatuseks. Neid ei olnud enam siin, ja sulanud laigud ja iidseid vrakid planeedi pinnal näitasid, et nad olid ka ise sõdinud.

Valasin ülejäänud vee oma välipudelisse, siis patsutasin hellalt seda suurt toru, enne kui ämbri tagasi panin ja teed jätkasin. Masinavärk paistis vastavat mulle kauge, tuttava kõminaga. Järgnesin sellele helile ja viimaks lähenesin helendavale kaljupraole minust vasakul.

Astusin prao juurde ja vaatasin välja Tulekoopasse. See oli mu kodukoobas ja suurim maa-alustest linnadest, millest koosnes Võitlejate Liit. Mu vaatekoht asus kõrgel, pakkudes mulle hämmastavat vaadet suurele koopale, täis kastitaolisi hooneid, mis sarnanesid üksteisest väljakasvavatele kuupidele.

Mu isa unistus oli täide läinud. Sel päeval üheksa aastat tagasi krelle võites olid need kogenematud kosmosevõitlejaist piloodid rahvast inspireerinud. Tosinad rändklannid olid ühinenud ja Tulekoopa ning seda ümbritsevad koopad koloniseerinud. Iga klann kandis veel oma nime, vastavalt laevale või laevaosale, kus nad olid töötanud. Minu klann oli Mootorimehed – vana väljend mehaanikute jaoks.

Koos kutsuti meid Võitlejaiks. See nimi pärines meie algselt lipulaevalt.

Muidugi olime kokku kogunedes krellide tähelepanu äratanud. Nood põlesid ikka veel soovist inimkonda hävitada, nii et sõda jätkus ja me vajasime pidevalt hulka sõjalaevu ja piloote, et meie tärkavat rahvakildu kaitsta.

Tulekoopa ehitiste kohal kõrgus masinavärk: iidsed sepikojad, rafineerimistehased ja vabrikud, mis sulatasid metalli ja tootsid sõjalaevade jaoks vajalikke osi. Masinavärk oli väga hämmastav ja unikaalne, sest teistes koobastes asuvad masinad tootsid soojust, elektrit ja filtreeritud vett, ainult Tulekoopa masinad suutsid teha keerukamat ehitustööd.

Sellest praost hoovas kuumust, mis pani mu lauba higist pärlemdama. Tulekoobas oli lämmatav paik, kõigi nende töökodade, vabrikute ja vetikavaatidega. Ja kuigi see oli hästi valgustatud, tundus see alati millegipärast süngena; küllap töökodade punakaskollase valguse tõttu, mis igalt poolt vastu säras.

Lahkusin prao juurest ja kõndisin vana koristusvahendite kapini, mille olin seina seest leidnud. Selle uks oli esmapilgul eristamatu ümbritsevast kivitunnelist ja sel viisil suhteliselt kindel panipaik. Tõmbasin selle lahti, vaadates oma salajasi esemeid. Mõned osad mu harpuuni jaoks, mu lisa-välipudel ja mu isa vana piloodimärk. Hõõrusin seda hea õnne jaoks, siis panin oma valgusköie, kaardiraamatu ja harpuuni sinna kappi.

Otsisin välja rohmaka kiviotsaga oda, sulgesin ukse ja heitsin koti üle õla. Kaheksat rotti on üllatavalt ebamugav kanda, eriti kui sul – isegi seitsmeteistkümmneselt – on keha, mis keeldub kasvamast pikemaks kui sada viiskümmend üks sentimeetrit.

Kõndisin koopa tavašissepääsu juurde. Kaks sõdurit maavägedest – mis kunagi päriselt võitlemas ei käinud – valvasid sissepääsu. Kuigi ma teadsin mõlemat eesnime pidi, sundisid nad mind ikkagi kõrvale astuma, teeseldes mu sissepääsuloa otsimist. Tõesti, neile lihtsalt meeldis mind ootama panna.

Iga päev. Iga neetud päev.

Viimaks astus Aluko kõrvale ja hakkas kahtlustavalt mu kotti läbi otsima.

“Missugust salakaupa sa ootad, et linna smugeldan?” küsisin temalt. “Munakivisid? Sammalt? Ehk kive, millega su ema loopida?”

Ta vahtis mu oda, nagu imestades, kuidas mul oli õnnestunud püüda kaheksat rotti nii lihtsa relvaga. Noh, las imestab. Viimaks viskas ta koti mulle tagasi. “Lase jalga, argpüks.”

Pea vastu. Ajasin pea püsti. “Ühel päeval,” ütlesin, “sa kuuled mu nime ja su silmadesse tulevad tänupisarad, kui sa mõtled, kui väga sul vedas, et olid kunagi tundnud Jälitaja tütar.”

“Parema meelega unustan, et olen üldse kunagi sind tundnud. *Lase jalga.*”

Ajasin pea püsti ja kõndisin Tulekoopasse, suundudes Tööstuse Kuulsusrikka Arengu poole, nagu meie naabruskonda kutsuti. Parajasti oli vahetuste üleandmine ja ma möödusin töölistest, kes kandsid eri värvi tunkesid, iga värv näitamas nende tegevusala suure masina juures, mis olid hädavajalikud Võitlejate Liidu elus – ja sõjas krellidega. Sanitaartöölised, koristajad, vetikavaatide spetsialistid.

Nende hulgas polnud muidugi piloote. Puhkavad piloodid olid sügavais koobastes reservis. Vahetuses viibivad piloodid elasid Altas, samas baasis, mille kaitsmisel mu isa oli surnud. Baasi ei hoitud enam saladuses, vaid pinnale oli rajatud suuri ehitisi, milles asus tosinate kaupa laevu, koos pilootide juhtimisüksuse ja treeninghoonetega. Seal hakkan ma elama alates homsest, kui olen eksami ära teinud ja kadetiks saanud.

[1] *Spin* – keerlema, tiirlema, pöörlema (*ingl k*).

Taevasselend

Brandon Sanderson

Text copyright © 2018 by Dragonsteel Entertainment

Tõlkinud Eva Luts © 2020

Kaanepilt Meelis Krošetskin

Kirjastus Fantaasia

